

Lisää työtä ja hyvinvointia

Katsaus Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen

Pauli Potinkara (toim.)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Pauli Potinkara (toim.)

LISÄÄ TYÖTÄ JA HYVINVOINTIA

Katsaus Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulun
yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen

XAMK KEHITTÄÄ 37

**KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2018**

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Jukka Turunen

Etukannen ulkoasu: Jukka Turunen

Taitto- ja paino: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-074-6 (nid.)

ISBN: 978-952-344-075-3 (PDF)

ISSN: 2489-2467 (nid.)

ISSN 2489-3102 (verkkojulkaisu)

julkaisut@xamk.fi

LUKIJALLE

Kuinka Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa toimiva koulutus- ja kehittämisorganisaatio Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu vaikuttaa ympäristöönsä? Tämän katsauksen artikkelit todistavat, että vahvasti ja monella tavoin.

Yhteiskunnallista vaikuttavuutta on kuitenkin vaikea mitata ja arvioida täsmällisesti. Mistä edes puhumme, kun puhumme vaikuttavuudesta? Vaara on, että tyydymme vain kuvaamaan laajaa ja laadukkaaksi todistettua toimintaa, johon ikään kuin sisäänrakennetusti oletamme summittaiset ja todennäköiset vaikutukset ympäristöön ja ihmisten elämään. Todelliset, laajat ja pysyvät muutokset saattavat tällöin jäädä huomiotta tai ainakin todistamatta.

Artikkeleissa korostuu yksi teema: yhteistyön merkitys. Mikään yhteiskunnallinen muutos ei kehkeydy tyhjiössä yhden organisaation voimin ilman verkostoja tai ilman muita asiaan vaikuttavia tekijöitä. Siksi varsinkin alueellisten toimijoiden kyky ja halu aitoon keskinäiseen yhteistyöhön on korvaamatonta.

Millaisilla yhteiskunnallisilla seuraamuksilla ammattikorkeakoulu voi perustella olemassaoloaan ja työtään? Ainakin osaamisen nousulla, taloudellisen toimeliaisuuden kasvulla, kestäväällä kehityksellä ja hyvinvoinnin lisääntymisellä. Niitä on tavoiteltava kunnianhimoisesti ja niiden toteutumista on uskallettava arvioida avoimesti.

Tämä laaja-alainen katsaus haluaa tarjota rosoista tarttumapintaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vaikuttavuutta koskevalle pohdinnalle ja jatkotyölle.

Pauli Potinkara, TKI-asiantuntija

Mikkeli 20.2.2018

KIRJOITTAJAT

OLLI-PEKKA BRUNILA, tutkimuspäällikkö, logistiikka

ANU HAAPALA, tutkimusjohtaja, kestävä hyvinvointi

JUSTIINA HALONEN, tutkimuspäällikkö, merenkulku

PETTERI IKONEN, koulutusalojohtaja, talous ja kulttuuri

VALDEMAR KALLUNKI, tutkimusjohtaja, luovat alat

MATTI KOIVISTO, koulutusalojohtaja, tekniikka

EEVA KUOPPALA, opetuksen kehityspäällikkö

VILJO KUULUVAINEN, TKI-asiantuntija, kestävä hyvinvointi

KALEVI NIEMI, kehitysjohtaja, vararehtori

MERVI NURMINEN, tutkimusjohtaja, logistiikka ja merenkulku

ARTO PESOLA, tutkimuspäällikkö, kestävä hyvinvointi

PAULI POTINKARA, TKI-asiantuntija, TKI-palvelut

LASSE PULKKINEN, tutkimusjohtaja, metsä, ympäristö ja energia

MERVI RAJAHONKA, TKI-asiantuntija, Pienyrityskeskus

TEIJA RAUTIAINEN, tutkimuspäällikkö, kestävä hyvinvointi

JUSSI RONKAINEN, johtaja, nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
Juvenia

NOORA TALSI, tutkimusjohtaja, digitaalinen talous

PEKKA UOTILA, kirjaston johtaja

Kaikki kirjoittajat työskentelevät Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa.

SISÄLTÖ

LUKIJALLE.....	3
KIRJOITTAJAT.....	4
YKSI KORKEAKOULU, KAKSI MAAKUNTAA JA NELJÄ KAMPUSTA – LÄHTÖKOHTIA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIIN	7
Kalevi Niemi	
VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIA JA MITTAREITA	13
Pauli Potinkara	
XAMKIN TALOUDEN JA KULTTUURIN KORKEAKOULUKOULUTUKSEN VAIKUTTAVUUS.....	19
Petteri Ikonen	
KORKEAKOULUJEN TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ JA SEN TULOKSET	23
Matti Koivisto	
AMMATTIKORKEAKOULU HAKEE VAIKUTTAVUUTTA TIIVIILLÄ YHTEISTYÖLLÄ	28
Eeva Kuoppala	
YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAVUUS TOTEUTUU VAHVOILLA TUTKIMUSYKSIÖILLÄ	33
Lasse Pulkkinen	
ESIMERKKEJÄ ALUEELLISESTA, KANSALLISESTA JA KANSAINVÄLISESTÄ VAIKUTTAVUUDESTA	38
Mervi Nurminen & Justiina Halonen & Olli-Pekka Brunila	
DIGITALISAATIO TEKEE HYVÄSTÄ TIEDONHALLINNASTA ENTISTÄ TÄRKEÄMPÄÄ	43
Noora Talsi	
DIGIPUNTARI PUNTARISSA	47
Mervi Rajahonka	
MONITAHOINEN HYVINVOINTI JA SELKEÄT PERIAATTEET VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIIN	51
Anu Haapala	

ACTIVE LIFE LAB YHDISTÄÄ KANSAINVÄLISEN JA ALUEELLISEN VAIKUTTAVUUDEN	58
Arto Pesola & Viljo Kuuluvainen	
LEIPÄÄ JA SIRKUSHUVEJA VAI VAIKUTTAVAA KEHITTÄMISTÄ?	63
Teija Rautiainen	
JUVENIA ON MERKITTÄVÄ ETELÄ-SAVON ALUEKEHITTÄJÄ.....	67
Jussi Ronkainen	
LUOVUUS YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAVUUDEN YTIMESSÄ	72
Valdemar Kallunki	
KIRJASTO-- KORKEAKOULUN VAIKUTTAVIN OSA.....	75
Pekka Uotila	
VAIKUTUKSIA SAA AIKAAN YHDESSÄ, TAVOITTEELLISESTI JA PITKÄLLÄ JÄNTEELLÄ.....	82
Pauli Potinkara	

YKSI KORKEAKOULU, KAKSI MAAKUNTAA JA NELJÄ KAMPUSTA – LÄHTÖKOHTIA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIIN

Kalevi Niemi

KORKEAKOULUJEN PERUSTAMINEN OSANA ALUEPOLITIikkaa

Korkeakoulujen yhteiskunnallinen vaikuttavuus (YVV) on käsitteenä melko uusi, mutta itse ajatus yhteiskunnallisen kehityksen vauhdittamisesta korkeakoululaitoksen avulla ei sitä ole.

Esimerkiksi 1960- ja 1970-luvuilla uusia yliopistoja syntyi muun muassa Joensuuhun, Kuopioon, Lappeenrantaan ja Rovaniemelle. Niiden perustaminen oli tärkeä osa aikansa aluepolitiikkaa. Yliopistokaupungeista haluttiin maakuntiensa kehityksen vetureita. Kaakon kulmalla Kymenlaakso ja Etelä-Savo jäivät kisassa ilman omaa yliopistoa.

1990-luvun alussa maahamme luotiin ammattikorkeakoulujärjestelmä myöntämällä kokeilulupa reilulle kolmellekymmenelle eri puolilla maata toimivalle ammattikorkeakoululle, joiden perustana oli noin 250 aikaisemmin itsenäisenä toiminutta amatillista opistoasteen oppilaitosta. Ammattikorkeakoulujen missiossa korostui työelämän tarvitsemien asiantuntijoiden kouluttaminen ja aluekehitys. Reformin myötä myös Kymenlaakso ja Etelä-Savo saivat omat korkeakoulunsa.

Kun ammattikorkeakouluja muutaman vuoden kestäneen kokeiluvaiheen jälkeen vaki-naistettiin, käynnistyi pian myös prosessi, jossa toimintoja alettiin keskittää. Maakuntien suurimpiin kaupunkeihin kasvoi monialaisia ammattikorkeakoulukampuksia. Keskittämistä perusteltiin taloussyillä, opintojen valinnaisuuden lisääntymisellä ja laadulla, mutta myös sillä, että resurssija kokoamalla korkeakoulun alueellinen vaikuttavuus lisääntyy.

Seuraava iso rakenteellisen uudistuksen vaihe koitti 2010-luvulla. Ammattikorkeakoulut muuttuivat osakeyhtiöpohjaisiksi ja rahoitus tulosperusteiseksi. Suunta oli edelleen myös kohti isompia ja voimakkaampia kokonaisuuksia. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ja Mikkelin ammattikorkeakoulu valitsivat tässä tilanteessa fuusiopolun, joka johti neljässä kampuskaupungissa eli Kotkassa, Kouvolassa, Mikkelissä ja Savonlinnassa toimivan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) toiminnan käynnistymiseen vuoden 2017 alusta alkaen.

MONISYISTÄ VUOROVAIKUTUSTA JA VAIKUTTAVUUTTA

Ammattikorkeakoulujen erityisvahvuutena pidetään aluevaikuttavuutta. Ne huomioivat elinkeino- ja työelämän tarpeet niin koulutuksessa kuin tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-toiminnassaan. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene muistuttaa, että kattava ammattikorkeakouluverkosto pitää yllä korkea-asteen osaamista myös niillä alueilla, jossa yliopistokoulutusta ei ole. Seurantatietojen mukaan ammattikorkeakouluista työllistytään hyvin juuri omaan maakuntaan. (Arene 2016)

Korkeakoulun yhteiskunnallinen vaikuttavuus on monisyistä. Osa vaikutuksista on ilmeisiä, silmämääräisesti havaittavissa olevia asioita, kuten nuorten aikuisten osuus katukuvassa – näky, joka jo itsessään ilmentää paikkakunnan elinvoimaa ja luo uskoa tulevaisuuteen. Oppilaitokset tarjoavat työpaikkoja ja tuovat verotuloja. Korkeakouluyhteisö on alueellaan merkittävä palveluiden kuluttaja. Korkeakoulut investoivat opiskelun ja tutkimustoiminnan tarvitsemiin ympäristöihin. Kampusten lakkauttaminen heijastuu puolestaan negatiivisesti muun muassa kaupungin asuntomarkkinoihin ja palvelukysyntään, kuten esimerkiksi Savonlinnan kaupunki painotti puolustaessaan opettajankoulutuksen säilyttämistä kaupungissa. Lisäksi korkeakoulujen opiskelijat ja henkilöstö osallistuvat monin tavoin myös paikkakunnan kulttuurielämään ja kansalaistoimintaan.

Osa korkeakoulun aluevaikutuksesta on välillistä ja pitemmän ajan kuluessa havaittavissa. Laurean yhteiskunnallinen vaikuttavuus & vuorovaikutus -raportissa (2017) kuvataan tapausesimerkein ruohonjuuritason osallistumista toiminta-alueen kehittämiseen. Raportti tiivistää osuvasti sen tosiasian, että ”kiinnostavimmat, syvälle menevät vaikutukset syntyvät pitkän ajan kuluessa, tiiviin yhteistyön ja luottamuksen seurauksena.”

Luonnollisesti myös eurot puhuvat omaa kieltään mitattaessa aluetaloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi Karelia-ammattikorkeakoulu, jossa on opiskelijoita noin 4000 ja henkilöstöä 330, on päätenyt budjettivarainkäyttönsä välittömien ja välillisten vaikutusten toimintaympäristöönsä olevan vuositasolla 33 miljoonaa euroa ja yli 500 henkilötyövuotta.

Myös ammattikorkeakoulujen kolmas laatuauditointikierros 2018-2024 nostaa esille YVV-näkökulman. Auditointi painottaa sekä koulutustehtävän että tutkimuksen osalta toiminnan vaikuttavuutta. Arvioinnin kohteena ovat erityisesti menettelytavat, joilla korkeakoulussa johdetaan ja kehitetään yhteiskunnallista vuorovaikutusta, edistetään TKI-toiminnan vaikuttavuutta ja tuetaan kokeilevaa toimintakulttuuria. (Karvi 2017)

TULEVAISUUSLÄHTÖINEN OPETUS, KANSAINVÄLISTYMINEN JA VÄHVA TKI

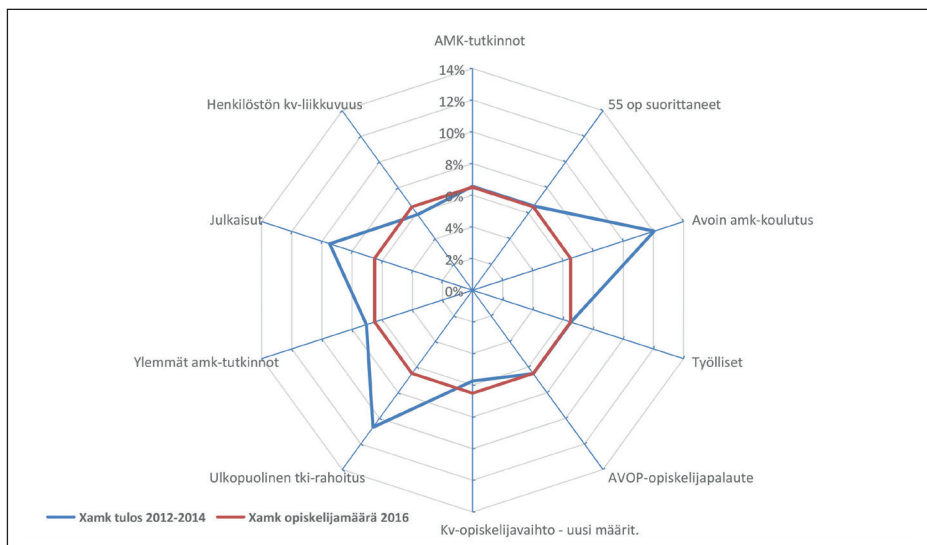
Käsite YVV pitää sisällään sen ajatuksen, että korkeakoulu ei toimi tyhjiössä, vaan osana yhteiskuntaa. Tällöin myös korkeakoulun omalla toimintaympäristöllä ja alueellisilla innovaatioverkostoilla on oleellinen merkitys tulosten ja vaikutusten kannalta.

Xamk on päivittänyt strategiaansa vuosille 2018–2030. Ammattikorkeakoulun tehtävässä korostuu alueen elinkeinorakennetta ja työelämää uudistava koulutus, vahva tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI) sekä elinikäinen oppiminen ja yrittäjyys.

Työelämän nopean muutoksen vuoksi kokonaisten tutkintojen sijaan ja niiden rinnalla tarvitaan yhtä enemmän lyhytkestoista, aikaisemman osaamisen päälle hankittavaa erityisosaamista. Keinoina ovat avoimen ammattikorkeakoulun tarjonnan kehittäminen, tutkintojen osien ja erikoistumiskoulutuksen organisoiminen alueellisen tarpeen mukaisesti.

Ammattikorkeakoulujen nykyinen rahoitusmalli palkitsee tuloksellisuudesta. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta rahoitusmalli tunnistaa varsin hyvin osaamispääoman, tutkimus- ja kehittämistoiminnan, kansainvälisyyden, aluevaikutuksen ja laadun merkityksen.

Xamkista, jolla on opiskelijoita noin 9000, valmistui vuonna 2017 tutkintoja yhteensä 1651. Kuva 1 kertoo sen vaikuttavuudesta rahoitusmallin eri indikaattoreilla mitattuna.

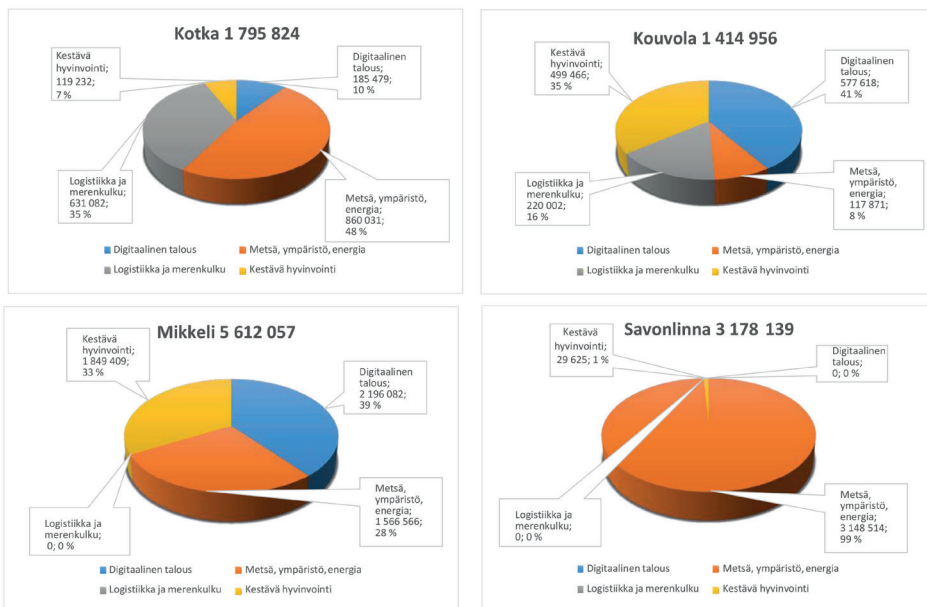
Kuva 1. Xamkin osuus valtakunnallisesta tuloksesta vertailukohtana opiskelijamäärän mukainen osuus. Heikki Saastamoinen 2/2018.

TUTKIMUSTOIMINNAN VOLYYMI JA TULOKSIA

Xamk on asettanut strategiseksi tavoitteekseen olla maan johtava TKI-ammattikorkeakoulu. Tällä on erityinen merkitys sekä Kymenlaaksossa että Etelä-Savossa, koska molemmat sijoituvat häntäpäähän vertailtaessa t&k -toiminnan osuutta eri maakuntien bruttokansantuotteesta. Tutkimustoiminnan volyymi korreloi myös julkaisutoiminnan aktiivisuuden kanssa.

Ammattikorkeakoulun TKI-toiminta on organisoitu neljälle vahvuusalueelle. Niiden valinnassa on otettu huomioon maakuntien strategiset painopisteet, älykäs erikoistuminen ja omistajakaupunkien elinvoimaohjelmat. Esimerkiksi metsä on yksi Etelä-Savon kärkiä ja logistiikka vastaavasti Kymenlaakson, mikä näkyy selvästi myös eri kampuskaupunkien TKI-toiminnan laajuudessa. Osallistumalla erilaisiin suunnittelutyöryhmiin ammattikorkeakoulun TKI-asiantuntijat ovat antaneet oman panoksensa ohjelmien sisältöihin.

Vuonna 2017 ammattikorkeakoulun ulkoinen tutkimusrahoitus nousi 12 miljoonaan euroon, josta yritysten tutkimusyksiköiltä ja laboratorioilta ostamien tutkimuspalvelujen osuus oli 2,1 miljoonaa. Sidosryhmiä, tärkeimpinä yritykset, kunnat, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja järjestöt, käynnissä olevissa hankkeissa oli vuoden aikana yli 800. Startup-yrityksiä syntyi hankkeiden parissa 27.

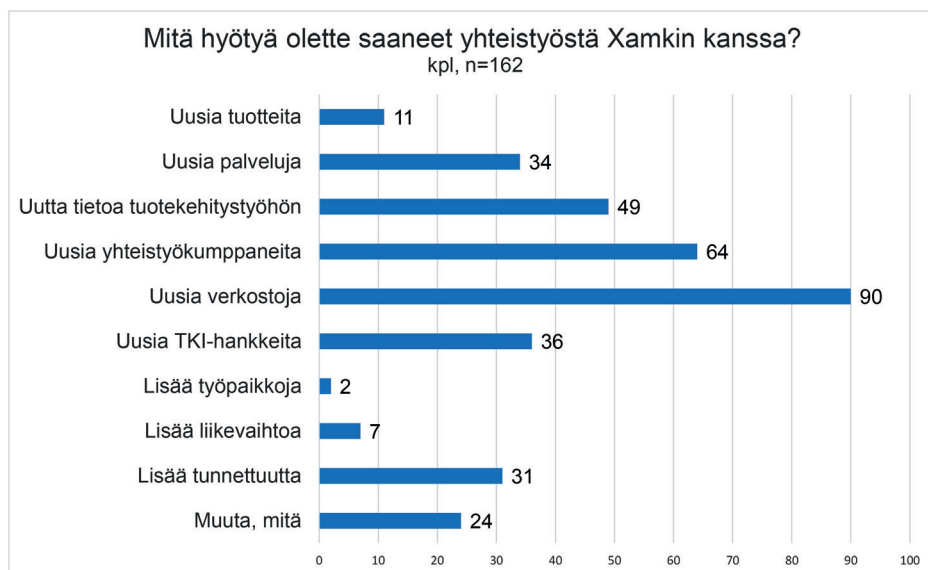

Kuva 2. Xamk, TKI:n ulkoinen rahoitus vuonna 2017.

TKI-toiminnasta tehtiin syksyllä 2017 ensimmäinen kattava sidosryhmäkysely, johon saatiin yhteensä 176 vastausta. Vastajat edustivat pääasiassa alueen yrityksiä, julkishallinnon organisaatioita ja oppilaitoksia.

Kysyttäessä mitä hyötyä olette saaneet yhteistyöstä ammattikorkeakoulun kanssa, tärkeimmäksi nousivat uudet verkostot, kumppanuudet ja tuotekehitys. Yhteistyötä kiitettiin sujuvaksi ja ammattikorkeakoulun roolia alueen kehittäjänä pidettiin merkittävänä. Elinkeinoelämän kilpailukykyä ja osaamista edistävän tutkimus- ja kehittämistoiminnan rinnalla työelämän tarpeita vastaava koulutus, monipuolinen täydennyskoulutus ja avoimen ammattikorkeakoulun tarjonta tunnistettiin tärkeiksi aluekehityksen välineiksi.

Suoraan yrityksille kohdistettua viestintää toivottiin lisää samoin kuin nopeampaa ja joustavampaa reagointia yritysten yhteistyötarjouksiin: ”Enemmän yhteyksiä oppilaitoksilta alueen yrityksiin, tarvitsemme uuden sukupolven ajatuksia ja ideoita toimintamme kehittämiseen. Pois korkea kynnyks yritys- ja oppilaitosten välistä.”

Kuva 3. Sidosryhmäkysely 2017.

Tämä artikkelikokoelma on avaus keskustelulle, joka tähtää Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen lisäämiseen. Tavoitteena on entistä vahvempi rooli strategisessa alueellisessa kehittämistyössä. Syvempää vaikuttavuuden pohdintaa tarvitaan ammattikorkeakouluyhteisön sisällä, mutta myös yhdessä keskeisten sidosryhmien kanssa. Tämä tarkoittaa myös entistä suunnitelmallisempaa kumppanuuksien ja verkostojen ylläpitämistä, koska alueellisen kehittämisen kannalta on tärkeää saada rajalliset voimavarat mobilisoitua nykyistä paremmin yhteisten tavoitteiden taakse.

LÄHTEET

Arene 2016. Kohti maailman parasta korkeakoululaitosta. Rakenteellisen kehittämisen työryhmän raportti. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.

Karvi 2017. Korkeakoulujen auditointikäsikirja 2018-2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 18:2017.

Männikkö, A-L et. al. (toim.) 2017. Raportti. Laurean yhteiskunnallinen vaikuttavuus & vuorovaikutus. Laurea ammattikorkeakoulu.

Tarnanen, T. & Wrangé, K. 2017. Karelia-ammattikorkeakoulun yhteiskunnallinen ja alueellinen vaikuttavuus. Karelia-ammattikorkeakoulu. C, raportteja: 45.

VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIA JA MITTAREITA

Pauli Potinkara

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk on noin 9000 opiskelijan määrällään Suomen viidenneksi suurin ammattikorkeakoulu. Koko budjetiltaan Xamk on Suomen toiseksi suurin ammattikorkeakoulu. Työntekijöitä on kaikkiaan noin 700. Ulkopuolisen rahoituksen määrällä mitattuna Xamk on Suomen suurin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioammattikorkeakoulu.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu toimii kahdessa maakunnassa eli Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa neljällä kampuksella eli Kouvolassa, Kotkassa, Mikkeliissä ja Savonlinnassa. Xamk syntyi vuoden 2017 alussa Kymenlaakson ammattikorkeakoulun ja Mikkelin ammattikorkeakoulun yhdistyttyä.

Näyttää selvältä ja loogiselta: suuri ammattikorkeakoulu vaikuttaa vääjäämättä vahvasti ympäristöönsä sekä suoraan että epäsuorasti. Vaikutukset ovat taloudellisia ja henkisiä, lyhytaikaisia ja pitkäkestoisia, heti näkyviä ja myöhemmin ilmaantuvia. Vaikutusten kuvaaminen, todentaminen ja mittaaminen on silti perin vaikeaa.

KAKSI VAISUN KEHITYKSEN MAAKUNTAA

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun toiminta-alue on monella mittarilla arvioituna vaisun kehityksen aluetta. Tämä käy ilmi muun muassa Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) vuonna 2017 julkaistusta Alueiden vahvuuksien analyysistä.

Etelä-Savon väkiluku on pienentynyt viime vuosina, ja ikärakenne on vanhuspainotteinen. Alueen teollinen toimialarakenne ei ole kovin monipuolinen ja viennin osuus on vähäinen. Etelä-Savon kilpailukyky on kaikilla tarkastelun osa-alueilla hieman alle mediaanin. Eri-tyisiä haasteita TEM näkee yritysdynamiikassa eli yritysten uusiutumisessa ja tutkimus- ja kehityksintensiteetissä.

Myös Kymenlaakson väestö ikääntyy ja vähenee. Maakunnan työttömyys- ja nuorisotyöttömyysaste ovat koko maan keskiarvon yläpuolella. Teollisuudella on edelleen merkittävä rooli Kymenlaakson yritystoiminnassa, ja maakunnan vienti koostuu lähes kokonaan teollisuustuotteista. Haminan-Kotkan satama on pystynyt pitämään hyvin asemansa, ja maakuntaan on muodostunut vahva logistiikkaliiketoiminta.

KÄSI KÄDESSÄ

On selvää, että maakuntaohjelmien ja -strategioiden samoin kuin omistajakaupunkien elinkeino- ja tulevaisuusstrategioiden ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategioiden on viisasta kulkea käsi kädessä. Maakuntien ja kaupunkien keskeiset strategiset tavoitteet ja maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat näyttävät sisällöllisesti olevan sopuossuinnussa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vahvuusalojen eli digitaalisen talouden, kestävän hyvinvoinnin, logistiikan ja merenkulun sekä metsän, ympäristön ja energian kanssa.

Etelä-Savossa nelivuotiskautta 2018–2021 koskeva maakuntaohjelma hyväksyttiin vuoden 2017 lopulla. Sisältöteemoja ovat sujuva arki ja laadukas ympäristö, kansainvälisyys ja digitaalisuuteen pohjaava kasvu, Saimaan matkailun kansainvälistäminen, kestävä biotalous sekä älykkääseen erikoistumiseen perustuva innovointi.

Myös Kymenlaakson maakuntaohjelma 2018-2021 hyväksyttiin vuoden 2017 lopulla. Sen läpileikkaavat teemat ovat kestävä kehitys ja kansainvälisyys. Toimintalinjoiksi on valittu liiketoimintaympäristö, asuin- ja kulttuuriympäristö, osaamis- ja innovaatioympäristö sekä liikenneyhteydet ja liikennejärjestelmä.

Vahvan tason alueellista strategiaohjausta edustavat tätä nykyä niin sanotut älykkään erikoistumisen strategiat. Euroopan unionin vuosien 2014-2020 rakennerahasto-ohjelmat ohjautuvat älykkään erikoistuminen konseptille ja ajatusta korostetaan myös EU:n Horisontti 2020 -tutkimusohjelmassa.

Maakuntaohjelmaan sisältyvässä Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategiassa halutaan keskittyä metsään, veteen ja ruokaan. Kymenlaakson älykkään erikoistumisen strategia-kärjiksi listataan logistiikka, biotalous ja digitalisaatio.

TAVALLISTA SUUREMPI VASTUU KEHITTÄMISESTÄ

Ammattikorkeakoululain neljäs pykälä antaa myös Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululle selkeän aluekehitystehtävän toiminta-alueellaan: ”ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa.”

Xamkin vastuu alueiden kehityksestä voidaan nähdä erityisen suurena siksi, ettei kummasakaan maakunnassa ole omaa tiedeyliopistoa. Xamk lupaakin strategiassaan olla Kaakkois-Suomea vahvasti kehittävä korkeakoulu.

TAVOITELTUJA MUUTOKSIA JA VAIKUTUKSIA

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tehtävä on siis vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan. Vaikuttavuus on tavoiteltua muutosta ja voi syntyä tarkoituksellisen toiminnan tuloksena, korostaa Sitran Katri Vataja. Hän on vaikuttavuusarvioinnin ja strategiaprosessien hahmottamisen asiantuntija.

Vaikuttavuus viittaa laajoihin, pitkällä aikajänteellä yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Vaikuttavuus syntyy tyypillisesti useiden eri toimijoiden ja toimenpiteiden voimin, ja siksi yksittäisten toimijoiden ja toimenpiteiden vaikuttavuuden kuvaaminen (tai mittaaminen) on Vatajan mukaan lähes mahdotonta. Yksittäisen ohjelman tai toimen kannalta voidaan arvioida sitä, miten se omien tavoitteidensa osalta on edistänyt muutosten syntymistä.

Korkeakoulujen arviointineuvoston (nykyisin Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvi) vuonna 2013 tekemän selvityksen mukaan yliopistot ja ammattikorkeakoulut näkevät, että ne vaikuttavat yhteiskuntaan perustehtäviensä kautta eräänlaisella läpäisyperiaatteella. Opetuksen ja TKI-toiminnan vaikuttavuuden nähdään toteutuvan määrällisen ja ajallisen kokonaisvolyymin kautta. Toiminnan laadun merkitystä ei tietenkään kyseenalaisteta, mutta luottamus kohdistuu perustoiminnan volyymeihin.

Karvi ohjaa korkeakoulujen laatu järjestelmien kehittämistä. Uudessa auditointimallissa arvioidaan edelleen korkeakoulun laatu järjestelmän toimivuutta ja vaikuttavuutta. Auditoinnin kohteisiin kuuluu koulutuksen suunnittelun ja kehittämisen ohella muun vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden johtaminen, vaikuttava tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta sekä taiteellinen toiminta sekä vaikuttavuutta edistävä toimintakulttuuri. Seuraava Xamkin auditointi on määrä tehdä vuonna 2020. Valmistavassa auditointikäsikirjassa korostuu tavoitteellisuuden näkökulma: vaikuttavuudelle ja vuorovaikutukselle on asetettava selkeät tavoitteet.

LUKUJA JA MÄÄRIÄ

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun toiminnallista tuloksellisuutta peilaavat tuloskortit ovat luonteeltaan määrällisiä. Koulutuksen tuloskortti sisältää tietoja esimerkiksi suoritetuista tutkinnoista, keskeyttämisasteesta, opiskelijapalautteesta, hakijamääristä sekä kansainvälisestä liikkuvuudesta. TKI-toiminnan tuloskortissa esitetään puolestaan luvut esimerkiksi ulkopuolisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen kehityksestä, hakemusten läpäisyprosentista, julkaisujen määrästä, medianäkyvyydestä, keksintö- ja patentti-ilmoituksista ja sidosryhmäkumppaneiden määrästä.

Koulutustehtävässään ammattikorkeakoulu onnistuu hyvin, kun mittarina on tutkinnon suorittaneiden työllistyminen. Vuonna 2015 Mikkelin ammattikorkeakoulusta ja Kymen-

laakson ammattikorkeakoulusta tutkinnon suorittaneista selvästi yli 80 prosenttia työllistyi päätoimisesti palkkatyössä, yrittäjänä tai jatkoi opintojaan.

Järjestelmällinen opiskelija- ja sidosryhmäpalautteen kerääminen antaa käyttökelpoista tietoa perustehtävien laadusta ja oman toiminnan kehittämistarpeista, mutta sekään ei välttämättä kerro pitkäkestoista tai pysyvistä vaikutuksista yhteiskuntaan. Esimerkiksi tuoreessa TKI-toimintaa peilanneessa sidosryhmäkyselyssä yhteistyökumppanit arvioivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulua varsin myönteisesti: vastausten mukaan ammattikorkeakoulu kouluttaa ihmisiä työelämän tarpeisiin, on alueen kehittäjä ja luotettava kumppani, on mukana elinkeinoelämää tukevilla verkostoissa. Tällä ammattikorkeakoulun perustehtäviä kuvaavalla kyselytiedolla on merkitystä, jos sitä esimerkiksi verrataan aiempiin tuloksiin. Irrallisenä tuloksena se saattaa kertoa itsestäänselvyyksistä, joita vastaajille on tullut mieleen.

Euroopan unionin rakennerahastojen toimintaohjeiden mukaisesti esimerkiksi uusien työpaikkojen ja yritysten syntyä arvioidaan hankkeiden omin voimin. Työpaikkatietoja ei varsinaisesti varmenneta. Lisäksi Valtiontalouden tarkastusvirasto pitää mahdollisena, että samoja työpaikkatietoja voidaan raportoida moneen kertaan eri tahoille. Kirjauskäytännöissä on eroja: seurantatietokantaan on esimerkiksi kirjattu uusiksi yrityksiksi muun muassa kansainvälisten ketjuyritysten uusia toimipaikkoja.

Suurin pulma on siinä, kuinka todistaa kausalisuus. Vaikka kehityshankkeen yhteydessä syntyneistä uusista työpaikoista saataisiinkin luotettava tieto, ei ole erityistä syytä olettaa, että kaikki työpaikat olisivat jääneet toteutumatta ilman kehityshankkeen tukea.

Esimerkiksi Tekes (vuoden 2018 alusta innovaatio- ja tutkimuskeskus Business Finland) korostaa määrällisiä mittareita. Silmään pistävää Tekesin vaikuttavuustilastoissa on muun muassa se, että yritysasiakkaiden tyytyväisyys tuen vaikuttavuuteen ilmaistaan hyväksi, mutta tieto on peräisin vain menestyneiltä yrityksiltä.

OSTOVOIMAA, HANKINTOJA, INVESTOINTEJA

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun suoraa ja välillistä taloudellista vaikutusta maakuntien aluetalouteen voi arvioida esimerkiksi työllisyyden (palkkojen ja sivukulujen), opiskelijamäärien, hankintojen sekä palvelujen kertaautuvan kysynnän kautta. Kymmeniin miljooniin euroihin nouseva vuotuinen kokonaissumma kuvaa oppilaitoksen olemassaoloa, mutta ei laadullisia vaikutuksia ja yhteiskunnallisia muutoksia. Xamkillä on joka tapauksessa kiistaton vaikutus varsinkin palvelualan toiminnallisiin ja investointipäätöksiin kampuspaikkakunnilla.

Hyviä ajankohtaisia esimerkkejä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vaikutuksesta aluetalouteen ovat rakennusinvestoinnit. Mikkeliin rakentuu kaupungin ja Suomen

Nuoriso-opiston yhteishanke Saimaa Stadiumi ja Kotkaan uusi kampus, jossa kaupungin tapahtumakeskusinvestointi ja Xamkin hanke hyödyttävät toisiaan.

NÄKYVÄKSI MEDIASSA JA SOMESSA

Ammattikorkeakoulun vaikutusta toiminta-alueellaan on vaikea havaita, jos tietoa ei leviä. Raportointi ohjaavalle viranomaiselle, hankeasiakirjat ja muu virallinen viestintä eivät ulotu kattavasti alueellisille yhteistyökumppaneille eivätkä varsinkaan alueen asukkaille. Siksi näkyvyyttä mediassa on pidetty tärkeänä. Lisäksi kannattaa huomata, että medianäkyvyydellä on tärkeä merkitys myös opiskelija- ja työntekijärekrytoinnin kannalta.

Medianäkyvyyttä on mitattu lähinnä määrällisesti. Siinä on ongelmansa. Verkkomedian seurantajärjestelmät mittaavat tätä nykyä hakusanoihin perustuvien osumien määrää, jolloin pelkästään printissä julkaistu aineisto jää tarkastelun ulkopuolelle. Painetuissa paikallis-lehdissä julkaistut jutut jäävät laskuista pois. Sama koskee esimerkiksi radion tai television uutissähkeitä ja -juttuja, ellei aineistoja julkaista myös tekstinä verkossa.

Laadullisella arvioinnilla olisi oma arvonsa. Alueen kehittämistä käsittelevällä ammattikorkeakoulun asiantuntijan laajalla haastattelulla tai mielipidekirjoituksella on erilainen merkitys ja vaikutus kuin yhden palstan uutisella opiskelijahakijamääristä tai yksittäisen kehittämishankkeen järjestämisestä yleisötilaisuudesta.

Median murros on muuttanut joukkoviestinnän maisemaa maakunnissa. Julkaisemisen painopiste on siirtynyt verkkoon ja erityisesti sosiaaliseen mediaan. Perinteisen alueellisen median eli varsinkin maakuntalehtien levikit ja lukijamäärät ovat laskeneet. Julkaistullakin jutulla on siis aiempaa vähemmän lukijoita. Lehdet ovat omistukseltaan ja osittain toimintoiltaan keskittyneet, ja toimitusten paikkakuntaکوhtaiset voimavarat ovat niukentuneet. Yleisradion aluetoiminta on verkossa virtaviivaistunut niin, että paikallista aineistoa julkaistaan varsin harvoista aiheista.

Edellä mainittu on johtanut siihen, että sosiaalisen median eli esimerkiksi Facebookin, Twitterin ja LinkedInin merkitys tavoittavana ja vaikuttavana viestinviejänä on kasvanut niin sanotun perinteisen median kustannuksella. Kiinnostava päiväkohtainen somepäivitys saattaakin olla tehokkaampi, tavoittavampi ja tässä mielessä arvokkaampi asia kuin lehdissä tai niiden verkkosivuilla julkaistu tiedotereferaatti.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932.

Etelä-Savon maakuntaliiton verkkosivut. Saatavissa: <http://www.esavo.fi/maakuntaliitto>

Ilmavirta, V., Salminen, H., Ikävalko, M., Kaisto, H., Myllykangas, P., Pekkarinen, E., Seppälä, H. & Apajalahti, T. (2013). Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä. Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2013.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ja opetus- ja kulttuuriministeriön sopimus 2017-2020, Saatavissa: www.minedu.fi/ammattikorkeakoulut-sopimukset

Korkeakoulujen auditointikäsi 2018–2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 18:2017

Kymenlaakson liiton verkkosivut. Saatavissa: <http://www.kymenlaakso.fi>

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Saatavissa <https://vipunen.fi>

Rajavaara M., Näkökulmia tuloksellisuustarkastukseen: tutkimusta, arviointia vai hallintaa? Valtiontalouden tarkastusviraston järjestämä seminaari 2010. Saatavissa: https://www.vtv.fi/files/2392/Rajavaara_Marketta.pdf

Rakennerahasto-ohjelmien vaikuttavuus. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 21/2016. Saatavilla: https://www.vtv.fi/files/5358/21_2016_Rakennerahasto-ohjelmien_vaikuttavuus.pdf

Vataja K., Mitä on yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja miten sitä voidaan mitata? 2016. Saatavissa: <https://www.slideshare.net/SitraEkologia/katri-vataja-yhteiskunnallinen-vaikuttavuus>

Wennberg, M., Toivanen, M., Oosi, O., Jauhola, L., Alueiden vahvuuksien analyysi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 24/2017.

XAMKIN TALOUDEN JA KULTTUURIN KORKEAKOULU-KOULUTUKSEN VAIKUTTAVUUS

Petteri Ikonen

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry ja Suomen yliopistot UNIFI ry toteuttivat korkeakoulujen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden hankkeen keväällä 2016. Tämän työn pohjalta on julkaistu (<http://vaikuttavakorkeakoulu.arene.fi/>) tiekartta, joka hahmottaa korkeakoulujen vaikuttavuuden lähtökohtia ja haasteita. Tässä artikkelissa peilataan tätä tiekarttaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) talouden ja kulttuurin koulutuskokonaisuuteen (LTK). Vaikuttavuutta mahdollistavat tekijät ovat tiekartassa jaoteltu kolmeen laajempaan kokonaisuuteen **osaaminen, oppiminen ja uudistuskiky sekä yhteiskunnallinen vuorovaikutus**.

YHTEISKUNNALLISESTI VAIKUTTAVA KOULUTUS

Osaamiseen nivoutuu LTK:ssa tavoite tarjota **yhteiskunnallisesti vaikuttavaa koulutusta**. Tavoitteen saavuttamiseksi kolmessa koulutusyksikössä (liiketalous Kouvola ja Mikkeli sekä kulttuuri) on panostettu ja tullaan panostamaan oppimisympäristöihin, joiden avulla soveltavan tutkimuksen tuottama uusi tieto tuodaan käytännönläheiseen opetus- ja ohjaustilanteeseen. Korkeakoulussa on erinomaiset simulaatio- ja studioympäristöt, joiden avulla tutkittu tieto testataan ja jalostetaan tulevien ja olevien yritysten ja yhteisöiden käyttöön ja samalla tuotetaan uutta tietoa ja osaamista. Esimerkkeinä käyvät mm. kulttuuriyksikön studiot, joissa testataan ja kehitetään uusien puukomposiittimateriaalien soveltuvuutta muotoiluun. Mikkelin liiketalouden koulutuksessa tullaan simuloimaan uusia liiketoimintamalleja yhdistämällä monialaisesti ja monitieteellisesti liikuntahyvinvointia, ravitsemustutkimusta ja uudenlaista liiketoiminta-ajattelua.

LTK:ssa opetuksen kehittäminen nivoutuu läheisesti **työ- ja elinkeinoelämälähtöisyyteen**. Korkeakoulu ei ole enää irrallinen opetusta, tutkimusta ja kehittämistä tuottava saareke vaan kiinteässä vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Opinnäytetyöt, opetusprojektit ja TKI-hankkeet ovat tärkeitä osia LTK:n yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Opiskelijat ja henkilökunta tekevät yhdessä yritysten ja instituutioiden kanssa uusia palvelu- ja tuoteinnovaatioita. Vuosien mittaan yksiköille on syntynyt kiinteitä monialaisia ja monikulttuurisia partneriverkostoja sekä kotimaassa että ulkomailla. Verkostot mahdollistavat tarvelähtöisten ongelmien ratkaisualustojen luomisen, mutta tuottavat myös uutta ymmärrystä tulevaisuuden ennakkointiin. **Ennakkointikyky ja proaktiivisuus** ovatkin

yhteiskunnallisesti vaikuttavan koulutuksen osaamisen kulmakiviä. LTK:n Kouvolan liiketalouden yksikössä on tähän haasteeseen vastattu rakentamalla täysin uusi data-analytiikan ja visualisoinnin koulutusohjelma. Sen taustalla on johtamiseen liittyvän tiedon analysoinnin ja sen näkyväksi tekemisen monipuolistuminen. Kyse on mm. uudenlaisesta vahvasti tulevaisuusorientoituvasta liiketoimintajohtamisen haasteiden ennakkoinnista. Tulevaisuuteen orientoituvan koulutuksen on oltava herkkä uusille virtauksille ja samalla kehitettävä opetusta vastuullisesti tulevia ammatteja silmällä pitäen.

Korkeakoulun yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kuuluu myös **elinikäisen oppimisen** huomioiminen. Yksilöillä voi työuran aikana tulla tarvetta lisä- tai täydennyskoulutukseen ja joissakin tapauksissa voi syntyä tarvetta uranvaihtoon ja sitä kautta muutokoulutuksen. Talouden ja kulttuurin koulutusalat tarjoavat kouluttautumisyliä tutkinto-opiskelun lisäksi mm. avoimeen ja täydennyskoulutukseen sekä erikseen yrityksille tai yhteisöille räätälöityinä koulutuksina. Yhteistyötä alueellisen osaamispotentiaalin lisäämiseksi tehdään mm. toisen asteen koulutusorganisaatioiden sekä kehitysyhtiöiden kanssa.

TIEDON JA OSAAMISEN LUOMINEN TUTKIMUKSESSA JA KEHITTÄMISESSÄ

Ammattikorkeakoulut soveltavat tutkittua tietoa uusien palvelu- ja tuoteinnovaatioiden kehittämisessä ja näin vahvistavat alueen osaamispääomaa. **Tutkimustiedon välittäminen** alueen toimijoiden käyttöön tapahtuu yhteisten hankkeiden kautta. Testiympäristöjen ja simulaatioiden avulla sovelletaan yhdessä tutkittua tietoa käytännönläheisiin haasteisiin ja synnytetään uusia palveluita ja tuotteita. Korkeakoulu tukee ja vahvistaa alueen yrityselämän monipuolistumista tuomalla kansalliset ja kansainväliset asiantuntijaverkostot hankkeiden tueksi. LTK:n koulutusyksiköiden yhteistyö Xamkin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kanssa mahdollistaa hankkeiden lopputulosten **kaupallistamisen ja tuotteistamisen** yhdessä yritysten kanssa. Monialaisesti soveltavaa tietoa hyödyntävät hankkeet ovat LTK:n vahvuuksia. Meillä on esimerkkejä hankkeista, joissa mm. pelisuunnittelu, hyvinvointiosaaminen ja palvelumuotoilu ovat yhdessä mahdollistaneet uudenlaisen liiketoiminta-ajattelun kehittämisen. Näiden hankkeiden tuloksena on syntynyt uutta yrittäjyyttä, joka osaltaan nojautuu korkeakoulun liiketalouden koulutuksen tarjoamaan yrittäjyyttä tukevaan osaamisen kehittämiseen. *ship – The Startup Festival ja Startup Passion in Baltic Sea Region ovat hyviä esimerkkejä Xamk-lähtöisistä opiskelijayrittäjyyden hautomoista.

PROFILOITUMINEN

Xamk on hyvinvoinnin, teknologian ja luovan talouden korkeakoulu sekä erityisesti tulevaisuudessa kansainvälinen korkeakoulu. Talouden ja kulttuurin koulutusaloiilla painotuvat yrittäjyys ja uuden ajan johtajuus sekä niitä tukevien tulevaisuutta ennakoivien ja

hahmottavien menetelmien hallinta. Luovan talouden edistämisessä kansainvälisyys on avainasemassa. LTK:ssa painottuvat kansainvälinen toimintakulttuuri ja monimuotoinen oppimiskäsitys, jotka mahdollistavat myös osaamisen kehittämisen ajasta ja paikasta riippumatta. Korkeakoululle on tärkeää oman osaamisen jatkuva kehittäminen niin että valittu profiili kirkastuu. Koulutusalojen vetovoimaisuus niin motivoituneiden opiskelijoiden kuin asiantuntevan henkilökunnankin osalta perustuu vahvaan profiliin, jota tukevat kansalliset ja kansainväliset monialaiset verkostot.

VAIKUTTAVUUTTA EDISTÄVÄ TOIMINTAKULTTUURI

Arene ry:n ja UNIFI ry:n tiekartassa painotetaan **toimintakulttuurin** sisäisten asenteiden ja toimintamallien merkitystä korkeakoulujen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden onnistumisessa. Korkeakoulun tietoisuus yhteiskunnan globaaleista ja alueellisista muutoksista ja niiden suunnasta pitävät olla ajureina sisäiseen muutokseen. Talouden ja kulttuurin koulutusten sisällöllinen uudistaminen, henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä fasilitteettien uudistaminen on hyvä nojautua laajempiin tulevaisuuden kuviin kuin mihin on totuttu. Muutoksen mahdollistaminen, rohkeiden avausten tukeminen ja uskaltaminen epäonnistua ovat LTK:n koulutusyksiköiden sisäisten asenteiden kehittämisen välineinä. Samalla kun kehitämme epävarmuuden sietokykyämme kehitämme myös kokeilukulttuuria. Onnistuessamme oman toimintakulttuurimme kehittämisessä tarjoamme myös yhteistyöpartnereille uudenlaisia katsontakantoja tulevaisuuden rakentamiselle ja strategisille valinnoille.

Korkeakoulun vaikuttavuus on myös siinä, että sen asiantuntijuutta käytetään alueen **strategioiden** laadinnassa. Xamkin asiantuntijat ovat olleet mukana toiminta-alueensa kaupunkien strategiatyössä sekä maakuntaohjelmien valmistelussa. LTK:n asiantuntijuutta on erityisesti käytetty laadittaessa yrittäjyyteen, kansainvälisyyteen ja luovaan talouteen liittyviä linjauksia.

ALUEELLINEN JA KANSAINVÄLINEN YHTEISTOIMINTA SEKÄ VERKOSTOT

Kymenlaakson ja Etelä-Savon ainoana korkeakouluna Xamk on erityisasemassa uudistettaessa ja vahvistettaessa alueen elinvoimaisuutta. Tämä tuo myös vastuun. Xamkin liiketalouden ja kulttuurin koulutusyksiköt ovat alueen ainoat alojen korkeakouluttajat. Tämä asetelma mahdollistaa selkeän ja läheisen yhteistoiminnan alueiden elinkeinoelämän ja etujärjestöjen kanssa. Erityisesti yrittäjäjärjestöt ja kauppakamarit ovat olleet tärkeitä yhteistyöpartnereita laadittaessa tulevaisuuden askelmia. LTK on tarjonnut yhteistyöhön mm. kansainvälistä näkökulmaa seminaarien ja työpajojen välityksellä. Korkeakoulussa on yli 600 kansainvälistä opiskelijaa, joiden panos alueen kansainvälistymisessä on arvokasta. LTK:n opetukseen integroituvissa projektitöissä on useita kymmeniä kumppanuussopimuksin

liittyneitä yrityksiä ja yhteisöjä. Kansainvälinen vuorovaikutus perustuu sekä opiskelijoiden että henkilökunnan vaihtoon, mutta myös yhteisiin hankkeisiin. Näiden toimien avulla LTK on vahvasti mukana kehittämässä toiminta-alueitaan mutta myös vahvana toimijana omilla painoaloillaan kansallisella tasolla.

Kansainvälisyys on aina myös verkostoitumista. Kaikilla kolmella koulutusyksiköllä on pitkäjänteisesti kehitetty yhteistyöverkostoja. Kansainvälinen verkostotoiminnan nivoutuminen Xamkin strategiaan mahdollistaa koulutusaloja jatkamaan kehitystä, jossa tarjoamme innovaatioverkostollemme väyliä yhdistää eurooppalaisten partneriemme osaamista esim. pietarilaisten partneriemme kanssa. Toimimme siltana ja alustana uusille avauksille ja samalla kehitämme omaa osaamista sekä tutkimuksen että koulutuksen sarjoilla. LTK haluaa olla verkostojohdamisessa myös vahva osaaja ja näiden kehittämisaskelten avulla siihen kuljemme.

Työ- ja toimintaympäristöjen muutokset johtavat uusien ammattien ja yritysmuotojen kehittymiseen. Laajan vuorovaikutteisen verkostoitumisen, muuntautumiskyvyn ja rohkeiden uusien koulutusavausten avulla Xamkin talouden ja kulttuurin koulutuskokonaisuus ei pelkästään ole reaktiivinen toimintaympäristön tapahtumiin vaan on proaktiivisesti luomassa uutta. Globaalisuus, kansainvälisyys, verkottunut online-vuorovaikutus ja kuluttajatiedon big data sekä teknologinen kehitys ovat niitä muutoksia, jotka pakottavat ja mahdollistavat uudistumaan ja uudistamaan.

KORKEAKOULUJEN TYÖELÄMÄ-YHTEISTYÖ JA SEN TULOKSET

Matti Koivisto

Perinteisesti korkeakouluilla ja yliopistoilla on ollut kaksi keskeistä tehtävää: uuden tiedon luominen ja koulutetun työvoiman tuottaminen. Viimeisten vuosikymmenten aikana korkeakoulujen asema on kuitenkin muuttunut ja perinteisten roolien rinnalle on noussut kolmas keskeinen tehtäväkenttä eli yhteiskunnallinen ja alueellinen vaikuttavuus. Aluevaikuttavuus tulee selkeästi esiin myös ammattikorkeakoululaissa, jonka mukaan ammattikorkeakoulun tulee tehtäviään suorittaessaan olla erityisesti omalla alueellaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa.

Korkeakoulujen ja työelämän välisellä yhteistyöllä on Suomessa pitkät perinteet. Jo Turun akatemian perustamiskirjassa vuodelta 1640 todetaan, että korkeimpien opinahjojen hengenviljelyn avulla maata ja kansaa aineellisessa suhteessa johdetaan ja hallitaan [1]. Yhteistyön muodot ja siihen liittyvät odotukset ovat luonnollisesti muuttuneet ajan myötä. Tässä artikkelissa tarkastellaan työelämäyhteistyön nykyisiä muotoja ja sen tarjoamia hyötyjä yhteistyön eri osapuolille.

SUOMALAISTEN KORKEAKOULUJEN TYÖELÄMÄYHTEISTYÖN ERI MUODOT

Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK) selvitti tämänhetkisiä yhteistyömuotoja toukokuussa 2017 julkaisemassaan yrityskyselyssä [2]. Kyselyn kohderyhmänä oli 3000 vähintään 10 henkeä työllistävää EK:n jäsenyritystä, joista kyselyyn vastasi 338 yritystä.

Eräs kyselyn merkittävimmistä havainnoista oli, että korkeakouluyhteistyöstä on tullut valtavirtaa. Yli 70 prosenttia kyselyyn vastanneista yrityksistä on tehnyt yhteistyötä ammatikorkeakoulujen tai yliopistojen kanssa viimeisen kahden vuoden aikana. Kansainväliset tutkimukset vahvistavat sitä, että korkeakoulujen yhteistyö muun työelämän kanssa on Suomessa laajaa, monipuolista ja monimuotoista. Esimerkiksi Maailman talusfoorumin mukaan yritysten ja korkeakoulujen välinen yhteistyö on Suomessa kattavampaa kuin missään muussa maassa [3]. Unescon yrityskysely vahvistaa tätä, sillä sen mukaan Suomessa on suhteellisesti eniten innovatiivisia teollisuusyrityksiä, jotka tekevät yhteistyötä korkeakoulujen kanssa [4]. Tiiviin yhteistyön taustalla ovat selvitysten mukaan mm. suomalaisen yhteiskunnan homogeenisuus, keskinäinen luottamus ja avoin toimintakulttuuri.

EK:n kysely toi myös selvästi esiin sen, että korkeakoulujen ja yritysten välinen yhteistyö toteutuu monin eri tavoin. Perinteisiä toimintamalleja ovat opiskelijaliikkuvuus (esim. opiskelijoiden tekemät harjoittelut ja opinnäytetyö yrityksissä), henkilöstöliikkuvuus (esim. korkeakouluhenkilöstön vierailut yrityksissä ja yrityksen edustajien osallistuminen opetukseen) sekä yhteiset TKI-hankkeet. Uudempia menetelmiä ovat puolestaan erilaiset kilpailu- ja kehittämishankkeet (esim. hackathonit) sekä yrityksen edustus korkeakoulun päätöksen teossa.

Kuvassa 1 on lueteltu keskeisimpiä ammattikorkeakoulujen ja yritysten välisiä yhteistyömuotoja sekä yritysten tyytyväisyyttä eri yhteistyötapoihin. Ehkä hivenen yllättäen yritykset olivat erityisen tyytyväisiä hackathonien kaltaisiin lyhytkestoisiin kehittämishankkeisiin, kun taas pitkäkestoisten TKI-hankkeiden osalta tyytyväisyys ei ollut vastausten mukaan samalla tasolla.

Kuva 1. Yritysten tyytyväisyys eri yhteistyömuotoihin ammattikorkeakoulujen kanssa [2].

YRITYSYHTEISTYÖN HYÖDYT OPISKELIJOILLE

EK:n kyselyn mukaan opiskelijat ovat keskeisessä asemassa korkeakoulujen ja työelämän välisessä yhteistyössä. Opiskelijoiden suhtautumisesta työelämäyhteistyöhön ei ole olemassa kattavaa selvitystä, mutta vastikään julkaistu Akavan opiskelijoiden harjoittelubarometri [5] antaa hyvän lähtökohdan asian tarkastelemiseksi.

Barometrin mukaan korkeakouluopiskelijat ovat yleisesti tyytyväisiä opintoihin kuuluvaan harjoitteluun ja antavat harjoittelukokemukselle kouluarvosanan kahdeksan. Vastausten mukaan harjoittelu tasoittaa opiskelijoiden tietä työelämään sekä tarjoaa ammatti-identiteetin ja osaamisen kannalta oleellista kokemusta.

Kysely toi esiin myös kehittämiskohteita kuten harjoittelukäytäntöjen selkiyttäminen, ohjauksen tehostaminen sekä korkeakouluissa että työpaikoilla sekä kansainvälisten harjoittelumahdollisuuksien lisääminen. Barometrin perusteella voidaan laajemminkin olettaa opiskelijoiden suhtautuvan positiivisesti työelämäyhteistyöhön ja sen kehittämiseen. Yh-

teistyön kehittämisessä tulee kiinnittää erityistä huomiota opiskelijoiden, korkeakoulujen ja työelämän väliseen vuoropuheluun, sillä nykyisin nämä kolme toimijaa jäävät barometrin mukaan liian usein etäisiksi toisilleen.

YHTEISTYÖN HYÖDYT KORKEAKOULUILLE

Mitkä puolestaan ovat niitä tekijöitä, jotka motivoivat korkeakouluja kehittämään yhteistyötä? Sivistystyönantajien vuonna 2016 tekemän selvityksen mukaan korkeakoulujen rehtorit pitivät työelämäyhteistyötä tärkeänä ja suhtautuvat sen kehittämiseen hyvin suopeasti [6]. Heidän kokemusten mukaan myös yritykset ja muut korkeakoulujen ulkopuolisen työelämän toimijat ovat kiinnostuneita yhteistyöstä.

Rehtorien mielestä yritys yhteistyön keskeisin tavoite on korkeakoulun oman toiminnan kehittäminen siten, että se pystyy palvelemaan ympäröivää yhteiskuntaa mahdollisimman hyvin ja tehokkaasti. Rehtorien mielestä yhteistyön kautta voidaan varmistaa se, että korkeakoululla ja sen henkilökunnalla on ajantasainen käsitys työelämän vaatimuksista omalla alallaan. Lisäksi rehtorit korostivat mm. opiskelijoiden työelämän harjoittelukäytäntöjen sekä rakenteellisen ja rahoituksellisen yhteistyön merkitystä. Rahoituksellinen yhteistyö on korostunut viimeisten vuosien aikana yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoituksessa tapahtuneiden uudistusten myötä.

YHTEISTYÖN HYÖDYT YRITYKSILLE

Edellä mainitun EK:n kyselyn mukaan yritykset kokevat hyötyvänsä korkeakouluyhteistyöstä erityisesti opiskelijoiden kautta, sillä työvoiman lisäksi opiskelijoiden koetaan tuovat tuoretta näkemystä ja osaamista yrityksiin. Toinen merkittävä osa-alue on tutkimus ja sen hyödyntäminen. Yhteistyön kautta yritykset kokevat saavansa näköalapaikan uusimpaan tutkimustietoon ja -infrastruktuuriin sekä mahdollisuuden uusiin innovaatioihin, tuotteisiin ja palveluihin. Kuvassa 2 on kuvattu tarkemmin yritysten ilmoittamia keskeisiä yhteistyön hyötyjä.

Kuva 2. Korkeakouluysteistyön merkittävimmät hyödyt yrityksille [2].

YHTEENVETO

Suomessa korkeakoulut tekevät tiivistä yhteistyötä työelämän kanssa. Korkeakoulut nähdään keskeisenä kilpailukykytekijänä elinkeinoelämälle ja ne ovat erityisesti pk-yrityksille korvaamaton linkki ammatillisen osaamisen ketjussa. Tutkimusten mukaan korkeakoulujen vaikutus korostuu erityisesti pienissä ja keskisuurissa kaupungeissa [7]. Vastaavasti suurkaupungeissa niiden merkitys oli tutkimuksen mukaan selkeästi pienempi. Tämä ja muut vastaavat tulokset ovat vahvistaneet käsitystä, että korkeakoulut ovat yksi parhaista keinoista alueiden elinvoimaisuuden kehittämisessä. Aluevaikuttavuudesta onkin tullut kolmas keskeinen korkeakoulujen toiminta-alue koulutuksen ja tutkimuksen rinnalle.

Ammattikorkeakoulut ovat osoittaneet olevansa merkittäviä alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä toimijoita. Ammattikorkeakoulujen alueellinen yhteistyö on tuottanut toivottua konkreettista ja tunnistettavaa vaikuttavuutta. Kokemus on osoittanut, että yhteiskunnallisen vaikuttavuuden edistämisen kannalta keskeiset kumppanit löytyvät läheltä.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk) on voimakkaasti sitoutunut alueeseensa ja sen kehittämiseen. Tämä tulee selkeästi esiin juuri päivitettyssä strategiassammekin, jonka mukaan tehtävässämme korostuu alueen elinkeinorakennetta ja työelämää uudistava koulutus sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta.

LÄHTEET

- [1] Turun akatemian perustamiskirja 26.3.1640
- [2] Elinkeinoelämän keskusliitto: Yrityskysely 2016
- [3] World Economic Forum: Executive Opinion Survey 2016
- [4] UNESCO: Science Report 2015, Towards 2030
- [5] Akava: Opiskelijoiden harjoittelubarometri 2017
- [6] Sivistystyönantajat: Yhdessä kohti tulevaa, Selvitys korkeakoulujen ja muun työelämän yhteistyöstä 2016
- [7] Ducker J.: Reconsidering the Regional Economic Development Impacts of Higher Education Institutions in the United States, 2016

AMMATTIKORKEAKOULU HAKEE VAIKUTTAVUUTTA TIIVIILLÄ YHTEISTYÖLLÄ

Eeva Kuoppala

Toimintojen ja alueiden kehittäminen yhteistyössä eri organisaatioiden kanssa on opetuksen ohella yksi ammattikorkeakoulujen perustehtävistä (Ammattikorkeakoululaki 932/2014, 4§). Tutkimuksen, opetuksen ja aluekehityksen menestyksellinen hoitaminen vaatii ammattikorkeakouluilta toiminnallisia ratkaisuja, joissa kaikki kolme perustehtävää yhdistyvät ja tukevat toisiaan. Parinkymmenen vuoden olemassaoloaikansa ammattikorkeakoulut ovat hakeneet mm. pedagogisia ratkaisuja koulutuksen ja työelämän välisen yhteistyön tiivistämiseksi. Erityisesti viime vuosina pedagoginen ajattelu ja toimintatavat ovat painottuneet entistä enemmän oppivien verkostojen suuntaan. Työelämän vaatima osaaminen ei synny pelkästään luokahuoneopiskelussa. Monimutkaisten ongelmien ratkaisukyky, kriittinen ajattelu ja luovuus keskeisimpinä tulevaisuuden työelämätaitoina vaativat opetukselta uusia lähestymistapoja, joissa yhteistyö työelämän kanssa on keskiössä. (The Future of Jobs Report 2016)

Tässä artikkelissa tarkastelen koulutuksen ja työelämän välistä kumppanuutta ja sitä kautta aluevaikuttavuutta kahdesta näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulma valottaa strategista kumppanuutta yhtenä koulutuksen ja työelämän välisen yhteistyön muotona. Toiseksi tarkastelen jaettuun asiantuntijuuteen perustuvaa työelämäpedagogiikkaa oppimisen ja aluekehityksen muotona.

AMMATTIKORKEAKOULUN JA TYÖELÄMÄN VÄLINEN STRATEGINEN KUMPPANUUS

Strateginen kumppanuus on yhteistyösuhde, jonka takana on ajatus yksittäisen yrityksen vaikeudesta pärjätä itseksensä kiristyvässä kilpailussa. (Min & al. 2005) Strateginen kumppanuus eroaa muista yhteistyön muodoista pitkäjänteisyydellä ja tiiviillä yhteisellä kehittämisellä. Menestyksekkään strategisen kumppanuuden takana on organisaatioiden aito halu jakaa tietoa, kehittää toimintoja ja lisätä näkyvyyttä molempien eduksi. Strateginen kumppanuus ratifioidaan virallisella yhteistyösopimuksella, jossa tarkennetaan yhteistyön kohteet ja luodaan kehittämisen aikataulua.

Organisaatioiden syyt solmia strategisia kumppanuuksia liittyvät useimmiten joko taloudellisiin tai tiedollisiin etuihin (mm. Koza and Lewin 1998; Lei and Slocum 1992). Kump-

panuuksien kautta voidaan hakea helpotusta kustannusten jakamiseen, mutta vähintään yhtä merkittävänä etuna voidaan pitää toisilta oppimista ja yhteistä kehittämistä. Erilaisten organisaatioiden halukkuus työskennellä yhdessä; jakaa ideoita, tietoa ja resursseja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi muodostavat yhteistyön ytimen. Onnistuneessa strategisessa kumppanuussuhteessa organisaatiot luovat pitkän tähtäimen kehittämissuunnitelmia, joissa huomioidaan molempien organisaatioiden tarpeet. Ammattikorkeakoulun ja työelämän välisissä strategisissa kumppanuuksissa painottuvat usein molempien organisaatioiden osaamisen ja toiminnan kehittäminen, oppimisympäristöajattelu sekä yhteisten kehittämishankkeiden suunnittelu.

Osaamisen ja toiminnan kehittäminen voi tapahtua esimerkiksi ammattikorkeakoulun kumppanilleen tarjoaman täydennyskoulutuksen kautta tai työelämän kumppanin ammattikorkeakoulun henkilöstölle tarjoaman ammatillisen yhteistyön kautta. Työelämän ja koulutuksen välisissä yhteisissä keskusteluissa ja toiminnoissa liikkuu paljon ammattialan kehittämiseen liittyvää tietoa ja toisilta oppimista. Tätä yhteistyötä voidaan pitää jopa kriittisenä alojen kehittämisen näkökulmasta. Alan uusimman tiedon sijaintiin liittyy usein harha. Koulutuksen edustajat olettavat uusimman tiedon olevan työelämässä, kun taas työelämän edustajat olettavat sen löytyvän koulutuksesta. Todellisuudessa kuitenkin uusien tietojen rakentuu juuri koulutuksen ja työelämän välisillä rajapinnoilla.

Oppimisympäristöajattelun mukaan strateginen kumppaniorganisaatio toimii usein myös ammattikorkeakouluopiskelijoiden oppimisympäristönä. Kumppaniorganisaatio voi tuottaa kehittämistehtävien ja oppinnäytetöiden aiheita, sekä toimia harjoittelupaikkana. Strateginen kumppanuus muodostaa myös erittäin hedelmällisen kasvualustan tutkimus- ja kehittämissuhteille. Se perustuu pitkäaikaiseen yhteiseen kehittämiseen sekä toistensa toimintojen syvälliseen tuntemiseen. Tätä kautta syntyy parhaimmillaan kehittämissuhteita ja hankkeita koko alueen hyödyksi.

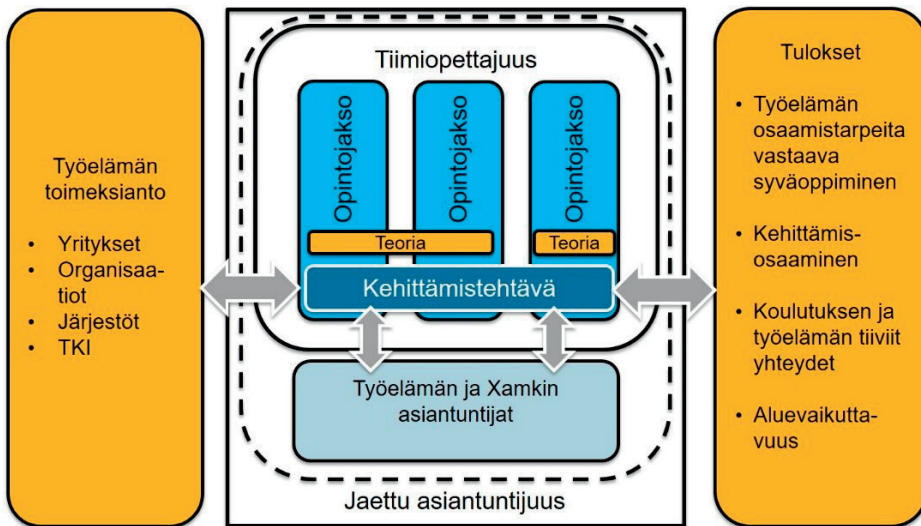
Strateginen kumppanuus tuo siis parhaimmillaan monenlaisia hyötyjä molemmille osapuolille. Silti myös siihen sisältyy riskejä. Yleisin organisaatioiden väliseen yhteistyöhön liittyvä riski on henkilösidonaisuus. Niin sanottu henkilökemia on merkityksellinen onnistuneen yhteistyön tekijä. Mikäli kumppanuus on kuitenkin rakentunut hyvin vahvasti henkilöiden välisille suhteille, se voi aiheuttaa henkilöiden vaihtuessa ongelmia kumppanuuden jatkuvuudelle. Tiivis strategisten kumppaneiden välinen suhde voi verkostotyöskentelyssä aiheuttaa tiedostamatta muissa kumppaneissa ulkopuolisuuden tunnetta. Tällaisissa tapauksissa strategiset kumppanit muodostavat ns. sisäpiirin, johon muiden on vaikea päästä. Sosiaaliin suhteisiin liittyvien riskitekijöiden lisäksi strateginen kumppanuus voi sisältää myös taloudellisia riskitekijöitä. Näiden minimoimiseen pyritään sopimuksilla.

Onnistuneen yhteistyön taustalta löytyvät aidosti yhteiset intressit toimintojen kehittämiseksi sekä toimivat sosiaaliset suhteet. Ammattikorkeakoulun ja alueellisten organisaatioiden

väläinen strateginen kumppanuus tuottaa alueelle uusia tuotteita ja innovaatioita resurssien tehokkaamman hyödyntämisen kautta.

TYÖELÄMÄPEDAGOGIIKKA ALUEKEHITYKSEN MUOTONA

Tulevaisuuden oppiminen tapahtuu verkostoissa, joissa jaetaan tietoa ja opitaan toisilta yhteisten haasteiden ratkaisemiseksi (Hakkarainen & al. 2004; Sol & al. 2013; Edwards 2011; Engeström 2016). Strateginen kumppanuus luo toimintaedellytyksiä myös työelämäpedagogiikalle. Jaettuun asiantuntijuuteen perustuvassa työelämäpedagogiikassa opiskelijat ratkovat osana opintojaan aitoja työelämästä nousevia kehittämishaasteita hyödyntäen tarvittaessa opettajien ammattitaidon lisäksi muiden asiantuntijoiden osaamista. Tavoitteena ovat oppivat yhteisöt, joissa sekä opiskelijat, opettajat, TKI- ja työelämänasiantuntijat kehittävät ja etsivät yhdessä ratkaisuja työelämän kehittämishaasteisiin (kuva 1).

Kuva 1. Työelämäpedagogiikka Xamkissa (Kuoppala ja Uotila 2017).

Työelämäpedagogiikka yhdistää teorian ja käytännön toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi (ks. Engeström & al. 1984). Työelämäpedagogiikassa korostuvat jaettu asiantuntijuus, tiedon luominen sekä yhteisöllisyys (Kuoppala 2017, 21). Alueelliset kehittämistarpeet löytävät ratkaisunsa teoreettisen tiedon ja yhteisöllisen työskentelyn kautta. Työelämäpedagogiikan tuloksena opiskelijoiden ymmärrys teorian ja käytännön välisestä suhteesta tiivistyy tuottaen syväoppimista ja kehittämisosaamista. Opettajille ja asiantuntijoille malli tarjoaa mahdollisuuden oman ammatillisen osaamisen kehittämiseen verkostomaisessa työskentelytavassa. Aluevaikuttavuuden näkökulmasta työelämäpedagogiikan edut ovat sen

mahdollisuuksissa kehittää alueen organisaatiota ja myös työelämäkumppaneiden osaamista, sekä luoda toiminnalle hyödyllisiä verkostoja sekä opiskelijoiden että ammattikorkeakoulun henkilökunnan kanssa.

LOPUKSI

Ammattikorkeakoulujen toiminnan vaikuttavuus kiteytyy tiiviiseen yhteistyöhön alueen toimijoiden kanssa. Yli puolet korkeakouluopiskelijoista käy töissä opintojensa aikana. Eurooppalaisittain verrattuna suomalaiset korkeakouluopiskelijat työskentelevät muiden maiden opiskelijoita enemmän oman alansa työtehtävissä. (Vanhanen-Nuutinen, Kotila & Mäki 2016) Aluekehityksen näkökulmasta tämä on merkittävä tieto. Uusien pedagogisten toimintamallien kautta työelämässä tapahtuva oppiminen ja formaali oppilaitoksessa tapahtuva oppiminen nivoutuvat kokonaisuudeksi, jonka edut ulottuvat yksilötasolta alueelle ja koko yhteiskuntaan.

Ammattikorkeakoulut ovat keskeisessä roolissa osaavan työvoiman tuottamisessa alueen tarpeisiin, mutta myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa (TKI). Xamk on vahvana TKI-toimijana merkittävässä roolissa alueen kehittämisessä, ja sitä pidetään arvostettuna kumppanina alueen toimijoiden keskuudessa. Opiskelijoiden työelämään liittyvien erilaisten kehittämistehtävien kautta alueen osaamispotentiaali laajenee merkittävästi. Ammattikorkeakoulun ja työelämän välisen yhteistyön hyödyt ovat molemminpuolisia, molemmat tarvitsevat toisiaan maakuntien vahvuuksien jalostamisessa menestystekijöiksi.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 932/2014

Edwards, A. (2011). Building common knowledge at the boundaries between professional practices: Relational agency and relational expertise in systems of distributed expertise. *International Journal of Educational Research* 50, 33– 39.

Engeström, Y. (2016). *Studies in expansive learning. Learning what is not yet there.* New York: Cambridge University Press.

Engeström, Y., Hakkarainen, P. & Hedegaard, M. (1984). On the Methodological Basis of Research in Teaching and Learning. In M. Hedegaard, P. Hakkarainen & Y. Engeström (Eds.), *Learning and teaching on a scientific basis. Methodological and Epistemological Aspects of the Activity Theory of Learning and Teaching.* Aarhus Universitet Psykologisk Institut.

Hakkarainen, K. P., Palonen, T., Paavola, S., & Lehtinen, E. (2004). Communities of networked expertise: Professional and educational perspectives.

Kuoppala, E. (2017.) *Opinnollistamisen kulttuurin kehittäminen fuusiossa – Case Xamk.* Julkaisussa Mäki, K., Moisio, A. ja Aura, P. (toim.) *Kolme kulmaa opinnollistamiseen. Opas opinnollistamisen ratkaisusta, työkaluista ja vinkeistä.* Haaga-Helian julkaisut 6/2017

Koza, M.P. and Lewin, A.Y. (1998). The Co-evolution of Strategic Alliances. *Organisation Science*, 9(3), 255–264.

Lei, D. and J.W. Slocum, Jr. (1992). Global strategy, Competence-Building and Strategic Alliances. *California Management Review*, 31(1), 81–97.

Min, S., Roath, A. S., Daugherty, P. J., Genchev, S. E., Chen, H., Arndt, A. D., & Richey, R.G. (2005). Supply chain collaboration: What is happening? *International Journal of Logistics Management*, 16(2), 237–256.

Sol, J., Beers, P.J. and Wals, A.E.J. (2013). Social learning in regional innovation networks: Trust, commitment and reframing as emergent properties of interaction. *Journal of Cleaner Production*, Vol.49, 35–43.

The Future of Jobs. Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. (2016). World Economic Forum. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs>

Vanhanen-Nuutinen, L., Kotila, H. ja Mäki, K. (2016). Työn ja opintojen yhdistäminen – opintojen aikainen työskentely ammattikorkeakouluopiskelijoiden kokemana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, nro 2, 9-26.

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAVUUS TOTEUTUU VAHVOILLA TUTKIMUSYKSIÖILLÄ

Lasse Pulkkinen

Korkeakoulun yhteiskunnallinen vaikuttavuus toteutuu vuorovaikutuksessa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan sidosryhmien kanssa. Vuorovaikutuksen kanavia ovat esimerkiksi sidosryhmille tarkoitettut koulutus- ja asiantuntijapalvelut, yritysten kanssa harjoitettava tutkimus- ja kehittämistoiminta, infrastruktuuriyhteistyö ja opinnäytetyöt sidosryhmille, kuten yrityksille ja julkishallinnolle. Vaikuttavuutta voidaan mitata yritysrahoituksen määrällä, yhteistyökumppaneiden lukumäärällä, tuotetuilla julkaisuilla sekä asiantuntijakontakteina ja tilaisuuksina, joilla tuotettua uutta tietoa levitetään hyödyntäjien sovellettavaksi.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamkin vahvuusalueella Metsä-ympäristö-energia tehdään soveltavaa tutkimusta sekä palvelee yrityksiä paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla. Vahvuusalan tutkimusyksiköt ovat jo sinällään vahva aluekehitysvaikuttaja Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa: ne työllistävät yli 70 korkeasti koulutettua henkilöä näissä maakunnissa.

Vuoden 2017 aikana sektorilla tehtiin kehitystyötä ja soveltavaa tutkimusta noin kuuden miljoonan euron arvosta, ja yritykset ovat tehdyin selvityksen mukaan saaneet uutta tietoa ja osaamista tuotekehityksen ja liiketoiminnan tueksi. Maksullisen TKI-palvelutoiminnan arvo oli yli kaksi miljoonaa euroa laskettuna suorina yritysten tutkimus- ja tuotekehityspalvelujen ostoina. Yritysassiakkaiden lukumäärä oli lähes 400.

Maakunnallisesti merkittävää on myös kilpaillun kansallisen tutkimusrahoituksen sekä Euroopan Unionin Horizon 2020 -ohjelmien kehityspanostusten saaminen osaksi maakuntien ja kaupunkien kehittämistä.

Uuden tiedon ja osaamisen tuottaminen ovat keskeiset välineet yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseen. Enää nämä eivät kuitenkaan riitä, vaan mittaristoon ovat tulleet patentit, uudet tuotteet ja entisestään kasvavat odotukset uusien liiketoimintaekosysteemien ja yritystoiminnan kehittämisessä. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen päämääräksi ovatkin tulleet uuteen tietoon ja teknologioihin pohjautuvat investoinnit, innovaatiot ja työpaikkojen syntyminen. Ammattikorkeakoulun roolin on oltava yhteisöjä ja yritysverkostoja inspiroiva ja aktiivinen. Olisi hallittava paitsi perinteinen korkeakoulu – asiakasyritys – loppuasiakas

-arvoketju, myös avoimen innovaation toimintamallit ja uuden liiketoiminnan kehittämisen konsulttityökalut. Ainakin tätä osaamista pitäisi olla tutkimusryhmissä ja -konsortioissa, jotka usein ovat insinöörivaltaisia ja teknisesti orientoituneita.

VAHVAT JA ERIKOISTUNEET TUTKIMUSYKSIKÖT TAKAAVAT ONNISTUMISEN

Metsäsektori on Suomen kansantalouden tukijalkoja, ja alalla on yli satavuotiset tutkimusperinteet nykyisessä Aalto-korkeakoulussa sekä sektoritutkimuslaitoksissa, erityisesti VTT:llä ja Luonnonvarakeskuksella.

Toimialan viime vuosien murros ja Xamkin vahva usko metsäsektorin uusiutumiseen on nostanut korkeakoulun hyvään asemaan sekä alueellisena että tietyissä keihäänkärjissä jopa kansallisena tutkimustoimijana ja alan uudistajana. Tästä ovat osoituksena useat Tekes-hankkeet, yhteistyö lähes kaikkien sektorin johtavien yritysten kanssa sekä entisestään vahvistuva yhteistyö Aalto-yliopiston, VTT:n ja Luken kanssa. Kehitystyö ja tutkimus ovat rikkoneet paikallisia ja alueellisia rajoja. Parhaimmillaan Xamk tuo oman osaamisensa ja kehityspanoksensa lisäksi muiden tutkimusorganisaatioiden tiedon ja panoksen osaksi alueellista kehittämistä käytännön läheisellä ja uutta luovalla tavalla.

Yhteinen työskentely sektoritutkimuslaitosten kanssa kehittää projektikäytäntöjämme sekä henkilöstömme kompetenssia sekä tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa laajempia arvoketjuihin pohjautuvia innovaatio- ja demonstroiintiprojekteja. Vahvin vaikuttaja Xamkissa metsäsektorilla on Savonlinnan Kuitulaboratorio mutta merkittävään kansalliseen rooliin on kehittymässä myös puun modifioinnin laboratorio Mikkeliissä sekä Biosampo Kouvolassa.

Energia-alalla Suomi on vahva toimija erityisesti poltto- ja kattilatekniikoissa, ja Suomessa on edelleen kovenevasta kansainvälisestä kilpailusta huolimatta alan johtavat yritykset ja niiden osaamiskeskukset. Alueen vahvat yritysryhmittymät löytyvät Kaakkois-Suomen lisäksi Pohjois-Savosta ja Tampereen seudulta. Uusiutuviissa energijärjestelmissä tutkimustoiminnan sekä korkea-asteen koulutuksen keskittymiksi ovat Suomessa profiloituneet Lappeenranta, Tampere ja Vaasan seutu.

Energiamurroksen voimistuessa kansainvälisesti on Xamkin tutkimustoiminnan vahvuudet löydetty alueen toiminta- ja investointiympäristön erityispiirteistä, joiden suuntaviivat on määritelty mm. alueellisen erikoistumisen strategioissa sekä maakuntaohjelmissa. Näitä ovat alueen vahva perusmetsäteollisuus, biokaasun tuotanto sekä aktiivinen TKI-toiminta energiatehokkuuden kehittämisessä.

Biotalous viitekehityksessä puuperäisten biopolttoaineiden ja kiertotalouden ratkaisujen soveltava tutkimus on kenttä, jossa on saatavissa uusia aluekehitystä vahvistavia tuloksia

aikaiseksi. Kaikkea emme voi hallita, ja siksi erikoistumisen kohteiksi on valittu biohiilen prosessoinnin ja sovellusten tutkimuksen vahvistaminen sekä metsäteollisuuden energia-tekniikoiden ja sivuvirtojen jalostamisen tutkimus.

OMAT VAHVUUDET TUNNISTETTAVA JA TYÖNJAKO HAHMOTETTAVA

Xamkin yhteiskunta- ja aluevaikuttavuuden vahvistamisen on lähdettävä omien vahvuuksien tunnistamisesta sekä työnjaosta ja yhteistyöstä kansallisen tason tutkimustoimijoiden kanssa. Kansalliset rahoitusviranomaiset edellyttävät tutkimuskonsortioissa laatua, uuden tiedon tuottamista sekä vaikutusta uusien investointien ja liiketoimintojen käynnistämiseen. Xamkin tutkimusyksiköiden ja tutkijoiden toimiessa yritysten tukemissa innovaatiohankkeissa olemme lunastaneet paikkamme osana kansallista kehittämistoimintaa erikoisosaamisemme perustuen. Tämä on kestävä linja myös alueellisen vaikuttavuuden kehittämiseksi. Kestävää yhteiskunnallista vaikuttavuutta on myös se, että huolehdimme osaamisemme, laitteistomme sekä toimintamme laadusta ja uusiutumisesta muuttuvien tarpeiden pohjalta.

Kotkassa yritysyhteistyö on laajaa energiantuotantolaitosten päästömittausten sekä betonitutkimuksen aloilla. Maksullisen palvelutoiminnan parissa on lähes 150 yritystä ja toiminnan vahvuutta kuvastaa asiakasyritysten laaja maantieteellinen sijainti eri puolille Suomea. Keihäänkärkiosaamista ja laboratorioita vahvistetaan kaupunkien ja maakuntastrategioiden linjauksen mukaisesti. Alueellista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta on myös asiantuntijoidemme panostusten alueellisten erikoistumiseen pohjautuvien strategioiden määrittelyyn ja tehtyjen valintojen käytännön toimeenpanoon. Tätä työtä tehdään hyvässä yhteistyössä aluehallintoviranomaisten, kaupunkien ja yritysten kanssa sekä Kymenlaaksossa että Etelä-Savossa.

Tärkeintä on syventää uuden tiedon ja uusien innovaatioiden tuottamiseen johtavaa soveltavaa tutkimusta ja palvelutoimintaa, joissa ajavana voimana on yritysten tarpeet. Akuuttien ongelmien ratkaisujen lisäksi kehitystyötä ohjaavat parhaimmillaan yritysten kanssa luottamuksellisesti arvioidut tavoitteet ja kehitysaskeleet uusien tulevaisuuden liiketoimintojen synnyttämiseen.

Tutkimusvisioiden ja sovellusvisioiden yhteensovittaminen Xamkin tutkijoiden, kehitystoimintaan investoivien yritysten sekä rahoittajien kanssa on strategisen tason alueellista – ja tietyillä erikoisaloilla jopa koko Suomen elinkeinoelämän sektoreihin kohdistuvaa – vaikuttamista, jossa kehitystyö on pitkäjänteistä ja ainakin kehitystyön alkuvaiheessa usein abstraktiakin. Luottamuksen ja sosiaalisen pääoman verkostot sekä alueellisten strategioiden painotukset valintoineen korostuvat tässä pitkäjänteisessä kehitystyössä.

Mikkelissä alueellisen vaikuttavuuden kärkinä Xamkissa ovat kestävä metsätalouden, puun modifioinnin ja ympäristöturvallisuuden tutkimus ja kehitystoiminta. Tietointensiivisyys,

digitaalisuus, tuottavuus ja kestävä kehitys ovat keskeiset muutosvoimat näiden alojen kehittämisessä. Tutkimuksen ja tuotekehitystyön lisäksi alueellisen vaikuttavuuden painoarvoa voidaan lisätä Xamkin osaamisten pohjalta panostamalla yrityslähtöiseen koulutukseen sekä tiedon ja osaamisten siirtoon yritysten organisaatioihin. ELY-keskus ja yritykset kärkiyrityksistä yrittäjävetoisein puunkorjuuketjuihin ovat tärkeitä sidosryhmiä tässä uuden osaamisen jalkauttamisessa ja käyttöönnotossa erityisesti metsäisessä Etelä-Savossa.

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN EI OLE AINA PAIKALLISTA

Ammattikorkeakoulun TKI-toiminnalla on vahva alueellisen ja paikallisen elinkeinotoiminnan vahvistamisen ulottuvuus. Siksi on tärkeää, että innovaatiohankkeissa sekä uuteen liiketoimintaan ja investointeihin tähtäävässä toiminnassa on vahva kosketus paikalliseen ja alueelliseen elinkeinoelämään. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen subjekteja ovat viime kädessä yksittäiset projekteissa ja asiakaspalvelutehtävissä työskentelevät asiantuntijat.

Opettajan ja tutkijan roolit ovat yhä enemmän vuorovaikutteisia keskenään ja sidosryhmien kanssa. Vastaavasti opiskelijan rooli ei näyttäydy vain passiivisena oppijana, vaan opiskelijoiden osaaminen kehittyy ja tuo lisää vaikuttavuutta ympäristöönsä työelämälähtöisten tutkimuksen ja kehittämistoiminnan ja muun työelämäyhteistyön avulla. Tämä idea on keskeinen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategialle, jossa sekä TKI- että opetustoiminta työskentelevät mahdollisimman joustavasti ja tehokkaasti yhdessä yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa myönteisen alueellisen kehityksen edistämiseksi. Näin varmistetaan opetuksen ja valmistuneiden opiskelijoiden paras mahdollinen työelämäkelpoisuus jo opintojen päättyessä. Yritysten toimintakulttuurit ja -vaatteet, tavoitteellisuus, laatu sekä toimintaympäristön erityispiirteet tulevat joka päiväiseksi osaksi käytännön kehittämistyötä.

TAVOITTEENA POSITIIVISEN KEHITYKSEN KEHÄ

Parhaimmillaan tutkimustoiminta, infrastruktuuriyhteistyö ja uusien liiketoimintojen kehittäminen yhdistävätkin Xamkin vahvat ja erikoistuneet laboratoriot alueelliselta perustalta osaksi kansallisia ja kansainvälisiä verkostoja. Tavoitteena on positiivisen kehityksen kehä, jossa tiedon tuottajat ja tiedon käyttäjät toimivat yhdessä alueen osaamistason kohottamiseksi ja elinvoiman vahvistamiseksi. Relevantit kehitystavoitteet sekä korkeakoulun ratkaistavaksi toivotut ongelmat ja kehitystavoitteet voivat tulla alueen yrityksiltä, poliittisilta tahoilta tai muilta keskeisiltä sidosryhmiltä. Metsä-, ympäristö- ja energia-alalla nämä liittyvät odotuksiin paremmasta ja kestävämmästä ympäristöstä, uutta tuota tuottavista kestävästä teknisistä ja liiketoiminnallisista ratkaisuista sekä näin toteutuvasta paremmasta aluekehityksestä ja työllisyydestä.

Xamkin vahva rooli metsä-, ympäristö- ja energia-alan projektitoiminnassa sekä jatkuvasti laajeneva yritysten yhteistyöverkosto osoittavat osaltaan, että olemme kohtalaisesti onnistuneet korkeakoulun kolmannen tehtävän eli alue- ja yhteiskuntavaikuttamisen toteuttamisessa.

Vuonna 2018 on käynnistymässä useita metsäsektorin, energia-alan sekä ympäristöturvallisuuden kansainvälisiä hankkeita, joissa Xamkin osaaminen tulee merkittävään rooliin myös Pietarin sekä Leningradin alueen kehittämisessä. Nämä merkittävät onnistumiset kansainvälisissä ENI-CBC-hankkeissa ja käytännön työn käynnistyminen kansainvälisessä yhteistyössä tuovat lisää painoarvoa Xamkin työlle erityisesti ympäristö- ja energiaongelmien ratkaisijana sekä metsäbiotalouden vahvana kehittäjänä.

ESIMERKKEJÄ ALUEELLISESTA, KANSALLISESTA JA KANSAINVÄLISESTÄ VAIKUTTAVUUDESTA

Mervi Nurminen & Justiina Halonen & Olli-Pekka Brunila

Kymenlaakson sijainti EU:n ja Venäjän rajalla luo logistiikkatoimialalle muusta Suomesta poikkeavia mahdollisuuksia, tosin myös erilaisia haasteita. Kymenlaaksoon onkin vuosien ja vuosisatojen myötä vahvistunut erityinen logistiikkaosaamisen ja yritystoiminnan keskittymä, joka parhaimmillaan työllisti yli 10000 työntekijää ja työllistää edelleen välillisesti ja välittömästi noin 6000 työntekijää.

Kymenlaakso on profiloitunut logistiikkamaakuntana sekä turvallisena reittinä Venäjälle kulkevalle transitoliikenteelle. Suomen suurin yleissatama HaminaKotka sijaitsee alueellamme, samoin ainoa TEN-T-ydinverkkoon kuuluva ratatielogistiikkakeskus Rail Gate Kouvola. Alueelle on sijoittunut useita logistiikkakeskuksia ja varastoja sekä neste-, kaasui- ja yksikkötavaran varastointiin ja käsittelyyn erikoistuneita yrityksiä. Alueella sijaitsee myös monipuolinen ongelmajätteiden kierrätykseen ja käsittelyyn erikoistunut yritysklusteri Hyötyvirta.

VAIKUTAMME LOGISTIIKAN TULEVAISUUTEEN

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun NELI – North European Logistics Institute keskittyy toiminnassaan toimitusketjujen sekä logistiikkaliiketoiminnan prosessien kehittämiseen lähtien aina yritysten aloitteesta ja tarpeesta. Toiminnan tärkeänä osana on myös rajanylityksen sujuvuuden parantaminen sekä uusien innovatiivisten logistiikka- ja lastinkäsittelyteknologiaratkaisujen kehittäminen yhdessä asiakkaiden kanssa.

NELI-tutkimusyksikön tärkein tehtävä on kehittää yritysten logistista kilpailukykyä ja osaamista Kymenlaakson alueella hankkeistamalla kehittämisprojekteja ja hakemalla niiden toteutukseen parhaita osaajia, verkostoja ja rahoitusta. Hankeaihiot syntyvät pääosin meneillään olevissa hankkeissa, verkosto- ja asiakastapaamisissa sekä yritysten esittämistä kehittämistarpeista. Osallistuminen erilaisten verkostojen toimintaan on ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan onnistumisen edellytys.

Yritys- ja verkostotapaamiset sekä yritysedustajien kuunteleminen ovat avainasioita. Tapaa- misessa ei kuitenkaan ole kyse pelkästään kuuntelemisesta. Tulee myös ymmärtää asiakkaan pinnan alla oleva tarve. Onnistuneet ja käytännönläheiset tulokset ovat parasta markkinointia; ne ovat viime aikoina tuoneet tutkimusyksikölle lisää kysyntää ja toimeksiantoja. Alan

kehittämisprojektien sisällöt ovat myös muuttuneet sen myötä, että vihdoin logistiikka ja logistiikkaratkaisujen toimivuus nähdään tärkeänä myös muualla kuin tavarakuljetuksissa kuten sairaaloissa ja ruokatuotannossa.

Parhaimmat tulokset ja vaikuttavuus saavutetaan verkostoissa, joissa perusluottamus toimijoiden kesken on jo saavutettu, kuten sataman ympärille luonnollisesti syntyneissä klustereissa. NELI-tutkimusyksikkö on vahvasti verkostotoimija, ja pitkät luottamukselliset suhteet tuovat uusia hanke-ehdotuksia ja yhteistyömuotoja sekä mahdollistavat tulosten laajemman jalkauttamisen yritysverkostojäsenien keskuudessa.

NELI-tutkimusyksikön roolin voi nähdä myös yhdistäjänä yritysten ja tutkimusorganisaatioiden välillä. Yhtään ei voi myöskään väheksyä asiantuntemusta. Mikäli osaat tuoda yrityksille oikeanlaista tietoa liiketoiminnan kehittämisen tueksi ja myös perustella, miksi kannattaa tehdä kehittämistyötä, ja mitä etuja ja hyötyjä on saatavissa lyhyellä ja pitkällä tähtäimellä, olet jo askeleen lähempänä toimeksiantoa.

Kehittämistoiminta on onnistunutta, kun asiakas ottaa uudet palvelutuotteet tai toimintamallit käyttöön ja saa niillä aikaan toiminnan sujuvuuden parantumista tai kustannussäästöjä. Uuden liiketoiminnan syntymisen mahdollistaminen on myös yksi tavoitteistamme. Ainakin pyrimme mahdollisuuksien mukaan säilyttämään alan työpaikat Kymenlaaksossa.

Aluekehityksen lisäksi vastaamme myös siitä, että keskustelu opetuksen ja yritysten välillä on sujuvaa. Yritysten osaavan työvoiman saanti on varmistettava seuraamalla alan kansainvälistä kehitystä ja tuomalla kehityshankkeissa tietoa alan uusimmasta kehityksestä myös opetuksen käyttöön.

VAIKUTAMME LOGISTIikkaOSAAMISEEN

Hyvänä näyttönä vaikuttavuudesta, opetuksen ja TKI:n yhteistyöstä sekä aluekehittämisestä on vuoden 2016 alussa aloitettu *Logistiikkaverstas*-toiminta, jossa monialaiset opiskelijaryhmät toteuttavat yritystoimeksiantoja erilaisissa projekteissa ja työpajoissa. Logistiikkaverstas-toimintamalli suunniteltiin opetusta ja työelämää palvelevaksi niin, että opiskelijat saavat oikeita projektiaihteita suoraan yrityksiltä ja oppivat työelämän pelisääntöjä, mutta myös yritykset pääsevät näkemään uusia opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä ja saavat kokemusta työvoiman osaamisesta jo toimeksiantojen aikana.

Logistiikkaverstas on toiminut hyvin siinä tehtävässä, johon sen suunnittelimme. Opiskelijat ja yritykset ovat olleet innostuneita ja tuloksetkin ovat olleet toimivia ja johtaneet rekrytointeihin sekä uusiin toimeksiantoihin. Logistiikkaverstas palkittiin vuonna 2017 Kärjet-palkinnolla parhaiten yrityksii ja opetusta yhdistävien hankkeiden sarjassa. Logistiikkaverstas-toimintamallia on monistettu myös muille toimialoille ja sen toimintaa jatketaan hankkeen päättyessä osana Xamkin TKI-palvelutoimintaa.

***Kuva 1.** Kansainväliset opiskelijajatiimit esittelevät Logistiikkaverstaalla tekemiensä asiakasprojektien tuloksia toimeksiantajalle. (Kuva: Mervi Nurminen).*

Logistiikan osaamisen lisäksi olemme saaneet hyviä tuloksia energian säästöistä satama-alueilla. Vähähiiliset satamatoiminnot -hankkeessa tavoitteena oli satamien ja niiden yhteydessä toimivien yritysten toimintaympäristön edistäminen vähähiiliseen suuntaan edesauttamalla satamatoimintojen eko- ja energiatehokkuutta. Xamkin työpaketissa luotiin energiaseurantamalli, joka sai paljon kiitosta mm. Loviisan satamalta. Loviisan satama pystyi vuositason säästämään sähköä yli 100 MWh. Satamat pystyvät tulevaisuudessa laskemaan, mikä energiankulutuksen tason tulisi olla. Energiaseurantamallia kehitetään eteenpäin ja mahdollisesti tulevaisuudessa testataan kansainvälisissä ympyröissä. Satamien merkitys lähistön asukkaille on suuri niin hyvässä kuin pahassa. Positiiviset uutiset energian säästöstä, vihreämmistä toimintamuodoista edistävät positiivisesti satamien ja sen sidosryhmien vuoropuhelua.

Positiivista vaikuttavuutta alueellemme tuo myös 30MILES-hanke, jossa kehitetään ja edistetään veneilyturismia itäisellä Suomenlahdella Virossa ja Suomessa. Itäinen Suomenlahti on jäänyt varjoon Länsi-Suomen veneilyturismista ja nyt tässä hankkeessa tavoitteena on kasvattaa itäisen Suomenlahden alueen vetovoimaa matkailukohteena, painopisteenä veneilyturismi. Hankkeessa viestitään ja markkinoidaan alueelle tuleville turisteille liikkumistavasta riippumatta alueen vetonauloja ja mahdollisuuksia, joita alue tarjoaa. Veneellä liikkuminen ja saapuminen alueelle on tehty mahdollisimman helpoksi ja turvalliseksi. Veneilyn näkökulmasta hyvä etukäteen tehty reittisuunnittelu on turvallisen veneilyn lähtökohta.

VAIKUTAMME YMPÄRISTÖN TILAAN

Painoalalla tehdään myös merenkulun tutkimus- ja kehitystyötä, joka tähtää merenkulun turvallisuuden lisäämiseen sekä hätätilanteiden ja merellisten ympäristövahinkojen hallintaan. Toimintakenttä on laaja ja vastuutoimijoita on useita. Kehitystyötä tehdään yhdessä niin viranomaisten, yritysten, yhdistysten kuin vapaaehtoisjärjestöjenkin kanssa – kansallisesti sekä kansainvälisesti.

Merenkulun TKI-työn yhteiskunnallinen vaikuttavuus konkretisoituu näkyvimmin käytännön työnä öljyntorjunnassa ja siihen liittyvässä koulutuksessa. Öljyntorjuntavalmiuden kehitystyötä on tehty jo vuodesta 2004 lähtien, ja toimeksiantojen määrä on edelleen vakaana. Öljyntorjuntavalmiuden kehittämiseksi on edelleen paljon tehtävissä, sillä käytännön kokemusta torjuntatyöstä on vain harvalla – onneksi näin. Kymenlaakson öljyntorjunnan erikoisosaaminen sekä verkostoyhteistyö ovat hyvä perusta kasvattaa toiminnan kansallista ja kansainvälistä merkittävyyttä.

Esimerkkejä tarvelähtöisestä kehitystyöstä ovat SÖKÖ- ja SCAROIL-hankkeet. Ensin mainituissa on kehitetty alusöljyvahinkoihin varautumista yhdessä pelastus- ja ympäristöviranomaisten kanssa. Alun perin Kymenlaaksoon laadittu toimintamalli laajennettiin myöhemmin Suomenlahden kattavaksi, ja sitä on hyödynnetty niin Perämeren kuin Saaristomerengin toimintamallien pohjana. Parhailleen SÖKÖ-mallia räätälöidään sisävesien toimintaympäristöön soveltuvaksi. SCAROIL-hankkeet taas vastaavat kysyntään öljyntorjuntakoulutuksen monipuolistamisesta. SCAROIL-hankkeissa (S20604, A71714) luodaan öljyntorjunnan simulaatiokoulutusta investoidun öljynkeräinsimulaattorin ja komentosiltasimulaattoreihin hankitun lisäosan avulla. Marraskuussa 2017 pidetyn ensimmäisen pilottikoulutuksen palautteet ja tulokset vaikuttavuudesta ovat lupaavia. Öljyntorjunnan simulaatiokoulutukselle on kysyntää sekä kansallisesti että koulutusvientinä.

Kuva 2. Öljyntorjuntaharjoitukset simulaatioympäristössä. (Kuva: Justiina Halonen).

Meriliikenteen samoin kuin muidenkin liikennemuotojen ympäristövaikutuksiin kohdistuu suuria vähentämistavoitteita. Yhtenä maailmanlaajuisena kehityskohteena ovat alusten painolastin mukana siirtyvien ja runkoon kiinnittyneiden vieraslajien torjunta. Meriliikenteen mukana kulkeutuvat vieraslajit ovat yksi suurimmista uhista erityisesti Itämeren ekosysteemien monimuotoisuudelle. Vuonna 2017 käynnistyneen kansainvälisen COMPLETE-hankkeen tavoitteena on kehittää kokonaisvaltaista päällyskasvustojen hallinnan strategiaa Itämeren alueelle sekä tuottaa painolastivesien sääntelyyn täsmällisempiä riskiarvioita poikkeuslupien myöntämiseksi ja ennakkovaroitusjärjestelmien kehittämiseksi. Xamkin rooli COMPLETE-hankkeessa on tuottaa tietoa siitä, miten alusten pohjan likaantuminen vaikuttaa muun muassa polttoaineen kulutukseen, päästöihin ja aluksen nopeuteen ja etsiä näin kannustimia kustannustehokkaille ratkaisuille ja hallintamenetelmille. Merkittävässä roolissa on merenkulun päästömittausosaaminen, mutta myös Xamkin vahvat siteet merenkulun sidosryhmiin.

Vahingontorjunnan lisäksi merenkulun TKI kehittää ennakoivaa ja ennaltaehkäisevää turvallisuustyötä. Merenkulun tutkimus- ja kehitystoiminnan tehtävänä on tuottaa merenkulun turvallisuutta tukevaa tietoa niin meriliikenteen riskienhallinnan kuin merenkulkijoiden osaamisen tueksi. ÄLYKÖ-hankkeessa selvitettiin Saimaan syväväylän alusliikenteen onnettomuustihentymäalueet alueellisen valmiussuunnittelun tueksi. Juuri käynnistytävä kansainvälinen CoMET-hanke keskittyy puolestaan merenkulkijoiden osaamisen kehittämiseen simulaatiokoulutusta ja uudenlaista turvallisuusajattelua vahvistamalla. Xamk on osallistunut aktiivisesti myös meripelastustoiminnan kehittämiseen yhdessä rajavartiolaitoksen, alueellisen pelastustoimen ja varustamojen kanssa tarjoamalla suunnittelutukea ja resursseja matkustaja-alusten evakuoitiharjoitusten toteuttamiseen ja maalitoiminnan koordinointiin.

DIGITALISAATIO TEKEE HYVÄSTÄ TIEDONHALLINNASTA ENTISTÄ TÄRKEÄMPÄÄ

Noora Talsi

Organisaatioiden ja yksityisten ihmisten tiedonhallinta on murroksessa, sillä digitaalisuus muuttaa paitsi tapoja ja keinoja käsitellä tietoa, myös tarjolla olevien tietojen määrää. Digitaalisen tiedonhallinnan tutkimus- ja kehittämiskeskus Digitalia on perustettu vastaamaan tähän haasteeseen. Digitaliassa kehitetään menetelmiä tiedon automaattiseen keräämiseen, luokitteluun ja rikastamiseen. Tässä työssä tarvitaan inhimillisen tietotaidon lisäksi koneellisia, älykkäitä ja oppivia ratkaisuja. Digitalia on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun, Kansalliskirjaston ja Helsingin yliopiston yhteinen verkostomainen tutkimusyksikkö. Digitalian kohderyhmänä ovat muistiorganisaatiot, tutkijat, yksityiset yritykset sekä kansalaiset. Laajaa kohdejoukkoa yhdistää tarve parempaan digitaalisten tietojen hallintaan. Kuten digitaaliselle maailmalle tyypillistä on, ratkaisut ovat skaalattavissa monenlaisille käyttäjäryhmille sopiviksi.

SÄHKÖPOSTIEN AUTOMAATTINEN ARKISTOINTI TAVOITTA MONET KÄYTTÄJÄRYHMÄT

Merkittävä vaikutus monien käyttäjäryhmien keskuudessa on saavutettu muun muassa sähköpostien automaattisen arkistointiratkaisuiden kehittämisellä (Jääskeläinen & Kokkonen 2017). Digitalian asiantuntija Anssi Jääskeläinen on kehittänyt yhdessä Päivälehdessä arkiston kanssa sähköpostien automaattisen arkistoinnin ratkaisun.

Päivälehdessä arkistolla, kuten monilla yksityisarkistoilla on runsaasti merkittävien henkilöiden sähköpostikirjeenvaihtoa. Päivälehdessä arkistolla tämä kohdistui Helsingin Sanomien kahden entisen päätoimittajan sähköpostikirjeenvaihtoon. Digitalia kehitti ratkaisun pilotointineistonaan yhden päätoimittajan seulottu noin 20 000 sähköpostin aineisto. Ratkaisun ansiosta sähköpostin alkuperäinen kansiorakenne on säilytetty, ja viestiketjut ja liitteet ovat alkuperäisillä paikoillaan. Ratkaisu on automatisoitu, jolloin koko aineisto siirtyy arkistokelpoiseen PDF/A-3-muotoon minuuteissa. Samalla sähköpostin metatiedot kuten lähettäjä, vastaanottaja, lähetysaika, otsikko yms. on poimittu talteen. Tämä puolestaan mahdollistaa tulevaisuudessa aivan toisen laajuisen verkostoanalyysin kuin aiemmin on ollut mahdollista. Digitalian asiantuntija Miia Kosonen (2017) on pilotoinut verkostoanalyysiin Gephi-sovellusta, jolla verkostot saadaan visuaaliseen muotoon analyysin helpottamiseksi.

Sähköpostien arkistointi tarjosi ratkaisun, jolla on käyttöä useassa yksityis- ja yritysarkistoissa. Lisäksi se mahdollistaa etenkin humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen laadullisen big data -tutkimusaineiston tehokkaan koneellisen käsittelyn. Lisäksi palvelu on tarjolla myös Digitalian kehittämässä Kansalaisarkistossa, joka on yksityishenkilöille, suvuille tai järjestöille kehitetty tiedonhallinta- ja säilytyspalvelu. Skaalautuvuus onkin yksi digitaalisen ajan merkittävimmistä tekijöistä, joka tekee mahdolliseksi missä päin maailmaa tahansa kehitetyn ratkaisun vaikuttavuuden. Sähköpostiratkaisu on herättänyt kiinnostusta myös kansainvälisesti ja sitä voidaan hyödyntää missä päin maailmaa tahansa.

DIGITAALISUUDEN MEGATRENDI

Digitaalisuus vaikuttaa sekä ammattialojen kuten muistiorganisaatioihin eli kirjastojen, arkistojen ja museoiden että jokaisen organisaation tiedonhallintaan. Vaikuttavuus on havaittavissa yhtä lailla sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Pienet yritykset eivät ole vielä heränneet digitaalisen tiedon ja tiedonhallinnan merkitykseen etenkin Etelä-Savossa kuten Mervi Rajahonka (2017) kuvaa Digipuntari-artikkelissa kuvaa tässä kokoelmassa.

Megatrendit muuttavat professioita, työn tekemisen muotoja ja tapoja hyödyntää tietoa. Digitaalisuus on megatrendeissa tiedonhallinnan osalta toki merkittävin, mutta yhtä lailla vaikuttavat individualismin nousun myötä tulevat yksilöllisten valintojen korostaminen, kuluttajuuden kasvu ja viestinnän murros tiedonvälityksestä suoraan ilman virallisia kanavia tapahtuvaan vertaisverkkoviestintään. Digitalisaation lisäksi teknologian kehittyminen tarjoaa robotisaation ja keinöälyn kehittymisen myötä aivan uusia mahdollisuuksia tietojen koneelliseen käsittelyyn ja uudenlaiseen hyödyntämiseen. Työn murros tuo tietotyön professioon uudenlaisia haasteita: työn eetoksen muutos pakollisesta palkkatyöstä itsensä toteuttamiseen, työn epätasainen jakautuminen ja palkkatyön rinnalle yhä voimakkaammin tulevat muut työntekemisen muodot. Viimeisenä hyvin voimakkaasti vaikuttavan megatrendinä voidaan nähdä demokratian muutos: avoimuus, vaikuttaminen, jakaminen ja sananvapauden uudet merkitykset ovat muuttaneet julkisesti saatavilla olevaa tietoa merkittävästi. Virallisten organisaatioiden tai median rooli portinvartijana on murtunut kansalaisten yhä voimakkaamman itse tuottaman sisällön edessä.

Digitaalisuus aiheuttaa muutoksia tiedonhallinnassa. Digitaalisuus haastaa vanhoja tapoja toimia, ja osittain siksi ennusteet työmarkkinoiden muutoksista ovat välillä rajujakin. Esimerkiksi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen mukaan kirjastotyöntekijöiden ammatti häviää tai muuttuu radikaalisti 97 prosentin todennäköisyydellä 10–20 vuoden aikana (Kauhanen et al. 2015). Taustalla on ajatus, että tiedonhallinta muuttumassa osin geneeriseksi taidoksi ja tiedonhaku on kaikkien saatavilla, joten tiedonhallinnan ammattilaisia ei enää tarvita. Vaikka kirjat muuttuisivat sähkökirjoiksi, jää kirjastoille muita funktioita ja ne muuttuvat kenties yhä enemmän sosiaalisen kirjaston suuntaan (Hokkanen 2015). Samoin tiedonhallinnan professio muuttaa muotoaan, mutta tiedonhallinnan osaajille on kysyntää.

HYVÄ TIEDONHALLINTA KEHITTÄÄ ORGANISAATIOIDEN TOIMINTAEDELLYTYKSIÄ

Muistiorganisaatioiden rooli muuttuu yhä enemmän tiedon säilyttäjistä tiedon jakajaksi. Tiedon avaaminen ja käytettävyys ovat yhä keskeisempiä vaatimuksia, kun tiedon käyttötavat ovat murroksessa. Digitalian tavoitteena onkin ollut luoda datasta hyvin kuvailtua tietoa ja tarjota se mahdollisimman käytettävissä olevassa muodossa kaikkien saattaville. Pelkkä verkossa oleva data ei luo arvoa. Se on ensin muutettava hyvin kuvailluksi tiedoksi, jonka alkuperä, merkitys ja ominaisuudet tunnetaan. Digitalia parantaa aineistojen käytettävyyttä ja edistää tiedon saatavuutta sekä hyödyntämismahdollisuuksia. Lisäksi arkistoinnin kehittäminen varmistaa, että tuotettu tieto säilyy ja on luotettavaa.

Eri organisaatioissa hyvästä tiedonhallinnasta on tullut edellytys kaikelle toiminnalle. Organisaation tietojen täytyy olla käytettävissä, oikeiden ihmisten saatavilla reaaliaikaisesti, arkistoituna ja turvassa. Digitaalisen tiedonhallinnan, arkistoinnin ja käytettävyyden ohella Xamkissa on keskitytty myös tietojen turvalliseen säilytykseen. Kyberturvallisuus on osa kokonaisturvallisuutta, jolla pyritään takaamaan organisaation hallussa olevien tietojen turvallinen käsittely. Xamkin Kotkassa sijaitseva laboratorio tutkii kyberturvallisuutta erityisesti tietoverkkojen sekä kokonaisten järjestelmien näkökulmasta (Kasurinen 2017). Digitaalisessa yhteiskunnassa yhä useampi laite ja palvelu on kiinni tietoverkoissa, joiden luotettavuus ja turvallisuus ovat tulevaisuuden pääomaa. Kyberturvallisuuden merkittävä osatekijä onkin juuri tiedon hallinta; kuka siihen pääsee käsiksi, miten sitä hallinnoidaan ja millaisen ekosysteemin se tarvitsee ympärilleen, jotta ratkaisu on yhtä aikaa sekä hallittava, turvallinen että käytettävä.

Hyvä tiedonhallinta antaa mahdollisuuden organisaatioille käyttää tietoja myös ennakkoinnin ja strategisen johtamisen perustana. Tällöin puhutaan tietojohdamisesta. Tietojohdaminen on viime vuosina noussut merkittäväksi tekijäksi yhä useampien yritysten strategioissa. Miia Kosonen on osana Digitalian työtä kehittänyt eri kokoisia eteläsavolaisia yrityksiä hyödyntämään tietojohdamista. Jotta tiedolla voi johtaa: tietoa täytyy olla, sen täytyy olla järjestettyä (pl. big data), sen täytyy olla kuvailtua ja sisältää metadataa, sen on oltava luotettavaa, sen on oltava käsiteltävissä ja tiedon on oltava tallessa. Näiden ehkä itsestään selviltä kuulostavien ehtojen täyttyminen edellyttää kuitenkin yritykseltä erittäin hyvää tiedonhallintaa.

Tiedonhallinnan prosessien ja tietojohdamisen onnistumista voidaan mitata organisaation tulokellisuudella ja tuottavuudella. Näiden varsin määrällisten mittareiden ohella olisi hyvä kehittää myös laadullisempia mittareita. Työtapojen muutos ja toimivuus organisaatioissa voisi tarjota laadullisesti kiinnostavaa aineistoa. Haastattelut ja havainnointi organisaatioissa antaisivat avaimia syvällisempään vaikuttavuuden arviointiin. Se on ainakin tiedossa, että työtyytyväisyys organisaatioissa kasvaa, kun aikaa ei mene turhiin töihin: monen kertaiseen raportointiin, asioiden kirjaamiseen sekä paperille että sähköiseen järjestelmään, paperiarkistojen etsiskelyyn tai asiakastietojen etsimiseen monesta eri järjestelmästä.

Hokkanen L. (toim.) (2015): Sosiaalinen kirjasto. Lukemattomien mahdollisuuksien maailma. Avain/BTJ Finland.

Jääskeläinen A. & Kokkonen T. (2017): Sähköpostien ihanuus ja kurjuus. Kosonen (toim.): Digitaalinen tieto haltuun – Ratkaisuja digitaalisten aineistojen hallintaan ja käyttöön. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Mikkeli <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/132384/URNISBN9789523440203.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kasurinen J. (2017): Kotkan bunkkerista löytyy tietoturvaa ja peliteknologiaa. Read 3/2017. <http://read.xamk.fi/2017/digitaalinen-talous/kotkan-bunkkerista-loytyy-tietoturvaa-ja-peliteknologiaa/>

Kauhanen A., Maliranta M., Rouvinen P., Vihriälä V. (2015): Työn Murros – Riittääkö dynamiikka? ETLA. Helsinki. https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA_B269_Tyon_murros_kansilla_high_res.pdf

Kosonen M. (2017): Verkostanalyysi viestii vallasta ja suhteista. Kosonen (toim.): Digitaalinen tieto haltuun – Ratkaisuja digitaalisten aineistojen hallintaan ja käyttöön. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Mikkeli <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/132384/URNISBN9789523440203.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Rajahonka M. (2017): Digipuntari puntarissa. Tämä julkaisu.

DIGIPUNTARI PUNTARISSA

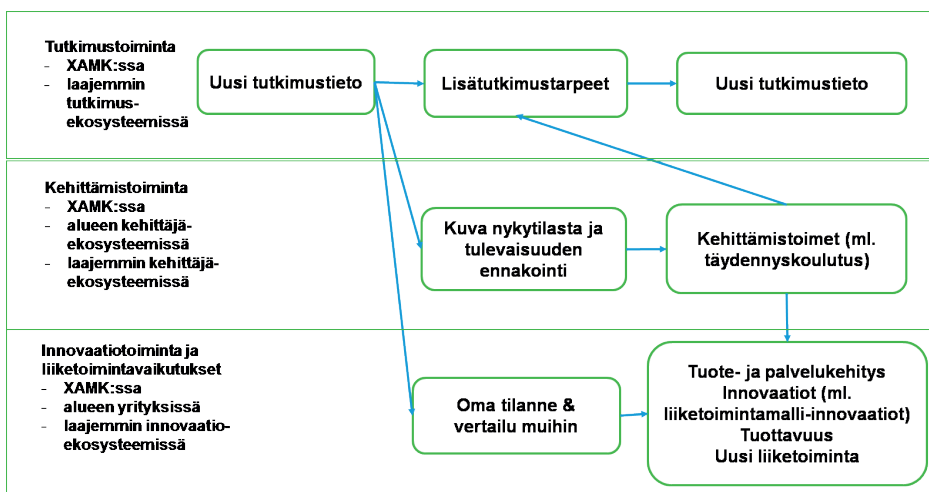
Mervi Rajahonka

Digipuntari-kyselytutkimusta on tehty Mikkelin seudulla ja Etelä-Savossa vuodesta 2014 alkaen. Kyselyt on toteutettu ammattikorkeakoulun ja Etelä-Savon Yrittäjät ry:n yhteistyönä. Vuosittaisten kyselyjen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa Etelä-Savon digitalisaatiokehityksestä: alueen pk-yritysten digitaalisten palvelujen käytöstä sekä kehittämistarpeista ja odotuksista digipalvelujen hyödyntämiseksi omassa toiminnassaan. Digipuntari-tutkimukset ovat linkittyneet vahvasti myös Digitalmikkeli-strategiaan.

Digitaalisuus haastaa muutokseen kaikki organisaatiot, toimintatavat ja liiketoimintamallit. Digipuntari-kyselyillä on pyritty selvittämään, kuinka hyvin Mikkelin seudun yritykset ovat ottaneet tämän haasteen vastaan.

Eri vuosina Digipuntari-kyselyjen runko on ollut pääosin samanlainen, jotta kehitystä on voitu seurata vuodesta toiseen. Kyselyihin on kuitenkin eri vuosina liitetty myös erilaisia ajankohtaisteemoja. Vuoden 2016 kyselyssä ajankohtaisteemana oli avoin ja big data ja vuonna 2017 ajankohtaisteemana on verkkokauppa.

Digipuntari-selvitysten tavoitteena on ollut tuottaa vertailutietoa Etelä-Savon yritysten tilanteesta suhteessa muun Suomen ja kansainväliseen tilanteeseen sekä jalostaa tietoa paitsi alueen yritysten, myös alueen kehittäjäorganisaatioiden, konsulttien ja oppilaitosten käyttöön. Ajatuksena on ollut, että ajantasaisen tiedon avulla yritysten tarpeisiin kyetään tarjoamaan osuvia ja oikea-aikaisia kehittämistoimia ja -palveluja ja että tiedon ja kehittämistoimien kautta alueen yritykset voivat kehittää entistä paremmin toimintaansa. Kuvassa 1 on pyritty esittelemään tutkimustoiminnan vaikuttavuuden yleisiä syntymekanismeja. Kaikkia palautemekanismeja ei ole esitetty kuvassa.

Kuva 1. Tutkimustoiminnan vaikuttavuusmalli.

Digipuntari on vastannut tarpeeseen saada tietoa Etelä-Savon pk-yritysten digitalisoitumisen tilasta. Muuta digitalisaatiota koskevaa alueellista tietoa tuottavaa tietolähdettä ei ole ollut saatavilla. Muun muassa Tilastokeskuksen tutkimuksista ei pystytä saamaan alueellista tietoa. Digipuntari-kyselyt ovat osoittautuneet tarpeellisiksi, koska niiden avulla on pystytty saamaan kuva eteläsavolaisten pk-yritysten tilanteesta digitaalisuudessa sekä tilanteen kehittymisestä. Digitaalisuustilanteen seurantaan tarvitaan edelleen. Tutkimuksissa nousee myös esiin lisätutkimustarpeita. Lisätutkimusta tarvittaisiin muun muassa siitä, miksi sähköinen kaupankäynti tuntuu polkevan paikallaan (Rajahonka 2017).

TIEDON AVULLA PALVELUJEN KOHDENTAMINEN ON TEHOSTUNUT

Digipuntarien tuottamaa tietoa on voitu käyttää hyväksi uusia kehittämistoimia ja palveluja suunniteltaessa. Se on mahdollistanut paremmin kohdennettujen kehittämistoimien ja -palvelujen kuten verkostohankkeiden valmennusten ja täydennyskoulutuksen tarjoamisen alueen yrityksille koko alueellisessa kehittäjäekosysteemissä (Xamk, muut oppilaitokset, konsultit yms.). Esimerkkinä voi mainita, että Digipuntari-kyselyjen ajankohtaisteemat ovat luontevasti linkittyneet Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Xamkissa käynnissä oleviin TKI-hankkeisiin, joiden toteutuksen tueksi on kyselyjen avulla saatu lisätietoa.

Digipuntari-kyselyjen avulla on myös pystytty tarjoamaan yrityksille tietoa niiden omasta tilanteesta verrattuna muiden yritysten tilanteeseen. Ajantasaisen tiedon pohjalta ja kehittäjäekosysteemin tarjoamien kehittämistoimien ja palvelujen avulla yritykset pystyvät entistä paremmin kehittämään uusia digitalisaatioon pohjautuvia liiketoimintamalleja, tuotteita ja palveluja sekä parantamaan toimintansa tuottavuutta. Kehittämistoimissa on

pystytty tarjoamaan yrityksille mahdollisuuksia kehittää osaamistaan ja verkostoitua digitalisoitumisen eri vaiheessa olevien yritysten kanssa. Yritykset saavat kehittämistoimien kautta myös konkreettisia esimerkkejä, keinoja ja tukea digitalisaatiossa etenemiseen. Tällä tavoin Xamkissa tuotetulla tutkimustiedolla luodaan pohjaa innovaatioille ja uudelle liiketoiminnalle alueen yrityksissä. Yritysten lisäksi myös innovaatioekosysteemin muut toimijat, Xamk mukaan lukien, voivat suunnata omaa innovaatiotoimintaansa entistä paremmin.

TAVOITTEENA LISÄTÄ YMMÄRRYSTÄ JA AUTTAA SOVELTAMISESSA

Digitalisaatio on yrityksille tie entistä nopeampaan kasvuun ja markkinoilla menestymiseen. Eri tutkimusten perusteella Suomessa yritysten haasteena on edelleen digitalisaation mahdollisuuksien syvällisempi ymmärtäminen ja digitalisaation soveltaminen, vaikka perusedellytykset ovat kunnossa. Myös Digipuntari 2014 -raportissa todettiin, että vaikka sähköisten palveluiden perusominaisuudet olivat eteläsavolaisten yritysten käytössä, lisämahdollisuudet ja hyödyt jäivät usein käyttämättä ja tunnistamatta (Koskinen 2014). Haasteita on myös muun muassa verkkokaupassa: vaikka kansainvälisen verkkokaupan arvellaan kasvavan voimakkaasti ja kansainvälinen kilpailu kiristyy myös kotimarkkinoilla, suomalaiset eivät ole lähteneet mukaan kilpaan (Digibarometri 2016). Etelä-Savossa varsin monien yritysten mielestä verkkokauppa ei edes sovellu niiden toimialalle (Rajahonka 2017).

Toisaalta vuoden 2016 Digipuntari-kysely osoitti, että eteläsavolaiset yritykset käyttävät kohtuullisen ahkerasti pilvipalveluja ja sosiaalista mediaa. Pilvipalvelujen ja sosiaalisen median käyttöä kahden viime vuoden aikana ovat todennäköisesti edistäneet välineiden parantuminen sekä niiden helppokäyttöisyys. Toisaalta voidaan näidenkin välineiden osalta pohtia sitä, osataanko niiden mukanaan tuomia mahdollisuuksia hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla yrityksissä liiketoiminnan hyväksi. (Rajahonka 2017.)

Valtakunnallisissa tutkimuksissa (esimerkiksi Prior Konsultointi 2016) on havaittu, että digitaalisuutta hyödyntävät yritykset ovat eriytyneet omaksi joukokseen, kun taas valtaosa yrityksistä hyödyntää digitaalisuutta heikosti. Digipuntari-kyselyn aineisto on niin pieni, ettei siitä voi erottaa edelläkävijöiden ryhmää. Sen sijaan voidaan havaita, että isompien ja pienempien yritysten haasteet Etelä-Savossa ovat hieman erilaisia: pienemmät yritykset ovat ketteriä, mutta niillä ei välttämättä ole osaamista ja resursseja, kun taas isot yritykset ovat ehkä hieman ”jämähäneet”, eivätkä ne aina tunnista digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia. (Rajahonka 2017.)

Nykytilanteessa vain erittäin harvat eteläsavolaiset pk-yritykset onnistuvat hyödyntämään digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia liiketoiminnassaan aidosti hyödyksi. Osaamisen kehittämisen painopiste pitäisi jatkossa olla liiketoimintanäkökulmassa ja ymmärryksen lisäämisessä siitä, miten digitaalisuutta voidaan hyödyntää liiketoiminnassa. (Rajahonka 2017.) Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Pienyrityskeskusella on tässä suhteessa tärkeä rooli yritysten kehittäjäkumppaniorganisaationa.

LÄHTEET

Rajahonka, M. 2017. Digipuntari 2016. Raportti. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Mikkeli. XAMK Kehittää 19. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-032-6>.

Digibarometri 2016. Kaupan liitto, Liikenne- ja viestintäministeriö, Tekes, Teknologia-teollisuus ja Verkkoteollisuus. Helsinki. Taloustieto Oy. WWW-dokumentti. Saatavissa <http://www.digibarometri.fi>.

Koskinen, M. 2014. Mikkelin seudun Digipuntari 2014. Pilottitutkimuksen raportti, Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja – Research reports 97. Mikkeli. ISBN: 978-951-588-479-4. WWW-dokumentti. Saatavissa <https://www.theseus.fi/handle/10024/85982>

Prior Konsultointi. 2016. Aitoa digitaalisuutta vai työsuhdekännyköitä? Tutkimus suomalaisten PK-yritysten digitalisaation asteesta. Elisa, Suomen Yrittäjät, Prior Konsultointi. WWW-dokumentti. Saatavissa <http://materiaalit.elisa.fi/pk-digitalisaatiotutkimus>

MONITAHOINEN HYVINVOINTI JA SELKEÄT PERIAATTEET VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIIN

Anu Haapala

Hyvinvointi on tunnistettu viime aikoina yhä laajemmin alueen ja aluekehittämisen voimavaraksi. Siksi hyvinvointi on noussut myös sanana maakuntien, kuntien ja eri organisaatioiden strategiseen keskusteluun. Näissä keskusteluissa hyvinvoinnin nähdään olevan lähtökohta elinkeinoelämän, elinvoimaisuuden ja tuottavuuden kehittämislle. Toisaalta hyvinvoinnin kehittämisen edellytykseksi nähdään elinvoimainen ja tuottava elinkeinoelämä. Merkityksellistä on, että yksittäisen ihmisen hyvinvoinnin edistämislle on vaikutusta alueen elinvoimaisuuteen ja alueen elinvoimaisuus mahdollista yhä paremmat satsaukset yksittäisen ihmisen hyvinvoinnin edistämiseen. Sekä Etelä-Savon että Kymenlaakson maakuntastrategioihin kirjatut tavoitteet kohdistuvat ensisijaisesti elinkeinoelämän ja elinvoimaisuuden edistämiseen, mutta samalla välillisesti hyvinvoinnin edistämiseen elinvoimaisuuden mahdollistamiseksi.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa hyvinvointiin liittyvää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa on täsmennetty termillä kestävä. Tähän kestäväen hyvinvoinnin painotukseen on lainattu näkökulmat kestäväen kehityksen määritelmästä. Sosiaalisen ja kulttuurisen, taloudellisen sekä ekologisen näkökulman kautta pyritään takaamaan se, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät maakunnissa sukupolvelta toiselle. Nämä näkökulmat määrittävät siten TKI-toiminnan vaikuttavuuden kohdistumaan pidemmälle kuin strategia, ohjelmakausi tai yksittäinen kehittämishanke. Sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä tarkasteltuna hyvinvoinnin kehittäminen on kestävä, jos se on yksittäisen ihmisen kokemuksen mukaan merkityksellistä ja takaa hyvinvoinnin edellytysten jatkumisen myös tulevaisuuteen.

Kestäväen hyvinvoinnin TKI-toiminnan lähtökohtana on tutkimuksellinen kehittäminen. Tämä tarkoittaa sitä, että kaiken kehittämisen tulee perustua parhaaseen saatavilla olevaan tietoon. Tietoa hyödynnetään kehittämiskohteen ja tavoitteiden määrittelyssä ja rajaamisessa, kehittämismenetelmien valinnassa sekä kehittämisen arvioinnissa. Lähtökohtaisesti ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulee kohdistua alueen kehittämistarpeisiin. Lakisääteisesti ammattikorkeakoulun tehtävänä on tuottaa työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimusta sekä kehittämis- ja innovaatiotoimintaa yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa. Siksi TKI-toiminnan vaikuttavuuden mittaamisessa keskeistä on suhteuttaa tulokset alueellisiin tavoitteisiin.

ALUEELLISTEN TAVOITTEIDEN MÄÄRITTELY MAHDOLLISTAA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINNIN

Kehittämisteeman ja ongelman määrittely lähtee aina alueen toimijoiden tarpeesta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana hyvinvoinnin edistämisen tuloksellisuuden tarkastelu on laajentunut määrällisestä arvioinnista myös kokemukselliseksi arvioinniksi, jossa yksilöllisyys korostuu. Myös hyvinvoinnin arviointi on muuttunut, eikä sitä enää tarkastella vain terveyttä osoittavilla fysiologisilla mittauksilla, laskennallisesti menetettyjen elinvuosien PYLL-indeksillä tai elintapa-indikaattoreilla. Näiden lisäksi on kehitetty ja otettu käyttöön useita hyvinvoinnin kokemusta mittaavia ja selittäviä arviointeja. Laajin kansallinen mittaus on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen syksystä 2017 alkaen FinSote-nimellä keräämä Aikuisten terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus (ATH). Tässä tutkimuksessa määrällisten indikaattoreiden lisäksi kerätään kokemuksellista tietoa eri toimijoiden käyttöön väestön hyvinvoinnista ja terveydestä sekä palveluiden tarpeesta, käytöstä ja koetusta riittävydestä.

Tämä ATH-aineisto luo määrällisten ja laadullisten indikaattorien avulla tutkimuksellisen tietopohjan sille, mikä hyvinvoinnin tila alueella on. Aineiston avulla saadaan esille myös niitä yksittäisiä hyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä, jotka ovat jo alueen vahvuuksia tai erityisesti kaipaavat kehittämistä. Tämän kartoittavan tietopohjan lisäksi aineisto mahdollistaa pitkällä tähtäimellä alueella tehtävien kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnin kansanterveydelle. Siitä huolimatta aineiston avulla tuskin saadaan suoraan osoitettua kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuutta juuri tietyn indikaattorin muutokseen. Xamkin asiantuntijoiden osaamista on Xamkin uudistettua strategiaa varten suhteutettu alueen tarpeisiin ja strategiaan tavoitteisiin sekä pyritty korostamaan erityisosaamista myös suhteessa muihin kansallisiin ja kansainvälisiin toimijoihin. Tämän analyysin perusteella kestävän hyvinvoinnin kehittäminen on keskittynyt neljään osaamisen kärkeen.

Kahden osaamiskärjen osalta Kestävän hyvinvoinnin tutkimuksellinen kehittämistoiminta on ollut systemaattista ja uutta tietoa kerryttävää jo toistakymmentä vuotta. Sinä aikana *Yhdenvertainen ja osallistuva nuoruus* sekä *Älykkäät käyttäjälähtöiset ruokapalvelut* ovat rakentuneet kansallisesti arvostetuiksi osaamiskeskittymiksi. Tämä vakiintuminen kertoo siitä, että alueellisesti toiminnalle on ollut tarve, johon on onnistuttu vaikuttavasti vastaamaan. Vahva sidosryhmien kuunteleminen ja tarpeiden suhteuttaminen strategiaan kehittämiseen ovat tuottaneet vaikuttavaa tutkimuksellista kehittämistoimintaa ja johtaneet tilanteeseen, jossa yhä useammin näiden osaamiskärkien toimijoiden puoleen käännytään myös kansallisesti. Tavoitteiden ja tarpeiden tunnistamisen lisäksi asiantuntijakeskittymien vakiintumiseen on tarvittu rahoitusta. Toiminnan vaikuttavuudesta kertoo se, että pitkäjänteisessä kehittämisessä on onnistuttu myös uudistumaan ja löytämään ulkopuolista rahoitusta monenlaisista rahoituslähteistä. Yksittäisten innovatiivisten asiantuntijoiden ympärille on onnistuttu luomaan sidosryhmistä, kehittäjäkumppaneista ja rahoittajista verkostomainen asiantuntijaverkosto, jonka tiedostettu systematisointi on edellytys seuraavan

tason vaikuttavuuden saavuttamiselle. Näiden innovaatioekosysteemien kehittäminen on parhaillaan menossa erityisesti hyvinvointi- ja ruokapalveluihin.

Osaamiskärki *Yhdenvertainen ja osallistuva nuoruus* on kymmenvuotisen kehityspolkunsa aikana kasvanut nuoruuden elämänvaiheen erityispiirteitä tunnistavasta kehittämishankkeesta kansallisesti arvostetuksi nuorisoalan tutkimus- ja kehittämisyksiköksi, Juveniaksi. Juvenian historian aikana nuoruus ja siihen liittyvä tutkimuksellinen kehittämistyö on vakiinnuttanut asemansa sekä aluekehittämisen että kansallisen kehittämisen merkityksellisenä asiantuntijatahona. Osoituksena vaikuttavuudesta ovat mm. ulkoisen arvioinnin tuloksena saatu silloisen Korkeakoulujen arviointineuvoston tunnustus koulutuksen laatu-yksiköstä, jossa TKI-toiminta on ansiokkaasti integroitu osaamisen kehittämiseen. Juvenia on määrittynyt vaikuttavaksi ja arvostetuksi TKI-yksiköksi myös akateemisen tutkimuksen kriteereillä sen saatua rahoitusta myös kilpailluista tutkimusrahoituslähteistä (mm. Koneen säätiö, Kunnallisalan kehittämissäätiö ja Suomen Akatemia). Juvenian toiminnan vaikuttavuus kehittäjänä on osaltaan perustunut siihen, että yksikössä on sekä akateemisia että käytännön toimijatason toimijoita, jotka ovat onnistuneet yhdistämään yksilöiden omaa asiantuntijuutta yhteisesti käytännön haasteiden ratkaisemiseksi.

Myös *Älykkäät käyttäjälähtöiset ruokapalvelut* on erityisesti ravitsemisalan asiantuntijoiden pitkäjänteisen kehittämisen tuloksena kansallisesti vahva osaamiskärki. Vahvuus ja vaikuttavuus perustuvat osaltaan siihen, että ravitsemisalan asiantuntijat ovat lähteneet hyvin ennakkoluulottomasti tekemään yhteistyötä sekä digitaalisen talouden että sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden kanssa. Heillä on ollut kyky huomata monialaiset kehittämistarpeet ja etsiä niihin ratkaisuja kokonaisvaltaisesti. Esimerkiksi elintarvikkeiden – erityisesti kalan – jäljitettävyyteen ja älykkääseen ruokalinjastoon liittyvä tutkimuksellinen kehittämistyö on jatkunut aina uudella tavalla jo yli vuosikymmenen. Oman selkeän osaamisprofiilin rakentuminen on mahdollistanut systemaattista kansainvälisen verkoston rakentamista, mikä lisää vaikuttavuutta myös alueellisesti.

Neljästä sisällöllisestä osaamiskärjestä *Vastuullinen matkailu* ja *Dataperusteiset hyvinvointipalvelut* ovat edellä esiteltyjä osaamiskärkiä uudempia rajauksia. Matkailu on ollut kestäväen hyvinvoinnin TKI-toiminnassa sisältönä jo pitkään, mutta erityisesti rajaus *Vastuullisen matkailun* osaamiskärjeksi korostaa matkailun kestävää ja vastuullista kehittämistä Xamkin TKI-toiminnassa. Rajaus mahdollistaa myös Xamkin matkailun asiantuntijoiden roolin selkeyttämisen osana matkailun kehittäjien verkostoa. Matkailua ja sen kehittämisen vaikuttavuutta voidaan arvioida sekä hyvinvointiin liittyvien indikaattoreiden kautta (esimerkiksi matkailun hyvinvointia edistävät vaikutukset) tai liiketoiminnallisia tunnuslukuja arvioimalla. Vastuullisen matkailun kehittämisen vaikutusten arviointi on lähtökohtaisesti pidemmän aikavälin arviointia ja perustuu vahvasti eettisiin ja arvon luomiseen liittyviin näkemyksiin.

Dataperusteisten hyvinvointipalvelujen kehittäminen perustuu jo aiempien vuosien sosiaali- ja terveysalan tutkimukselliseen kehittämiseen. Uudella dataa ja näyttöön perustuvaa toimintaa korostavalla rajauksella halutaan kohdistaa palvelujen kehittäminen erityisesti digitaalisuutta hyödyntäviksi toiminnoiksi. Tällöin tutkimuksellisen kehittämisen keskiössä on data, joka voi olla määrällistä ja objektiivisesti mitattua tai laadullista ja kokemuksellisesti tuotettua. Se voi olla muodoltaan indikaattoritietoa, mitattuja määreitä, bittejä tai big dataa, mutta myös tarinoita, tulkintoja, kokemusasiantuntijuutta tai hiljaista tietoa. On sanottu, että data on raaka-ainetta, josta saadaan käytännössä hyödynnettävää informaatiota. Vaikuttavuutta datalla on vasta silloin, kun sitä voidaan hyödyntää tietona (knowledge) ja viisautena (wisdom). Koska hyvinvointi on monitahoinen käsite, on myös siitä kerättävä dataa ja informaatiota monella tavalla, jotta päästään hyvinvoinnin kehittämisessä tiedon ja viisauden tasolle. Hyvinvointipalvelut puolestaan viittaavat liiketoiminnan ja sitä kautta elinkeinoelämän kehittämiseen. Sekä kansallisesti että kansainvälisesti terveysteknologiaan ja dataan liittyvä liiketoiminta nähdään yhtenä merkityksellisenä talouden muotona tulevaisuudessa.

ASIAANTUNTIJUUS JA YHTEISTYÖ LUOVAT PERUSTAN VAIKUTTAVALLE TKI-TOIMINNALLE

Osaamiskärkien määrittelyn lähtökohtana on ollut myös se, että Xamk on jatkossakin vaikuttava ja kiinnostava partneri muille vain silloin, kun sillä on tarjota yhteistyöhön jotakin sellaista asiantuntijuutta, jota muilla ei ole. Tämä luo pohjaa myös laajemmalle vaikuttavuudelle – kunkin toimijan erityisyyttä korostavilla, yhteistyössä toimivilla verkostoilla on mahdollisuudet ratkoa laajoja, monisyisiä ja vaikeita ongelmia.

Vaikuttavuuden kannalta keskeistä on se, miten hyvin saadaan hyödynnettyä parhaat mahdolliset resurssit ongelman ratkaisemiseksi. Asiantuntijuus sekä käytännöstä että tutkimuksellisuuden yhdistäminen ovat se resurssi ja vahvuus, jonka Xamkin TKI-toimijat voivat tuoda yhteiskehittämiseen. Pohjimmiltaan vaikuttava TKI-toiminta vaatii osaamisen määrittelyä ja sen suhteuttamista muiden osaamiseen. Yksittäisten asiantuntijoiden, toimintayksiköiden ja kokonaisten organisaatioiden tulee määritellä oma osaamisensa, jotta kunkin osaamista voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla kussakin yhteistyöverkostossa. Kunkin toimijatahon osaamiset täydentävät toisiaan muodostaen uutta osaamista. Tästä muodostuu verkostoitumisen lisäarvo ja vaikuttava yhteistyö. Osaamiskärkien määrittämisellä on pyritty kohdistamaan myös Xamkin kestävään hyvinvoinnin asiantuntijaresursseja ja osaamista niin, että sidosryhmät pystyvät tunnistamaan entistä paremmin sen asiantuntijuuden, jota on tarjolla yhteistyön tarpeisiin. Kestävään hyvinvoinnin tutkimus- ja kehittämistoiminnassa yhteistyötahojen määrä on kolminkertaistunut viimeisten vuosien aikana. Se lähestyi viime vuonna kahtasataa sidosryhmäkumppania. Määrää ja sen kasvua on miellyttävää tarkastella sekä osoituksena yhteistyötahojen kokemasta vaikuttavasta yhteistyöstä että myös faktana siitä, että näin monen toimijatahon kanssa pääsemme vaihtamaan ajatuksia kehittämistarpeista ja edistämään niiden ratkaisuja.

VAIKUTTAVA KEHITTÄMINEN VAATII MYÖS MENETELMÄLLISTÄ OSAAMISTA JA ARVIOINTIA

Hyvinvoinnin kehittäminen noudattaa laajalti käytössä olevia vaikuttavuuden arvioinnin perusmalleja, joiden tekijöiksi nimetään useimmiten panos-toiminta-tuotos-tulos-vaikutus. Ongelmia vaikuttavuuden osoittamisessa aiheuttaa kuitenkin se, että hyvinvointi ja siihen liittyvät tekijät ovat monisyisiä, monitahoisia ja vain harvoin selkeitä syy-seuraus-suhteita noudattavia. Kehittämisprosesseja on kuitenkin täysin mahdollista jakaa perusmallin mukaisiin osatekijöihin ja arvioida vaikuttavuutta suhteessa kehittämisprosessin eri osille asetettuihin tavoitteisiin.

Vaikuttavuuden arvioinnissa keskeistä on määrittää kehittämisprosessin toiminnan tuotokset: se, mitä täytyy tapahtua ja mitkä ovat toiminnan arvioitavissa olevat tuotokset. Vasta näitä muutoksia ja tuotoksia arvioimalla voidaan analysoida se, mitkä ovat olleet kehittämistoiminnan primäärit ja sekundäärit hyödyt ja muutokset. Tämän takia kestävän hyvinvoinnin kehittämistoiminnassa korostetaan tutkimuksellisuutta ja näyttöön perustuvan toiminnan arviointia. Tutkimuksellisuus antaa kehittämistoiminnalle työkaluja, joiden avulla voidaan arvioida objektiivisesti toiminnan tuloksia. Erityisesti kehittävän arvioinnin menetelmien ja tutkimuksellisuuden soisi kuuluvan kaikkiin hankkeisiin sellaisena osiona, jota myös rahoitettaisiin kehittämisprosessiin tiiviisti liittyvänä osana.

Kehittämisprosessin toimintaosiossa keskeistä on arvioida menetelmien ja toimenpiteiden soveltuvuutta erilaisiin kehittämistarpeisiin ja tavoitteisiin. Viime vuosina kestävän hyvinvoinnin TKI-toiminnassa on testattu uudenlaisia menetelmiä erityisesti yhteistyössä Xamkin digitaalisen talouden asiantuntijoiden kanssa. Sosiaalisen median hyödyntäminen, hackathonit, design-jamit ja palvelumuotoilun erilaiset tulevaisuusorientoituneet toimintamallit ovat tuottaneet uudenlaisia ratkaisuja. Menetelmällisen osaamisen syventämiseen pyritään myös kehittämällä yhteistyötä Xamkin luovien alojen asiantuntijoiden kanssa. Menetelmien soveltuvuuteen liittyy myös kehittämisen ja muutoksen kannalta keskeisten kohderyhmien määrittely, mikä vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta on välttämätöntä. Syvälinen asiantuntijuus kehittämismenetelmistä voidaankin perustellusti määritellä yhdeksi Xamkin TKI-toiminnan vaikuttavuuden vahvuudeksi.

Menetelmällisenä osaamisena voidaan tarkastella myös koulutuksen pedagogisia ratkaisuja, joiden kautta saadaan aluekehittämiseen toimijaresursseja myös opiskelijoista. Parhaimmillaan koulutuksen pedagogiset ratkaisut mahdollistavat sen, että opiskelijat saavat kokemusta autenttisista kehittämisprosesseista osana koulutustaan ja oman osaamisen kehittymistä. Toisaalta opiskelijoiden osallistuminen erilaisiin kehittämishankkeisiin tuottaa alueelle lisäresursseja. Esimerkiksi viime vuoden aikana opiskelijat osallistuivat pelkästään kestävän hyvinvoinnin ulkopuolisella rahoituksella toteutettavaan TKI-toimintaan laskennallisesti lähes 150 henkilötyökuukautta (n. 12 henkilötyövuotta).

Vaikutusten arviointi on monisyinen analyysi, jossa pohjimmiltaan on saatava esille se tulos, josta on vähennetty muiden toiminnan ja joka tapauksessa tapahtuvien muutosten tulokset. Hyvinvoinnin vaikutusten arviointiin on listattu Social Value Networkin verkkosivuilla seitsemän periaatetta, jotka noudattelevat pääsääntöisesti myös Mikkelin ammattikorkeakoulun Paula Mäkeläisen ja Diakin Hanna Moilasen analysoimia tuloksia hyvinvointihankkeiden vaikutusten arvioinnista Etelä-Savossa (Moilanen & Mäkeläinen, 2014).

Vaikuttavan tutkimuksellisen kehittämistoiminnan saavuttamiseksi pyrimme noudattamaan näitä periaatteita. Osallistamme hyödynsaajat ja muut sidosryhmät jo suunnittelu- vaiheessa sekä suunnittelemme sen, mitä arvioidaan ja miten. Tässä yhteydessä pyrimme ymmärtämään sen, mikä kehittämistoiminnan seurauksena muuttuu. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan toimenpiteenä keräämme monipuolisesti erilaista aineistoa muutoksesta. Social value networkin sivuilla kehoitetaan kehittämään tästä aineistosta muutoksen tarina, jota voidaan hyödyntää myös vaikutuksista viestimisessä ja markkinoinnissa. Aineistoa tulee arvioida myös merkityksellisyyden näkökulmasta esimerkiksi pisteyttämällä tärkeysjärjestykseen erilaiset tulostavoitteet taloudellisten, ympäristöllisten ja sosiaalisten hyötyjen ja kustannusten näkökulmista. Arvioinnin tuloksena raportoidaan vain se, mikä on olennaista, relevanttia ja merkityksellistä. Vaikutusten arvioinnissa tulee olla konservatiivinen ja arvioida realistisesti vain se, mikä on omien toimenpiteiden vaikuttavuus. Todennäköisesti osa tuloksista on tapahtunut joka tapauksessa. Tämä vaatii läpinäkyvyyttä ja perusteluja, mitkä ovat lähtökohtaisesti tutkimuksellisen kehittämistoiminnan periaatteita. Tällöin myös muiden on mahdollista todentaa toiminnan tulokset ja osoittaa vaikuttavuus.

LÄHTEET

Moilanen, H. & Mäkeläinen, P. 2014. ”Kokonaisuudesta irrallaan oleva hanke ei jää elämään” - Hyvinvointihankkeiden vaikutusten arviointi Etelä- Savossa -hankkeen loppuraportti. C-sarja: katsauksia ja aineistoja. Diakonia-ammattikorkeakoulu: Helsinki.

Murto, J., Kaikkonen, R., Pentala-Nikulainen, O., Koskela, T., Virtala, E., Härkänen, T., Koskenniemi, T., Jussmäki, T., Vartiainen, E. & Koskinen, S. 2018. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus ATH:n perustulokset 2010-2016. Verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath [viitattu 5.1.2018]

Social Value Network. 2018. <http://www.socialvalueuk.org/what-is-social-value/the-principles-of-social-value/> [viitattu 5.1.2018]

ACTIVE LIFE LAB YHDISTÄÄ KANSAINVÄLISEN JA ALUEELLISEN VAIKUTTAVUUDEN

Arto Pesola & Viljo Kuuluvainen

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sairastavuusindeksin mukaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun alueen maakunnissa Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa sairastetaan enemmän kuin keskimäärin Suomessa. Lähes 40 prosenttia työikäisistä kokee terveydentilansa keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi maan keskiarvon ollessa 31,5 prosenttia (THL 2017). Kymenlaaksolaisista 31,7 prosenttia ei usko jaksavansa työskennellä vanhuuseläkeikään asti. Ennaltaehkäiseviin palveluihin panostaminen tarjoaa mahdollisuuden parantaa kymenlaaksolaisten ja eteläsavolaisten hyvinvointia ja profiloitua aiheen kansalliseksi ja kansainväliseksi osajaksi maakunnallisen tarpeen lähtökohdista.

Active Life Lab on Saimaa Stadiumin yhteyteen Mikkeliin valmistuva uusi tutkimusyksikkö, joka laajentaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamkin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa tukemaan entistä vahvemmin maakunnan terveyden edistämistoimenpiteitä. Active Life Labin keskeisenä tavoitteena on nykyisten terveydenedistämistoimien vaikuttavuuden mittaaminen ja parantaminen sekä uusien vaikuttavien toimintamallien luominen yhdessä kumppaneiden kanssa.

MITÄ ON VAIKUTTAVA TOIMINTA HYVINVOINTIALALLA?

Vaikuttavuuden osoittamiseksi on välttämätöntä tietää, mitä vaikuttavuudella tarkoitetaan. Vaikuttavuus voidaan määritellä eri tavoin riippuen kontekstista. Vaikuttavuuden mittaaminen voidaan perustaa esimerkiksi logiikkaketjuun, jossa mitataan panos, tuotos, vaikutus, ja lopulta vaikuttavuus (Aistrich 2017). Panoksena voi olla esimerkiksi osallistumiseen käytettyjen tuntien määrä tai raha. Tuotoksena voidaan mitata esimerkiksi hyvinvointiohjelman osallistuneiden ihmisten määrää tai tuotettujen raporttien määrää. Vaikutus kertoo kohdeyleisön saamat hyödyt, esimerkiksi kuinka moni ihmisistä koki motivaationsa parantuneen tai kuinka paljon keskimäärin rasvaprosentti laski toimenpiteiden seurauksena. Viimeinen vaihe, vaikuttavuus, voidaan määritellä tehtyjen toimenpiteiden ansiosta saavutettuna muutoksena hyvinvoinnissa, kuten miten ihmisten elämänlaatu, sairastavuus tai kulut yhteiskunnalle muuttuvat rasvaprosentin muutoksen myötä.

Vaikuttavuuden mittaamiseksi on tärkeää ymmärtää ero vaikutuksen ja vaikuttavuuden välillä. Usein projekteissa mitataan pelkästään lyhyen ajan vaikutuksia, kuten ihmisten

arviota oman osaamisen lisääntymisestä. Tällöin ei kuitenkaan päästä käsiksi todelliseen pitkän ajan vaikuttavuuteen, kuten siihen muuttaako oman osaamisen lisääntyminen käyttäytymistä ja lisääkö se hyvinvointia pitkällä aikavälillä.

Hyvinvointialalla vaikuttavuus voidaan määritellä myös erilaisten toimenpiteiden vaikutusten suhteena. Jos hyvinvointiohjelman seurauksena havaitaan keskimääräisen rasvaprosentin laskeneen, emme voi tietää, olisiko rasvaprosentti laskenut myös ilman ohjelmaan osallistumista. Voi olla, että jo pelkkä rasvaprosentin mittaaminen olisi saanut ihmiset kiinnittämään huomiotaan elintapoihin, minkä seurauksena sama muutos rasvaprosentissa olisi saavutettu jo yksistään mittauksiin osallistumalla ja siten pienemmällä panoksella. Koko hyvinvointiohjelmaan osallistuminen ei siis olisi vaikuttavaa suhteessa pelkkään rasvaprosenttimittaukseen. Vaikuttavuuden mittaamiseksi onkin siis tärkeää määritellä mikä on vertailukohta. Vertailukohta voi olla esimerkiksi ”ei tehdä mitään”, ”normaali toimenpide, kuten normaali elintapaneuvonta”, tai vaikkapa ”erilainen toimenpide, kuten ravitsemusneuvonta ilman liikuntaneuvontaa”.

KORKEAKOULUJEN VAIKUTTAVUUDEN HAASTEET

Vaikuttavuuden mittaaminen vaikeutuu mitä laajemmassa kontekstissa sitä käsitellään. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on korkeakoulujen kolmas tehtävä tutkimuksen ja koulutuksen lisäksi. Usein kolmatta tehtävää ei ole kuitenkaan erikseen mainittu korkeakoulujen strategioissa, vaan sen ajatellaan tapahtuvan kahden muun tehtävän kautta. Ammattikorkeakoulujen alueellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus koostuu esimerkiksi osaavan työvoiman kouluttamisesta alueelle sekä yritysten kilpailukykyä kehittävästä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnasta, joiden kautta ne toimivat alueidensa elinvoiman ja hyvinvoinnin edistäjinä (Korkeakoulujen arviointineuvosto 2013). Näin määriteltynä ammattikorkeakoulut tuottavat lyhyen ajan tuotoksia ja vaikutuksia, mutta pitkän ajan vaikuttavuus on vaikeasti mitattavissa.

Korkeakoulujen toimintamallin haasteena yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta on se, että korkeakoulujen toimintaa arvioidaan lähinnä tutkimuksen ja koulutuksen tuotos-ten perusteella, mutta ei yhteiskunnallisen vaikuttavuuden perusteella. Tuotokset kuten julkaistujen raporttien tai toimintaan osallistuneiden ihmisten määrä eivät itsessään lisää vaikuttavuutta. Sen sijaan sidosryhmien vastuulle jää soveltaa tuotoksia ja vaikutuksia vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Näin tuotosten ja vaikutusten muuttaminen vaikuttavuudeksi vaatii aikaa ja osaamista, mikä saattaa heikentää korkeakoulujen toiminnan lopullista vaikuttavuutta. Lisäksi yksilön kannalta toimenpiteet ovat usein kaukaisia, ja parhaimmillaankin jalkautuvat edistämään yksilöiden terveyttä vasta vuosien ja vuosikymmenten päästä. Tämä edellyttää sitä, että korkeakoulujen tuotoksia hyödyntävä taho saa omalla toiminnallaan vaikuttavuuden aikaiseksi.

USEAT TEKIJÄT KANNUSTAVAT KORKEAKOULUJA VAIKUTTAVUUDEN PARANTAMISEEN

Maakuntastrategia on tärkeä ohjenuora alueellisesti merkittävien ammattikorkeakoulujen toiminnassa. Etelä-Savon maakuntaliitto on nostanut terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen keskeiseksi tehtäväkseen tavoitteena tehdä Saimaasta ja Etelä-Savosta tunnettu asukkaiden ja vapaa-ajan viettäjiä hyvinvoinnin huippualue sekä yhteisöllisyyden ja paikallislähtöisen hyvinvoinnin kehittämisen kokeilu- ja mallialue myös kansainvälisesti. Lisäksi maakuntastrategiassa toivotaan uusien teknologiaperustaisten palveluinnovaatioiden synnyttämistä ja pilotointia, mitkä avaavat tietä laajenevalle palveluliiketoiminnalle.

Maakuntaliiton tavoitteena on parantaa Etelä-Savon yritystoiminnan edellytyksiä, vastata toimintaympäristön muutoksiin sekä vahvistaa yritysten kilpailukykyä. Maakunnan tavoitteena on siis sekä elinkeinotoiminnan että yksilön hyvinvoinnin parantaminen. Tuleva sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus korostaa myös vaikuttavuuden määrittämistä ja mittaamista yhtenä tärkeimpänä hyvinvointipalveluiden laadun määrittäjänä. On siis tärkeää, että ammattikorkeakoulun TKI-toiminnassa pystytään vastaamaan tarpeeseen mitata ja kehittää vaikuttavuutta yksilön ja sidosryhmien kannalta maakuntastrategian määrittelemän alueellisen vaikuttavuuden aikaansaamiseksi.

PAIKALLISTA JA KANSAINVÄLISTÄ VAIKUTTAVUUTTA SAMASSA TOIMINTAMALLISSA

Active Life Labin toimintamallin tavoitteena on tuottaa mitattuja vaikutuksia ja vaikuttavuutta kansainvälisen vertailun kestävässä tutkimustoiminnassa niin, että toimintaan osallistuvat sidosryhmät ja yksilöt saavat toiminnasta välittömiä hyötyjä. Toiminnan keskiössä on hyvinvointitiedon järjestelmällinen kerääminen toimintaan osallistuvilta yksilöiltä ja tiedon käyttö välittömästi sekä yksilöiden terveyden edistämiseen, että sidosryhmien toiminnan vaikuttavuuden osoittamiseen ja kehittämiseen.

Käytännössä Active Life Labin vaikuttavuustavoite saavutetaan kahden päätoimintamallin kautta. Kuntola-konseptin tavoitteena on edistää yksilöiden hyvinvointia ja hyvinvointitietoisuutta. Active Life Lab tarjoaa yksilöille käyttöoikeuden uusimpaan terveysteknologiaan sekä terveystarkoituksiin vastineeksi heidän hyvinvointidatastaan. Dataa kerätään mobiilisovelluksen ja/tai verkkosivun kautta, jossa yksilö pääsee vastaamaan hyvinvointikäyttäytymistään koskeviin kyselyihin. Vastineeksi hän saa käyttöoikeutta Active Life Labin älykkääseen kuntosaliin ja erilaisiin hyvinvointikartoituksiin. Kuntola-konseptin vaikuttavuutta mitataan jatkuvasti kerättävän datan perusteella. Vaikuttavuus määritellään yksilöiden terveystkäyttäytymisen muutoksena suhteessa aiempaan käyttäytymiseen. Tavoitteena on kerätä hyvinvointitietoa myös yksilöiltä, jotka eivät osallistu Kuntola-konseptiin, jolloin osallistumisen vaikuttavuus suhteessa ei-osallistumiseen saadaan selville. Kuntolaan

osallistuvien henkilöiden muiden hyvinvointitoimenpiteiden vaikuttavuus voidaan selvittää vastaavalla tavalla.

Mylly-konsepti on suunnattu Active Life Labin sidosryhmille, ja se toimii osana Active Life Labin koulutusohjelmia. Myllyssä sidosryhmät pääsevät käyttämään Kuntolassa kerättyä dataa sekä omissa palveluissaan keräämäänsä dataa omien palveluidensa vaikuttavuuden määrittämiseen, mittaamiseen sekä uusien vaikuttavuusmittareiden määrittelyyn. Tuloksena sidosryhmät oppivat kohdentamaan omia palveluitaan paremmin sekä mittaamaan ja kehittämään palveluidensa vaikuttavuutta. Kumppanien toiminnan kautta voidaan edistää laajasti maakunnan asukkaiden hyvinvointia. Mylly-konseptin vaikuttavuus määritellään yritysten toiminnan vaikuttavuuden parantumisena suhteessa aiempaan toimintaan. Tavoitteena on kerätä tietoa myös sidosryhmiltä, jotka eivät osallistu Myllyyn, jolloin toimintaan osallistumisen vaikuttavuus saadaan selvitettyä.

Kahden pääkonseptin lisäksi Active Life Lab toimii vahvana osana kansallisia ja kansainvälisiä tutkimus- ja kehitysverkostoja, mikä takaa toiminnan kansainvälisen huipputason. Active Life Labin tavoitteena on toimia uskottavana tahona hyvinvointipalveluiden vaikuttavuuden osoittamisessa ja kehittämisessä kansainvälisesti vertailukykyisellä laadulla mutta vahvasti paikallisista lähtökohdista.

Erityisenä vahvuutena on toimintamalli, jossa sidosryhmät pystyvät kehittämään toimintamallejaan ja yksilöt hyvinvointiaan välittömästi toimintaan osallistuessaan. Näin toimiessaan Active Life Lab madaltaa tiedon hyödyntämisen kynnystä ja lyhentää viivettä tiedon käyttöön saamisessa, mitkä ovat olleet keskeisiä haasteita tutkimuksen ja koulutuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden parantamisessa. Active Life Labin toimintamalliin on sisäänrakennettu korkeakoulujen kolmas tehtävä yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, mikä vastaa tarpeeseen parantaa sekä yksilöiden että elinkeinotoiminnan hyvinvointia.

LÄHTEET

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. THL:n sairastavuusindeksi. <http://www.terveytemme.fi/sairastavuusindeksi/>. [viitattu 22.12.2017]

Aistrich, M. 2017. Kannattaako vaikuttavuutta yrittää mitata? <https://www.sitra.fi/artikkelit/kannattaako-vaikuttavuutta-yrittaa-mitata/>. [viitattu 22.12.2017]

Korkeakoulujen arviointineuvosto 2013. Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä. Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2013.

LEIPÄÄ JA SIRKUSHUVEJA VAI VAIKUTTAVAA KEHITTÄMISTÄ?

Teija Rautiainen

Etelä-Savossa lähiruoka ja luomuelintarvikkeet ovat kiinteä osa ravintoloiden ja julkisten ruokapalvelujen kuten koulujen, sairaaloiden ja hoitolaitosten ruokatarjontaa. Alueen toimijat ovat sitoutuneita lähiruokaan käytön edistämiseen, ja lähiruokaprofiili on huomattu valtakunnallisesti.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden merkit täyttyvät. Kyseessä on tavoiteltu muutos, joka syntyy tarkoituksellisen toiminnan tuloksena ja pitkän ajan kuluessa. Muutos on laaja, eikä yksittäisen toimenpiteen kuten esimerkiksi kehittämishankkeen vaikutusta kokonaisuuteen voi mitata. Vaikuttavaa muutosta ei tehdä yksin, vaan tarvitaan useita toimijoita ja toimenpiteitä.

Sen huomasin konkreettisesti myös itse. Kun ensimmäinen lähiruoka-hankkeeni vuonna 2006 päättyi, olin projektipäällikkönä vakuuttunut siitä, ettei hankkeella ollut mitään merkitystä. Parin vuoden jälkeen huomasin, että se oli kuitenkin alku kehityskululle ja muutokselle. Ja nyt, reilun kymmenen vuoden kuluttua huomaan, että muutokseen tähtääviä toimenpiteitä tehdään ja tarvitaan edelleen.

RUOKAPALVELUT OVAT MERKITTÄVÄ OSA RUOKAJÄRJESTELMÄÄ

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamkin ruoka-alan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI) keskittyy ruokapalveluihin. Päivittäin kodin ulkopuolella syödään noin 2,3 miljoonaa ateriala, joten ei ole yhdentekevää, millaisia raaka-aineita ruokapalveluissa käytetään, mitä ruokaa tarjotaan ja miten ruoka valmistetaan. Ruokapalvelujen vaikutus yksilön hyvinvointiin ja yhteiskuntaan on laajaa, Etelä-Savo on vahva ruokamaakunta ja yhteistyö Xamkin restonomikoulutuksen kanssa mahdollistaa osaamisen lisäämisen ja asiantuntijuuden parhaan käytön.

Vaikuttavuus näkyy muutoksena, joka syntyy pitkällä aikajänteellä ja useiden toimenpiteiden tuloksena. Pitkäjänteinen kehittämistyö ei ole suoraviivaista, vaan etenee sykäyksittäin ja lähestyy asiaa eri tavoin. Se näkyi, kun tarkastelin Xamkin ruoka-alan kehittämishankkeita vuodesta 2002 lähtien. Kehittämishankkeiden nimikirjo vaikutti sekalaiselta ja mietin jo, että katosiko kehittämisen ”punainen lanka” jossain välissä. Vaan ei kadonnut.

PROSESSIEN TIEDONKULKU PALJON VARTIJANA

Ruokatuotantoprosessien tiedonkulun mallintaminen vuosina 2005–2007 tuotti uutta tietoa ruokatuotantoa suunnittelusta, toteutuksesta ja kehittämisestä ammattikeittiöissä. Hanke vahvisti valtakunnallisesti tunnettua osaamistamme ammattikeittiön prosessien, tiedonkulun ja laiteteknologian käytön kehittäjänä. Tehtyä julkaisua on käytetty restonomikoulutuksen oppimateriaalina ammattikorkeakouluissa. Hanke oli myös alkusysäys yksilöllistä ravitsemustietoa tuottavalla ruokapalveluinnovaatiolle, Älylinjastolle.

Ammattikeittiöin koneita ja laitteita kuten kypsennyskeskuksia ja keittopatoja voidaan ohjelmoida toimimaan optimaalisesti. Siitä saatavat hyödyt kuten pienempi energian kulutus, vähentynyt työajan tarve tai tasalaatuinen tuote jäävät saavuttamatta, jos käyttäjät eivät osaa toimia laitteiden kanssa oikein. Kun ammattikeittiön henkilöstön opastetaan ”kädestä pitäen” koneiden ja laitteiden mahdollisuuksiin, vaikutetaan samalla esimerkiksi raaka-ainneiden käyttöön, kustannuksiin, ergonomiaan ja työhyvinvointiin. Niiden vaikutuksia voidaan todentaa esimerkiksi veden kulutuksen, asiakaspalautteen tai hyvinvointianalyysien tunnuslukujen muutoksilla jo hankkeen aikana. Parhaimmillaan yhdessä opettelu tuo työyhteisön oman kehittämisinnon ja -osaamisen näkyväksi ja pysyväksi toimintatavaksi, mikä lisää kehittämisen vaikuttavuutta.

Prosessien tiedonkulun kuvaaminen on hyvä kehittämisen työväline. Kysymykset siitä, mitä tietoa tehtävässä onnistuminen vaatii, mistä ja miten tiedon saa sekä mitä tietoa ja miten välittää eteenpäin muodostavat hyvän kuvan kokonaisuudesta ja sen ongelmakohdista. Kun Mikkelin kaupungin kotiin toimitettavien aterioiden kokonaiskuvaus esitettiin prosessiin osallistuville, heräsi ahaa-elämyksiä. Välittömiä vaikutuksia saatiin, kun pieniä muutoksia toimintatapoihin ja eri osapuolten yhteistyöhön tehtiin heti.

Ruoka-alan ja it-alan osaajien yhteistyönä syntyi järvikalan seurantajärjestelmä. Se mahdollistaa koko toimitusketjun aikaisen tiedon esittämisen järvikala-erän liikkeistä ja kuljetuslämpötiloista. Seurantajärjestelmä kiinnosti yleisöä, ja jopa Helsingin Sanomat kirjoitti siitä pääkirjoituksessa. Lopulta järjestelmä ei kuitenkaan kiinnostanut kaupallisia toimijoita. Epäonnistuimmeko? Osittain, mutta koska kala-alan toimijat näkevät järjestelmässä potentiaalia, sitä kehitetään edelleen eteenpäin. Tämä on esimerkki pitkäjänteisestä, toimialan tarpeiden mukaan muuttuvasta kehittämistyöstä.

KOHTI HYVINVOINTIA, VASTUULLISUUTTA JA ASIAKKAAN KOKEMUKSIA

Jos yksittäinen kehittämisen teema muuntuu tarpeiden mukaisesti, muuttuvat ja tarkentuvat myös TKI-teemat. Lähiruoan käytön edistäminen painottuu osaksi ruokamatkailua, vastuullisuuden merkitystä matkailulle, ruokapalveluille ja elintarvikeyrityksille korostetaan

ja asiakkaan rooli ja asiakaskokemuksen merkitys vahvistuvat. Ruokapalvelujen tarjoamalla aterioilla on merkitystä hyvinvoinnille, vaikka lopulta asiakas kuitenkin päättää miten syö. Jotta ruokapalvelut voivat tukea ja ohjata hyviin ruokavalintoihin, tarvitaan uusia työkaluja ja toimintatapoja.

Voiko palvelumuotoilun ja sosiaalisen markkinoinnin keinoilla vaikuttaa miesten työ-aikaiseen syömiseen? Saadaanko kouluruokailusta koko koulun oma juttu? Kiinnostaako ikääntyviä henkilöitä syödä yhdessä, vaikka lounastreffeillä? Nämä esimerkkejä tutkimuskysymyksistä, joihin pilottihankkeissa haettiin vastauksia. Pilottihankkeiden tulokset tuottavat tietoa kokeilujen vaikutuksista, kehittämishdotuksista ja etenemismalleista. Niin, vastaus kaikkiin edellä esitettyihin kysymyksiin oli – kyllä.

VAIKUTTAVUUDEN LEVEYDET JA LAAJUUDET

Korkeakoulujen TKI:n yhteiskunnallista vaikuttavuuden ulottuvuuksia voidaan tarkastella myös maantieteellisen ulottuvuuden kautta. Lähiruoan ja ruokamatkailun edistäminen pääosin alueellisesti on perusteltua. Mutta esimerkiksi ikääntyvien ruokailua voi ja kannattaa kehittää myös kansallisesti, kun kehittämistarpeet ovat yhteisiä valtakunnallisesti.

Ammattikorkeakouluilla on usein rooli kansainvälisen yhteistyön edistäjänä alueen toimijoiden kesken. Myös Xamk toimii eurooppalaisen älykkään erikoistumisen maa- ja elintarviketalouden ”Traceability and Big data” -verkostossa ja edustaa siellä Etelä-Savon maakuntaa. Konkreettinen hyöty verkoston toiminnasta on Euroopan komission myöntämä asiantuntijapanos alueiden väliselle innovaatiokumppanuudelle. Lähitulevaisuus näyttää miten Etelä-Savo tästä kumppanuudesta hyötyy. Kestävä ruokatuotanto ammattikeittiöissä ja ihmisten ruokavalintojen mittaaminen ja tutkiminen digitaalisilla välineillä ovat teemoja, joihin myös rakennetaan kansainvälistä opetuksen ja tutkimuksen yhteistyöverkostoja.

Kehittämisestä, yhteistyöverkostoista, uudesta tiedosta tai lisääntyneestä osaamisesta ei ole hyötyä, jos siitä ei viestitä sidosryhmille. Vuorovaikutteinen viestintä kertoo saavutuksista, mutta toimii myös yhteisen suunnittelun ja kehittämisen ekosysteemien pohjana. Tässä tunnistan selvän kehittämistarpeen, jonka korjaamme. Siis kuulemiin ja näkemiin, ruoka-alan ja ruokapalvelujen kehittämisen merkeissä.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2017. Innovaatioita, kehittämistoimintaa ja tutkimusta. Kaikki kirjaimet käytössä ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnassa. Pdf-raportti. Saatavissa: <http://www.arene.fi/fi/ammattikorkeakoulut/vaikuttavuus/tki-rake-selvitys> [viitattu 8.1.2018].

Niiniluoto, I. Yliopistot ja korkeakoulut yhteiskunnallisina vaikuttajina: Yhteenveto. Teoksessa Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Vastuullinen ja vaikuttavat. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. Pdf-raportti. Saatavissa <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75117> [viitattu 8.1.2018].

Ruokatieto. 2017. Tilastotietoa elintarvikealasta 2017. Pdf-raportti. Saatavissa https://www.ruokatieto.fi/sites/default/files/Ruokafakta/tietohaarukka_2017_suomi.pdf [viitattu 8.1.2017].

Wahlfors, L. & Aarevaara, T. (toim.) 2016. Vaikuttava korkeakoulu. Yhteenveto Korkeakoulujen yhteiskunnallisen vaikuttavuudet hankkeen jatkotuloksista. Pdf-raportti. Saatavissa <http://www.unifi.fi/toiminta/julkaisut> [viitattu 8.1.2018].

JUVENIA ON MERKITTÄVÄ ETELÄ-SAVON ALUEKEHITTÄJÄ

Jussi Ronkainen

Korkeakoulujen yhteiskunnallinen vuorovaikutus liittyy sekä koulutustehtävän täyttämiseen vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa että tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Entistä enemmän kiinnitetään huomiota vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden arviointiin ja mittaamiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Korkeakouluilla on keskeinen ja paikoin jopa kriittinen merkitys alueiden elinvoimalle ja jatkuvuudelle. Korkeakoulut kouluttavat työvoimaa, työllistävät ja generoivat uusia tuotteita, palveluja ja innovaatioita.

Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia perustettiin Etelä-Savon ELY-keskuksen ja Euroopan sosiaalirahaston rahoittamana kehittämishankkeena 2008-2010 ja sen toiminta vakinaistettiin osaksi silloista Mikkelin ammattikorkeakoulua vuonna 2011. Tavoitteena oli vahvistaa Mikkelin pitkää historiaa ja asemaa kansallisena ja kansainvälisenä nuorisoalan tutkimuksen, kehittämisen ja koulutuksen osaamiskeskittymänä ja luoda uusi toimintaa kehittävä keskus. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden näkökulmista Juvenian tavoitteena oli luoda uusia asiantuntijatyöpaikkoja, tuottaa tietoa, ohjausta ja neuvontaa nuorista päätöksenteon pohjaksi, kehittää nuorille suunnattua palvelutoimintaa ja tukea nuorisoalan koulutusta. Lisäksi eri toimijat kokoavalla rakenteella haluttiin vahvistaa alueen kilpailukykyä ja kansainvälisiä verkostoja, jotka tuovat mukanaan uusia ajatuksia, yhteistyön muotoja ja ulkopuolista rahoitusta. Näitä tehtäviä Juvenia on toteuttanut viimeisen 10 vuoden aikana, eivätkä tavoitteet ole muuttuneet.

Juvenian toiminnan päätehtäväksi on linjattu yhdenvertaisen ja osallistuvan nuoruuden tukeminen ja edistäminen. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden näkökulmasta keskeistä on tällöin paitsi alueen elinvoiman edistäminen luomalla uusia asiantuntijatyöpaikkoja, myös nuorten palveluiden kehittäminen ja tiedontuotanto päätöksenteon tueksi niin, että ne edistävät yhdenvertaista ja osallistuvaa nuoruutta.

Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisen tavoitteena on kaikkien potentiaalin hyödyntäminen mahdollisimman täysimääräisesti yhteiseen hyvään. Yhteiskunnat, alueet ja ympäristöt ovat vakaita, turvallisia, innovatiivisia ja niiden jatkuvuus on turvattu, jos nuoret haluavat kiinnittyä niihin ja niiden kehittämiseen.

Keskeinen tekijä on sosiaalinen luottamus. Jos yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisessä epäonnistutaan, se hyvin todennäköisesti rapauttaa sosiaalista luottamusta. Sosiaalisen luottamuksen väheneminen lisää turvattomuutta, epävakautta sekä kansalaisten haluttomuutta yhteiseen vastuunkantoon.

Suomessa on keskusteltu jo pitkään nuorten syrjäytymisestä. Syrjäytyneeksi on määritetty nuori, joka on työn ja opiskelujen ulkopuolella vailla muuta kuin perusasteen tutkintoa. Näin määriteltynä syrjäytyneiden määrä ei ole merkittävästi muuttunut parin viimeisen vuosikymmenen aikana, 1990-luvun laman aikana heitä oli merkittävästi enemmän. Huo- lipuhe liittyykin enemmän tulevaisuuden väestörakenteeseen ja huoltosuhteeseen. Suomi velkaantuu erityisesti eläkeläisten suuren määrän vuoksi ja nuorista yhä suurempi osa tarvitaan aktiivisiksi veronmaksajaksi tätä kehitystä paikkaamaan. Suurimmalla osalla nuorista menee paremmin kuin koskaan, mutta pientä osaa nuorista painaa ylisukupolvinen syrjäytyminen ja ongelmien kasaantuminen.

Jos nuoria ei kuulla ja jos he eivät koe olevansa merkityksellinen osa aluetta ja yhteiskuntaa, voidaananko olettaa, että he sitoutuvat yhteiseen kehitykseen ja tulevaisuuteen? Jos emme tiedä, mitä nuoret asioista ajattelevat, miten voimme ottaa heidät huomioon kehittämisessä ja päätöksenteossa?

Juvenian aluekehitystehtävä ja alueellinen vuorovaikutus voidaan tiivistää seuraavasti:

1. tiedontuotanto nuorista – tiedolla johtaminen aluekehityksessä ja poliittisessa päätöksenteossa sekä nuorten osallistaminen suoraan heiltä kysymällä (esimerkiksi Itä-Suomen nuorisopuntari)
2. nuorten palveluiden kehittäminen niin, että ne tukevat kustannustehokkaasti nuorten oman elämän rakentamista sekä työ- ja koulutusturua yhdenvertaisuutta edistäen
3. nuorten osallisuuden vahvistaminen alueelle integroijana ja alueen kehittäjinä
4. osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun – tiedon kokoaminen, analyysi ja viestintä päätöksentekoa varten.
5. alueellisten erityispiirteiden tunnistaminen ja niihin vaikuttaminen erityisesti nuorten näkökulmasta
6. asiantuntijatyöpaikkojen luominen

KONKREETTISTA ALUEKEHITYSTÄ JA YHTEISKUNNALLISTA VUOROVAIKUTUSTA

Juvenian aluekehitystehtävää ja -merkitystä voidaan tiivistää myös seuraavan esimerkin mukaan:

Voimme ottaa lähtökohdaksi tilanteen, että Etelä-Savo on harvaan asuttu maakunta, jossa pitkät välimatkat palveluihin lisäävät syrjäseuduilla asuvien nuorten syrjäytymisriskiä. Juvenia voi hankkia alueen ulkopuolista tai kansainvälistä rahoitusta tutkimus- ja kehittämistoimintaan, jolla kehitetään uusia ratkaisuja työllisyys- koulutus- ja yrittäjyyspalveluiden järjestämiseen myös syrjäseuduilla kustannustehokkaasti ja yhteistyössä kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Tutkimuksella voidaan paikantaa kehittämiskohteet ja edistää oikeansuuntaista poliittista päätöksentekoa. Kuulemalla ja osallistamalla nuoria heidät voidaan kiinnittää mukaan aluekehitykseen. Sillä voi olla merkittävä vaikutus esimerkiksi paluumuuttoon ja yhteistyöhön, jos he kuitenkin muuttavat muualle opiskelemaan. Samalla prosessissa on luotu uusia asiantuntijatyöpaikkoja ja veronmaksajia alueelle, tarjottu opiskelijoille paikka työharjoitteluun osana hanketta tai jopa työllistetty heidät opiskelujen jälkeen.

Tutkimustiedon pohjalta voidaan osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun, jossa voidaan faktapohjaisesti ottaa kantaa oletuksiin siitä, missä nuoret haluavat asua, mitä heille merkitsee hyvinvointi tai syrjäytyminen ja mitä he pitävät merkittäviä asioina elämässään. Yhteiskunnallinen vuorovaikutus on myös mielikuvien luontia tai niiden purkamista tiedolla johtamalla, jolla voi olla hyvin merkittävä vaikutus alueiden maineeseen ja siten myös elinvoimaan.

Etelä-Savo on Suomen ikääntynein maakunta ja väestöennusteen mukaan väkiluku vähenee tasaisesti myös tulevaisuudessa. Juvenian tehtävä on myös tulkita ja analysoida kerättävää tilastotietoa. Etelä-Savon keskimääristä ikääntymistä ei lisää niinkään yli 65-vuotiaiden nettomuutto (joka on itse asiassa negatiivinen), vaan erityisesti 15–29-vuotiaiden poismuutto. 30–64-vuotiaiden osalta eteläsavolaisten väkimäärä lisääntyy ja suurinta väestömäärän lisäys on 40–64-vuotiaiden osalta. (Etelä-Savo ennakoi 2018).

Toisaalta on myös hyvä ottaa huomioon, että vaikka esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi, että ”Helsinki on erityisesti lasten ja nuorten kaupunki” (Helsingin Sanomat 2018), Mikkeli on edelleen enemmän alle 15-vuotiaita kuin Helsingissä väkilukuun suhteutettuna (Mikkeli 14,4%, Helsinki 14,1%). Nuorten poismuuttoon lisätään usein myös myytti siitä, että hyvinvoivat muuttavat pois ja pahoinvoivat jäävät alueelle. Nuorten kasvavat hyvinvointierot ja polarisaatio ovat todellisia ongelmia, mutta koetun hyvinvoinnin tilastojen (Sotkanet 2018) mukaan eteläsavolaiset nuoret eri ikäryhmissä ovat myös tyytyväisiä elämäänsä ja kokevat saavansa tukea hyvinvointiinsa (Etelä-Savo pärjää näillä mittareilla erittäin hyvin suhteessa muihin maakuntiin, ja esimerkiksi Uusimaa jää jälkeen). Suurimassa osassa

pahoinvointia kuvaavia indikaattoreita Etelä-Savo ei erotu mitenkään merkittävästi muista maakunnista, ei myöskään nuorisotyöttömyyden osalta.

Juvenian toteuttaman Itä-Suomen nuorisopuntarin (Penttinen & Ronkainen 2013) perusteella tiedämme, että monet nuoret suunnittelevat muuttoa alueelta vähäisten koulutusmahdollisuuksien vuoksi. Myös tietynlainen ahdasmielisyys nousee esiin. Toisaalta nuoret arvostavat Etelä-Savoa luonnonläheisenä, lapsiystävällisenä ja turvallisena paikkana ja näkevät myös tulevaisuutensa nykyisen kaltaisessa tai hieman suuremmassa asuinpaikassa. Vaikka monet itäsuomalaiset nuoret muuttavat pääkaupunkiseudulle, Helsinki on nimenomaan kohde, johon isoin osa nuorista ei halua muuttaa. Rohkenen väittää, että julkisessa valtakunnallisessa keskustelussa nuorista, tulevaisuusorientaatioista ja alueellisista eroista mm. edellä mainitut puolet eivät usein nouse esiin.

Työpaikkojen luomisen, tiedontuotannon ja palvelujen kehittämisen lisäksi Juvenian tehtäväkenttään kuuluukin aktiivinen yhteiskunnallinen vuorovaikutus nuorten asioista ja myös toimiminen nuorten oman äänen välittäjänä ja vahvistajana.

LÄHTEET

Etelä-Savo ennakoi (2018), www.esavoennakoi.fi [viitattu 12.1.2018].

Helsingin Sanomat (2018) Tällaisia ovat Helsingin teinit: Yhdeksän kymmenestä voi hyvin, enemmistö yläaste-ikäisistä on raittiita – ”Moni-kulttuurisuus on itsestään-selvyys”, 2.1.2018.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015) Vastuullinen ja vaikuttava: tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. 2015:13.

Penttinen, P., Ronkainen, J. (2013) Itä-Suomen nuorisopuntari: katsaus nuorten hyvinvointiin Itä-Suomen maakunnissa 2010-2012. Mikkelin ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Sotkanet (201) Sotkanetin tilastotiedot, www.sotkanet.fi [viitattu 15.1.2018].

LUOVUUS YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAVUUDEN YTIMESSÄ

Valdemar Kallunki

Luovuus ja luovat yksilöt ovat viime vuosikymmenet olleet yksi yhteiskuntien eniten tavoittelemista voimavaroista. Sosiaalisten, taloudellisten ja ekologisten haasteiden ratkaiseminen vaatii niin paikallisesti kuin globaalisti uusia ratkaisuja. Uudistumisen väline on luovuus.

Luovien alojen tutkimus- ja kehittämistoiminnan merkittävin vaikuttavuustavoite liittyykin innovatiivisten ratkaisujen tuottamiseen. Aidosti yhteiskunnallista hyvää tuottavien ratkaisujen tuottaminen on sitä vaativampaa, mitä monimuotoisemmista ongelmista on kyse. Luovuus ei ole oikotie kestävään yhteiskuntaan, ellei se yhdisty monialaiseen uusimman tiedon hyödyntämiseen.

MERKITTÄVÄ HANKEKANTA

Luovat alat aloitti toimintansa noin vuosi sitten. Ensimmäinen vuosi on ollut nopean kasvun aikaa, ja yksikkö on vakiinnuttanut asemansa. Alueellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus on ollut toiminnan kärkitavoitteena.

Luovuus liittyy kaikkeen inhimilliseen tekemiseen. Samalla se on voimavara, jota on vaikea hallinnollisin ratkaisuin tuottaa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamkin luovilla aloilla vaikuttavuuden kärkenä on luova talous, jossa hyödynnetään luovien alojen osaamista uuden liiketoiminnan synnyttämiseen.

Ensimmäinen vuosi oli luoville aloille uusien käytäntöjen ja nopean kasvun aikaa. Vuoden lopussa hankekanta saavutti 8,5 miljoonan euron tason. Käynnissä oli kaikkiaan 39 hanketta.

Jatkossa vaikuttavuutemme perustan luokin laaja ja monipuolinen hankekanta.

Ensimmäinen luovien alojen tutkimuspäällikkö aloitti syyskuussa 2017. Vuoden 2018 alussa aloittaa toinen tutkimuspäällikkö. Lisäksi alkukevästä aloittaa matkailun tutkimuspäällikkö, joka on luoville aloille ja kestävän hyvinvoinnin vahvuusaloille yhteinen.

Tutkimuspäällikköjen avulla luovat alat pääsevät vahvistamaan alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä kumppanuuksia. Tutkimuspäälliköt toimivat yksittäisten osaamisalueiden kasvoina ja kontaktipintana.

UUSIA YRITYKSIÄ JA NÄKYVYYTTÄ

Hyvän lähtökohdan vaikuttavuudelle tuottavat vahvat verkostot. Vuoden 2017 aikana hankkeissa oli kaikkiaan yli 250 sidosryhmäkumppania. Kansainvälisiä hankkeita oli käynnissä kuusi.

Hyvän viitteen taloudellisesta vaikuttavuudesta antaa se, että uusia yrityksiä luovien alojen toiminnassa syntyi vajaat kymmenen.

Luovien alojen hankkeiden näkyvyys oli vuonna 2017 hyvä. Vuoden aikana järjestettiin kaikkiaan yli kymmenen seminaaria tai konferenssia. Toiminta sai kaikkiaan yli viisikymmentä mediaosumaa. Hankkeisiin liittyviä julkaisuja tehtiin noin 50.

Vuoden 2018 aikana toiminnan näkyvyys saa toiminnassamme erityishuomiota. Vuodelle on aikataulutettu yhteisiä seminaareja ja tapahtumia. Toiminnassa painotetaan yhä enemmän yritysten, julkisen sektorin ja järjestöjen kumppanuutta. Keskeistä on myös kansalaisten osallistuminen.

UUSI TUTKIMUSYKSIKKÖ VAHVISTAMAAN TOIMINTAA

Kansainvälisyys on keskeinen osa Xamkin strategiaa. Keskeinen osa näkyvyyden parantamista on luoville aloille suunnitteilla oleva kansainvälinen tutkimusyksikkö. Alustavasti Creative North -nimellä kutsuttava yksikkö tulee sijoittumaan luovien alojen vahvuusalan alaisuuteen. Yksikkö tulee painottamaan kansainvälistä yhteistyötä ja rahoitusta toiminnassaan.

Luovien alojen tavoitteena on tukea koko alueen aktiivisuutta. Luovat alat on onnistunut parhaiten silloin, kun se on oman aktiivisuutensa ohella käynnistänyt alueella laajempaa toimeliaisuutta. Toimintaan osallistumisen mittarit ovat vain osa tässä kokonaisuudessa.

Luovien alojen vaikuttavuus perustuu tutkimustiedon soveltamisen ohella pyrkimykseen luoda käytännöllisiä, innovatiivisia ratkaisuja. Välineenä luovien ratkaisujen syntymiselle on erilaisten ajattelutapojen, rohkeuden ja vuorovaikutuksen tukeminen. Työpajoissa, seminaareissa ja muussa käytännön toiminnassa törmäytämme erilaista osaamista ja ajattelutapoja.

UUDISTUMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Luovien alojen sijoittuminen kestävän hyvinvoinnin ja digitaalisen talouden kentille luo hyvät lähtökohdat kehittämiselle. Monialaisuus ja erilaisten osaamisten hyödyntäminen ovat luovuuden edellytyksiä.

Uuden luominen purkaa myös vanhaa edestään. Keskeinen luovien alojen periaate liittyykin rohkeuteen. Luovat alat voivat parhaimmillaan vahvistaa toimintakulttuuria, joka kannustaa yksilöitä ottamaan harkitusti riskiä. Keskeisin riskinoton muoto on yrittäjyys, erityisesti kasvuhaluikas yrittäjyys.

Luovien alojen toimintaperiaatteena on luoda tilaa kokeiluille, jotka mahdollistavat polun kokonaisvaltaisemmalle uudistumiselle. Kouvolan kaupungin kumppanuus on tältä kanalta ratkaisevassa roolissa.

On tosiasia, että vallankumouksellinen luovuus on rajattu luonnonvara. Osa radikaalista luovuudesta toteutuu kuitenkin sattuman kautta. Keskeistä on luoda henkiset ja materiaaliset edellytykset luovuudelle.

KIRJASTO – KORKEAKOULUN VAIKUTTAVIN OSA?

Pekka Uotila

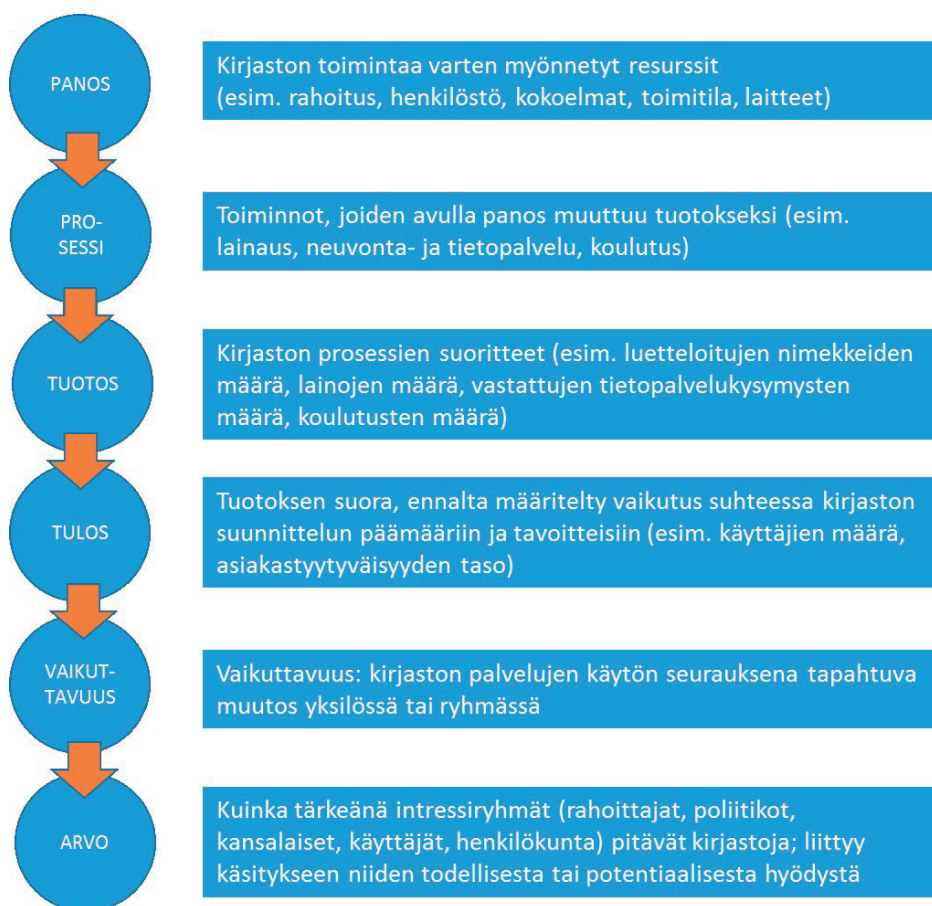
Ihmisen tuottaman osaamisen ja tiedon levittämisen tärkein keino on muuttaa tieto tekstiksi tai johonkin muuhun siirrettävään muotoon. Perinteisesti kirja on ollut se väline, jonka avulla tietoa on voitu siirtää sekä ajassa että paikassa hyvinkin kauas.

Tiedon kasaantumisen ja jatkuvan kehityksen ydin on tiedon karttuminen, tiedon vapaa jakaminen ja tiedon hyödyntäminen ja kyseenalaistaminen. Tietoa tuottavien instituutioiden varsinainen ydin on tuottaa tekemisestään pysyviä ja vaikuttavia jälkiä. Näiden jälkien levittämisen ja säilyttämisen instituutio on kirjasto. Muut toiminnot, opetus, TKI-toiminta ja hallinto tähtäävät siihen, että kirjastoihin kasaantuu uutta tietoa, joka on helposti saatavissa ja edelleen jalostettavissa. Opettajia, tutkijoita ja opiskelijoita tulee ja menee, mutta heidän työnsä tulokset säilyvät ja leviävät kirjaston kautta. Korkeakoulu ilman kirjastoa ei jätä pysyvää jälkeä eikä vaikuta kuin hetken.

Suomessa kirjastoja arvostetaan laajasti, mutta muiden kulttuuri-instituutioiden tapaan nekin joutuvat perustelemaan olemassaoloaan vakuuttamalla olevansa yhteiskunnallisesti hyödyllisiä. Hyödyistä kerrotaan kuvaamalla kirjastojen toiminnan myönteisistä vaikutuksista. Kirjastojen vaikuttavuuden arviointi on tarkasti määritelty. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnista ja siihen soveltuvista menetelmistä julkaistiin vuonna 2016 kansainväliseen standardiin perustuva suomalainen standardi ”Tieto ja dokumentointi. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät ja toimenpiteet”.

Muutenkin Suomessa on saatavilla runsaasti kirjastoja koskevaa tilastollista tietoa. Korkeakoulukirjastoista on kerätty jo vuodesta 2002 alkaen kansallisia tilastoja. Tämäkin tilastointi perustuu standardiin.

KIRJASTON PANOS-TULOS-VAIKUTTAVUUS -MALLI

Kuva 1. Kirjaston panos-tuotos-malli Laitista (2016) mukaillen.

Vaikuttavuuden arvioinnin malli (Kuva 1.) on standardissa esitetty panos-tuotos-mallin variaationa, jossa lähtökohtana on kirjastosysteemiin syötettävä panos ja systeemin kyvykyys muuttaa omissa prosesseissaan panokset tuotoksiksi. Tuotoksia voidaan arvioida suhteessa annettuihin tavoitteisiin, panoksiin tai esimerkiksi aikaisempiin vuosiin, jolloin saadaan aikaan mitattava tulos. Vaikuttavuus on määritelty kirjaston käytön aiheuttamina muutoksina yksilöissä ja ryhmissä.

Standardissa ei suoraan kuvata, miten kirjaston vaikuttavuudesta saatu tieto palautuu kirjaston saamiin panoksiin ja kirjastojen kehittämiseen. Käytännössä kirjaston panostukset perustuvat arvioon siitä, millaisia tuloksia kirjasto tekee, millaisia vaikutuksia kirjaston koetaan saavan aikaan ja millaisia arvoja kirjastoon liitetään siinä yhteisössä, jossa kirjasto toimii.

Kirjastot tuottavat paljon dataa, joka kuvaa ensisijaisesti kirjaston suoritteita. Kirjaston tuloksellisuuden, vaikuttavuuden ja arvon määrittelyyn sisältyy aina kokemuksen ja mielipiteen mittaamista ja arviointia. Ammattikorkeakoulukirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin kannalta on suotuisaa se, että ammattikorkeakouluissa on tehty asiakaskyselyjä säännöllisesti jo useita vuosia. Tämä kansallisella tasolla tehty tietojen keruu mahdollistaa monia kirjastojen toimintaa kuvaavien ilmiöiden mittaamisen ja vertailun suhteessa eri kirjastoihin ja aikaan.

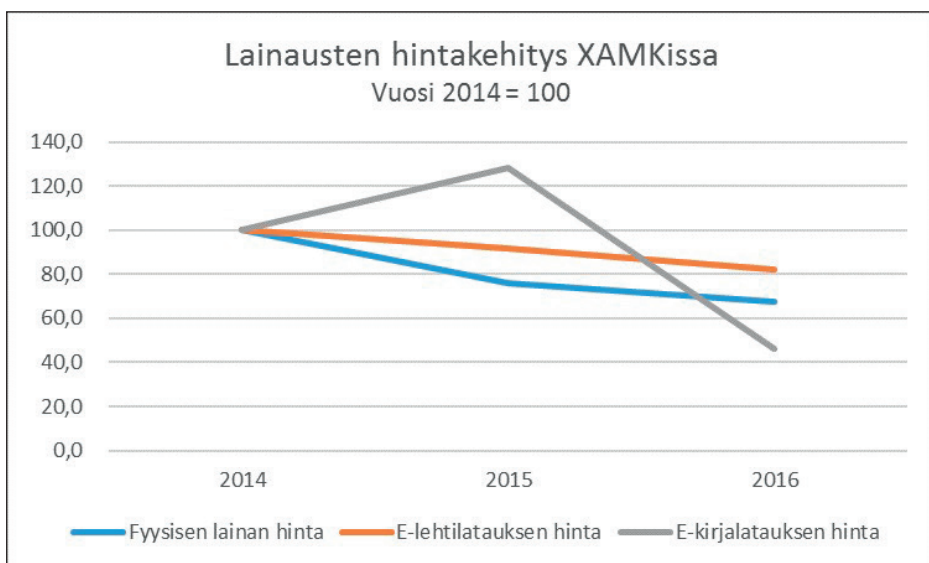
AMMATTIKORKEAKOULUKIRJASTOON SIOITETTU EURO TUOTTAÄ HYVIN

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ja sitä edeltäneiden Kymenlaakson ja Mikkelin ammattikorkeakoulujen kirjastoihin käytetty panos on viime vuosina vähentynyt. Rahan, henkilökunnan, toimipisteiden ja painettujen kokoelmien määrät ovat vähentyneet kymmenessä vuodessa merkittävästi. Henkilökunnan määrä on pudonnut kymmenen vuoden takaisesta vahvuudesta kolmellatoista hengellä, kahdeksaantoista henkilöön. Toimipisteitä on vuonna 2017 viisi, kun kymmenen vuotta sitten toimipisteitä oli vielä kaksitoista. Toimintakulut ovat kokonaisuudessaan laskeneet.

Vähentyneet panostukset näkyvät tuotoksissa eli kirjaston prosessien suoritteissa. Painettujen kirjojen kokoelma pienenee, lainaajien ja lainausten määrät, kirjastokäynnit ja aukioloajat ovat vähentyneet kymmenen vuoden takaiseen verrattuna.

Tuotokset kertovat vain yhden puolen muuttuvasta kirjastosta. Vaikka painettujen kirjojen kokoelma on pienentynyt, ei kokoelman käyttö viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana ole juuri enää vähentynyt. Kymmenessä vuodessa sähköiset kokoelmat ja niiden käyttö ovat kasvaneet. Aukioloajat jäljelle jääneissä toimipisteissä ovat pidentyneet, vaikka kokonaisuudessa aukiolotuntien määrä on vähentynyt. Aktiivisten lainaajien määrä on ollut tasaisessa laskussa, mutta ne, jotka ovat kirjaston asiakkaita, lainaavat painettua aineistoa suurin piirtein yhtä paljon kuin kymmenen vuotta sitten. Joissakin suoritteissa on ollut tasaista kasvua: esimerkiksi osallistuminen käyttäjäkoulutukseen on kasvanut kymmenen vuoden takaisesta.

Vaikka sekä panostukset että tuotokset ovat vähentyneet, näyttää siltä, että tuotokset ovat vähentyneet suhteessa panostuksiin vähemmän. Jos tuloksellisuutta mitataan sillä, kuinka paljon kirjaston panostuksilla tuotetaan suoritteita, on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjaston hyötysuhde hyvä. Kun verrataan aineistoihin vuosittain käytettyä rahaa summaa ja suhteutetaan se käyttöön, huomataan, että kolmen vuoden aikana kirjastossa yksittäiseen kirjaan tai E-aineistoon kohdentuva kustannus on alentunut.

Kuva 2. Yksittäisen lainauksen hinnan kehitys kolmen vuoden aikana. Lähtökohtana hinta-taso vuonna 2014, jolloin tilastoitiin ensimmäisen kerran Xamkin kirjastopalveluja.

ASIAKKAAT OVAT KIRJASTOPALVELUIHIN TYYTYVÄISIÄ

Vähentyneistä suoritteista huolimatta käyttäjien kokemus kirjastoista on edelleenkin erinomainen. Vuonna 2017 tehdyn ammattikorkeakoulukirjastojen kansallisen käyttäjäkyselyn mukaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjasto saa erinomaisen arvion palveluistaan. Viisiportaisella asteikolla asiakkaiden kokemaa tyytyväisyyttä palveluiden toimivuuteen oli 4,3.

Käyttäjät pitävät tärkeimpinä kirjaston perinteisiä palveluja: aineiston lainaamista, aukioloaikoja ja henkilöstön ammattitaitoa. Näissä kirjasto onnistuu erinomaisesti. Kirjaston käyttäjät ovat tyytyväisiä saamiinsa palveluihin. Kun samaan aikaan kirjastoon käytetty rahamäärä on vähentynyt, voidaan kirjaston yhteiskunnallisena vaikutuksena pitää sitä, että ammattikorkeakoulukirjastoon sijoitettu euro tuottaa hyvin, jos asiaa tarkastellaan kirjaston käyttäjän kokemana taloudellisena hyötynä. Esimerkiksi vuonna 2016 käytettiin Xamkissa painettujen aineistojen hankintaan 110 000 euroa. Jos oletetaan, että jokainen lainaaja pystyisi ostamaan kirjan kirpputorilta 80 prosentin alennuksella suhteessa uuden kirjan ostohintaan, tuottaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa yhteen painettuun kirjaan käytetty euro lainaajille noin neljän euron arvon.

Varsinaisesta vaikuttavuudesta, yksilön tai ryhmän muutoksesta, eivät edellä kuvatut hyvät tulokset sinänsä kerro mitään.

Ammattikorkeakoulussa jokaisen opiskelijan omaan ammattialaan liittyvällä kirjallisuudella on suuri merkitys. Oman ammattialansa tiedonlähteiden tuntemus, kyky löytää ja arvioida tietoa kriittisesti ovat edelleenkin osa ammattikorkeakoulussa tutkinnon suorittaneen henkilön ammatillista osaamista. Jokainen työelämään siirtyvä uusi insinööri, sairaanhoitaja tai tradenomi vaikuttaa omalta osaltaan työelämässä näiden taitojen kautta.

On vaikea yksilöidä, miten lainattu kirja, hyvin toteutettu koulutus tai joutuisa tiedonhaku tuottaa yksilössä tai laajemmin koko yhteiskunnassa positiivisen vaikutuksen. Tämän vuoksi kirjastoissakin on pitkälle viedyn ja hyvin toimivan, kansainväliseen standardiin perustuvan tilastoinnin ja kansallisten kyselyjen lisäksi kehitettävä uudenlaisia vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä.

OPINNÄYTETYÖKOKOELMAT - HYÖDYNTÄMÄTÖN VOIMAVARA?

Kirjastopalveluiden vaikuttavuus voidaan yksinkertaistaa panos-tuotos-malliksi: kirjaston hankkima laaja kokoelma, sen henkilöstön asiantuntemus ja muut palvelut tuottavat kirjaston käyttäjissä muutoksen, joka näkyy käyttäjien omassa toiminnassa. Ammattikorkeakoulussa tärkein muuttuja on ammattikorkeakouluopiskelija ja hänen hankkimansa uusi osaaminen. Tärkeä todiste osaamisesta on opinnäytetyö. Opinnäytetyön lähdeluettelosta nähdään kirjaston kokoelman käytön jäljet. Se kertoo siitä, kuinka hyvin opiskelija on perehtynyt oman alansa aikaisempiin saavutuksiin. Muilta osin opinnäytetyö sisältää todisteita siitä, mitä opiskelijan oppimisen tuloksena on syntynyt.

Käyttäjän kokemusta selvittävien menetelmien lisäksi yksi lupaavimmista kirjastojen ja ammattikorkeakoulujen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmistä on opinnäytetöiden tiedonlouhinta. Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö sisältää paljon vaikuttavuusarvioinnin kannalta kiinnostavaa tietoa. Opinnäytetöiden lähdeanalyysijä käytetään tälläkin hetkellä kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnissa, mutta menetelmä on työläs. Opinnäytetöiden sähköistyminen ja opinnäytetöiden sähköinen arkistointi mahdollistavat sisällön automaattisen analyysin. Tällaisen louhinnan tuottama tieto tulee luultavasti olemaan tärkeä vaikuttavuuden mittaamisen väline.

Nykyisin kaikki opinnäytetyöt tehdään sähköisiksi. Ne ovat julkisia asiakirjoja, joista suuri osa julkaistaan avoimessa Theseus-julkaisujärjestelmässä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa vuosittain syntyvät lähes kaksituhatta opinnäytetyötä arkistoidaan pysyvästi sähköisinä YKSA-arkistopalvelussa. Opinnäytetöiden sähköinen, pysyvä säilytys avaa erinomaisia mahdollisuuksia arvioida opinnäytetöiden toimeksiantoja, opinnäytetöiden aiheita, menetelmiä, tuloksia ja käytettyjä lähteitä, kunhan sopivat teknologiat tähän analyysiin löydetään.

Vaikuttavuuden arvioinnin tulisi johtaa myös uusiin panostuksiin ja tavoitteisiin. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastossa opinnäytetyöt mielletään osaksi ammattikorkeakoulun pysyvää jälkeä, osaksi kirjaston tehtävää avoimen tiedon jakajana. Siksi opinnäytetöiden säilyttämisen ja analyysin pitäisi olla tärkeä ammattikorkeakoulukirjaston kehittämiskohde.

Opinnäytetöiden louhinta ei ratkaise ammattikorkeakoulun ja sen kirjaston vaikuttavuuden arvioinnin ongelmaa lopullisesti, mutta se on kirjaston – kirjallisia aineistoja hallinnoivan ja niitä ymmärtävän instituution – kannalta juuri nyt lupaava mahdollisuus.

Kirjastoissa tilastojen ja asiakaskyselyjen tuottamiseen käytetään kohtalaisen paljon resursseja. On hyvä muistaa, että standardin panos-tuotos-malliin perustuva vaikuttavuuden arviointi tuottaa niukasti tietoa siitä, miten kirjastoa pitäisi uudistaa ja kehittää. Kirjastojen vaikuttavuutta on pystyttävä kehittämään myös tavoilla, joita panos-tuotos-malli jättää huomiotta, kuten tulevaisuuden tarpeiden ennakoinnilla, käyttäjien kanssa toteutetuilla kokeiluilla ja kirjaston sähköisen datan monipuolisella hyödyntämisellä.

LÄHTEET

Laitinen, M. 2016. Kirjastojen muuttuva toimintaympäristö haastaa perinteiset mittaus-tavat. Teoksessa: Kuntaliitto, Hyötyä, tietoa, elämyksiä – kirjastojen vaikuttavuuden ulot-tuvuuksia 15 - 22. Saatavissa: http://shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/kirjastot_sisalto_ebook.pdf

Suomen Standardisoimisliitto 2016. Tieto ja dokumentointi. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät ja toimenpiteet. SFS-ISO 16439:2016.

VAIKUTUKSIA SAA AIKAAN YHDESSÄ, TAVOITTEELLISESTI JA PITKÄLLÄ JÄNTEELLÄ

Pauli Potinkara

Mikä on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun todellinen vaikutus ympäristöönsä? On ymmärrettävää ja hyväksyttävää, että toiminta-alueen asukkaat, omistajakaupungit, rahoittajat ja ohjaavat viranomaiset vaativat ammattikorkeakoulun työltä selkeitä tuloksia, konkreettisia tekoja, sellaista, joka on helppo hahmottaa. Yksittäiset onnistumiset ovat tärkeitä, mutta vielä tärkeämpää olisi päästä seuraamaan, arvioimaan ja jopa mittaamaan pitkäkestoista aluevaikuttavuutta ja yhteiskunnallista muutosta.

Korkeakoulujen arviointineuvosto (nykyinen Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) on myöntänyt, että korkeakoulujen yhteiskunnalliset ja alueelliset vaikutukset kertyvät pitkällä aikavälillä, ja osaksi sen vuoksi niiden mittaaminen on vaikeaa. Yhteiskunnallisia ja aluekehitystä on vaikea jäljittää perusmittareihin, koska monet asiat ovat sidoksissa toisiinsa. Lisäksi jotkut mittarit toimivat toisilla aloilla paremmin kuin toisilla. Esimerkiksi rahoitus pohjaiset indikaattorit eivät välttämättä sovi korkeakouluille, jotka tekevät paljon yhteistyötä kolmannen ja julkisen sektorin kanssa.

Niin houkuttelevaa ja helppoa kuin se olisikin, pelkästään omaa toimintaa mittaamalla tai palautejärjestelmien avulla ei organisaation todellinen vaikuttavuus tule esiin. Vaikuttavuus perustuu aina yhteistyöhön ja yhteisvaikutukseen globaalin, valtakunnallisen ja alueellisen kehityksen, poliittisten päätösten, muiden aluekehittäjien ja muiden toimijoiden kuten yritysten ja kansalaisten kanssa.

Brittiläisen RSA-ajatushautomon johtaja Matthew Taylor hahmottaa vaikuttavuuden kolmijakoisena. Ensimmäinen yksinkertainen taso liittyy selkeiden itse asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Toisen tason vaikuttavuus on sitä, kun pyritään ennakoivasti muokkaamaan toimintaympäristöä yhteistyössä oikeiden kumppaneiden kanssa. Kolmas vaikuttavuuden taso liittyy oman toiminnan arviointiin. Työkalujen, taitojen ja menetelmien on oltava ajantasaisia, ja toimijan on osattava arvioida toimintaansa läpinäkyvästi ja jatkuvasti.

HYVIÄ KUMPPANUUKSIA

Hyvä esimerkki alueellisesta yhteistyöstä tutkimuksessa ja kehittämisessä on vuonna 2015 perustettu **Digitalia**. Se on Mikkelissä toimiva Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun, Helsingin yliopiston ja Kansalliskirjaston yhteinen tutkimuskeskus.

Hyvä esimerkki asiantuntijaroolista ja kannattavasta palveluliiketoiminnasta on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun omistama **Kymilabs** Kotkassa. Se tekee savukaasumittauksia voimalaitoksille, prosessiteollisuudelle ja varustamoille sekä hyväksytyjä betonin lujuus- ja laadunvalvontatestejä betoniteollisuudelle, rakennusyrityksille ja taloyhtiöille.

MUKANA KAIKISSA PÖYDISSÄ

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ei koostu vain niin sanotuista helposti saatavilla olevista ja sinänsä kiistattomista numeraalisista tekijöistä kuten valmistuneiden määrästä, tutkimusjulkaisujen määrästä, ulkopuolelta hankitusta tutkimus- ja kehittämisrahoituksesta tai edes ammattikorkeakoulun suorasta ja epäsuorasta työllistämisaikutuksesta ja laskennallisesta aluetaloudellisesta lisästä.

Laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta on mukana olo kaikessa aluetta kehittävässä ja siis ennakoivassa ja tulevaisuusorientoituneessa työssä julkisella sektorilla ja elinkeinoelämän kanssa. Pikemminkin kuin luetella vaikkapa sidosryhmäkumppaneita ja hahmottaa heidän vuotuista lukumääräänsä tulee kysyä, mikä on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kokonaispanos alueen asukkaiden osaamisen kohentamisessa, yksityisten palveluiden ja elinkeinoelämän vahvistamisessa ja monipuolistamisessa tai millä lailla Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu on mukana julkisen sektorin hallinnon, palveluiden ja rakenteiden kehittämis- ja uudistamisprosessissa.

Juuri nyt voi miettiä, mikä on Xamkin kädet savessa -rooli meneillään olevassa sote- ja maakuntahallintouudistuksessa. Sen paremmin Etelä-Savon kuin Kymenlaaksonkaan sote-valmisteluryhmissä ei ole maakuntien ainoan korkeakoulun edustusta, vaikka esimerkiksi Etelä-Savossa yksi ryhmä on nimenomaan alueiden kehittämisvastuuta valmisteleva.

Ammattikorkeakoulun asiantuntijuutta tarvitaan valtakunnallisia, maakunnallisia ja seutukuntaakohtaisia strategioita luotaessa, siis jo politiikkaprosessien aikana. Ei siis riitä, että strategiset kehittämisnäkömykset sovitellaan yhteen puolin ja toisin, erikseen ja joskus kompromissien kautta.

MÄÄRÄÄ, RAHAA VAI ONNEN LISÄÄNTYMISTÄ?

Yksi ydinnäkökulma vaikuttavuuden määrittelyyn on kysymys siitä, onko talouskasvu yhteiskunta- ja elinkeinopolitiikan tärkein tavoite vai tulisiko se nähdä yhtenä välineenä vielä tärkeämpään eli hyvinvoinnin edistämiseen.

Suomalaisen yhteiskunnan kehityksen ja ennakkoinnin parissa työskentelevä Sitra kuvaa Megatrendit 2017 -asiakirjassaan yhteiskuntapolitiikan tavoitteita näin: *”Voisimmeko voida hyvin myös tilanteessa, jossa talous ei kasva? Tällöin meidän olisi hyväksyttävä, ettei talouskasvu ole yhteiskuntapolitiikkamme ensisijainen tavoite, vaan ainoastaan väline hyvinvoinnin edistämiseen. Tämän lisäksi on tärkeä huomioda, että tuotannon määrälliseen kasvuun perustuva BKT on päivä päivältä huonompi mittari todellisen kasvun saati edistyksen mittaamiseen”*.

Bruttokansantuote (BKT) on tunnetuin maiden ja alueiden tulonmuodostuksen ja suorituskyvyn mittari. Toinen mahdollisuus kuvata alueen kehitystä on Genuine Progress Indicator (GPI) eli aidon kehityksen indikaattori. Etelä-Savo sijoittuu tuoreimmissa Suomea koskeissa maakuntakohtaisissa tilastoissa GPI-mittarilla sijalle 2, mutta Kymenlaakso vasta sijalle 12.

Aidon kehityksen indikaattori pyrkii kuvaamaan yhteiskunnan hyvinvoinnin tilaa ja etenkin sen kehityssuuntaa. Sen eri osien arvot kuvaavat myös hyvinvoinnin tuottamisen kestävyyttä ottamalla huomioon pitkäkestoiset ympäristövaikutukset. Lisäksi se pyrkii kertomaan mahdollisuuksista pitää yllä saavutettua hyvinvoinnin tasoa tulevaisuudessa.

Aidon kehityksen indikaattorin osatekijöistä alueellisten terveyserojen muutos samoin kuin alueellisen koulutustason muutos ovat päteviä todellisen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittareita, tosin niitä on mielekästä tarkastella vain pitkällä aikajänteellä. Niissäkin ammattikorkeakoulun toiminta tulee nähdä osana laajaa tekijöiden kokonaisvaikutusta ja yhteisrintamaa.

Alueellisen hyvinvoinnin kehityksen arviointiin löytyy muitakin apuneuvoja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten avulla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain. Määrällisten indikaattoreiden lisäksi siinä kootaan kokemuksellista tietoa muun muassa palveluiden tarpeesta, käytöstä ja koetusta riittävydestä.

Kannattaa lisäksi huomata, että parhaillaan käsittelyssä olevan sote-lakiehdotuksen mukaan maakunnan tehtäviin kuuluu alueellisen hyvinvointikertomuksen laadinta yhdessä kuntien kanssa.

LAADULLISTA JULKISUUTTA

Mediassa pitää näkyä, mutta mediavaikuttavuus ei voi olla niin sanottujen osumien määrän mittaamista. Mediayleisöt ovat pirstoutuneet, ja esimerkiksi perinteisten alueellisten media-toimijoiden eli maakuntalehtien levikit ja lukijamäärät ovat jyrkästi laskeneet. Mediaosuma on eri asia kuin tavoittavuus tai vaikuttavuus.

Määrästä ja toistosta tulee tässäkin pyrkiä sisältöön ja laatuun, siis siihen missä kanavassa Xamkista kerrotaan, mitä kerrotaan ja missä roolissa ammattikorkeakoulu on printti-, verkko-, radio- tai televisiojutussa. Lisäksi on huomattava, että sosiaalisen median kanavat ovat nousseet tärkeiksi tiedon ja mielipiteiden vaihdon välineiksi.

Tehokasta median kautta toteutuvaa vaikuttavuutta on esimerkiksi se, kun Xamkin asiantuntija selostaa alueellisen biotalouden merkitystä Yleisradion iltauutislähetyksessä. Vahvaa viestiä välittyy myös silloin, kun Xamkista valmistunut opiskelija spontaanisti kehuu opilaitosta ja nopeaa työllistymistään Facebookissa tai Twitterissä. On siis tarpeen arvioida medianäkyvyyttäkin laadullisesti, ei vain määrällisesti.

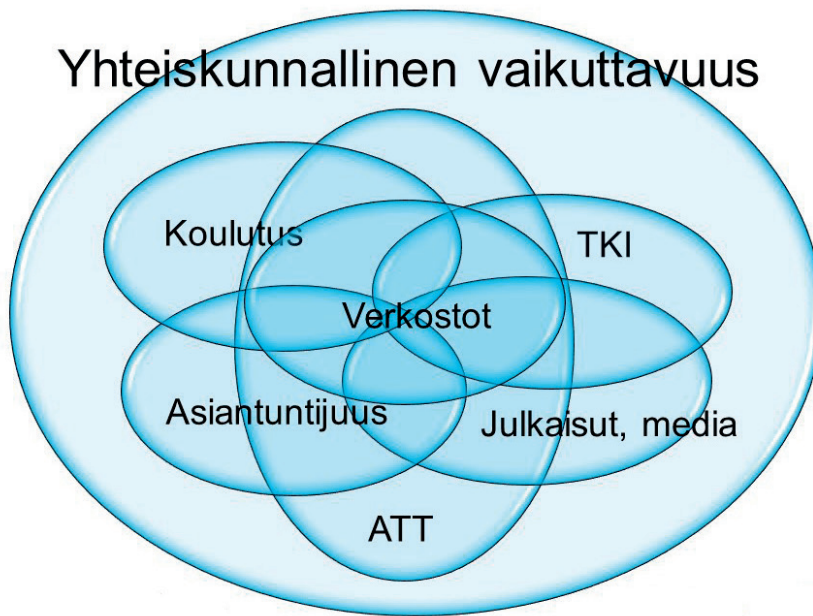
TAVOITTEIDEN KAUTTA

Jos toiminnan vaikuttavuutta arvioi ilman tavoitteita, on kuin liikkuisi pimeässä huoneessa. Kaikki mihin törmää, tuntuu tärkeältä. Ensiaskel yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittaamiseksi onkin lyhyen aikavälin ja pitkän aikavälin tavoitteiden asettaminen.

Yksi väylä tavoitteiden asetantaan tarjoutuu vaikkapa Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arenen listauksesta, joilla kuvataan ammattikorkeakoulujen tavoiteltavia ominaisuuksia: yhteistyö, kokeilut, vuorovaikutus, reagointikyky, ennakoitukyky, tulevaisuuskeskeisyys, inspiroitirooli, aktivointirooli.

Avoimen tieteen ja tutkimuksen (ATT) periaatteiden ja käytäntöjen soveltamisen on helppo nähdä edistävän tutkimuksen ja kehitystyön yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Avoin tiede ja tutkimus (ammattikorkeakouluissa on käytössä myös termi avoin TKI-toiminta) tarkoittaa muun muassa tutkimustulosten avointa julkaisemista, tutkimusaineistojen avaamista, avoimia tutkimusmenetelmiä sekä kansalaisten laajaa osallistamista tutkimusprosesseihin. Samoja periaatteita ja käytäntöjä kannattaa laajentaa myös koulutukseen.

Avoimen tiedon ja tietovarantojen hyödyntäminen sekä jalostaminen tutkimuksessa ja koulutuksessa on omiaan haastamaan korkeakouluja sisäiseen ja keskinäiseen yhteistyöhön sekä kumppanuuteen yritysten, tutkimuslaitosten ja julkisten toimijoiden kanssa. Kansalaisten osallistaminen tuo kehitystyötä suoraan käytäntöön arkipäivään. Avoin tiede ja tutkimus on tässä mielessä kuin katalysaattori, joka saa aikaan uutta tai kuin turboahdin, joka tuo työhön lisää tehoa. Se myös lisää toiminnan uskottavuutta ja läpinäkyvyyttä (kuva 1.).

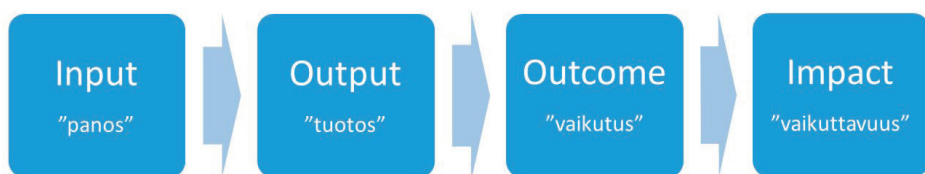
***Kuva 1.** Ammattikorkeakoulun yhteiskunnallinen vaikuttavuus tulee ilmi yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa, avoimesti. TKI-lyhenne tarkoittaa tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita, ATT-lyhenne puolestaan avointa tiedettä ja tutkimusta.*

NELJÄ VOKAALIA: IOOI

Sitran asiantuntijat Katri Vataja ja Matti Aistrich muistuttavat, että usein organisaation tulosten mittaaminen jätetään liian varhaiseen vaiheeseen vaikuttavuusketjua, jolloin todellinen vaikuttavuus ei tule esille. Näin käy, jos vaikuttavuudeksi esimerkiksi kuvataan vain kontaktoitujen yritysten tai ihmisten määrä.

Vaikuttavuusajattelu perustuu Aistrichin mielestä klassiseen loogiseen malliin eli logiikka-ketjuun, joka tunnetaan englanninkielisellä lyhenteellä IOOI: Input, Output, Outcome, Impact (kuva 2.).

Input- eli panosvaiheeseen sisältyvät asiat, joita työhön osoitetaan, esimerkiksi työtuntien määrä tai rahabudjetti. **Output-** eli tuotosvaiheessa tuloksia ovat panosten suurimmat seuraukset: kuinka monen ihmisen kanssa koulutus- tai hyvinvointihankkeessa puhuttiin tai kuinka monta sivua raporttia tuotettiin. **Outcome** eli vaikutus kertoo, mitä muutoksia saavutettiin kohdeyleisössä: kuinka moni vaikkapa oppi lisää digitaitoja tai kuinka monen elämäntavat muuttuivat. **Impact** eli vaikuttavuus on muutos hyvinvoinnissa, joka saavutetaan tiettyjen toimien ansiosta, esimerkiksi kuinka digitaitoja omaksuneiden elämä muuttuu tai millainen ei-syrjäytyneen elämästä tulee aiempaan verrattuna.

Kuva 2. Toiminnan vaikuttavuus loogisen mallin (IOOI) mukaisesti esitettynä.

Impact-näkökulma ainakin lähestyy todellisen vaikuttavuuden käsitettä. Se on muutosta, pysyvää tai ainakin pitkäkestoista. Ammattikorkeakoulun koulutustehtävän näkökulmasta yhteiskunnalliseksi vaikuttavuudeksi voidaan katsoa tutkinnon suorittaneen työllistyminen tai yrittäjyyden aloittaminen, ei tutkintotodistuksen saaminen. Toisaalta pelkkä työllistyminen kertoo vain osatotuuden, jos työ ei laadullisesti vastaa koulutusta. Tässä mielessä mielenkiintoista on nähdä, korvataanko korkeakoulujen rahoituksessa työllistymiskriteeri OKM:n työryhmän ehdotuksen mukaisesti laadullista työllistymistä mittaavalla tekijällä. Laadullinen työllistyminen tarkoittaa valmistuneiden työllistymisestä koulutustasoaan vastaavasti. Laadullinen työllistyminen on tarkoitus liittää korkeakoulujen rahoitusmalliin vuonna 2019.

AINEKSIA XAMKIN VAIKUTTAVUUSINDEKSIKSI

Näyttää siltä, ettei ammattikorkeakoulun yhteiskunnallista vaikuttavuutta voi mitata kovin yksinkertaisesti. Siksi ehdotan, että arvioimista varten laaditaan useista tekijöistä koostuva alueellista ja laajempaa kehitystä peilaava indeksi. Kunkin indeksin osa-alueen pohjaksi luodaan selkeät ja säännöllisesti päivitettävät tavoitteet.

Absoluuttisen numeraalisen muutoksen sijaan oleellista on tarkastella kehityssuuntia. Niiden havainnointi kertoo, lisääntyykö vaikuttavuus vai ei. Relevantiksi tarkastelujänteeksi ei sovellu vuosikvartaali tai edes vuosi, vaan esimerkiksi kaksi–neljä vuotta. Pitkän tarkastelujänteen hyödynnettävyys esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön ohjausraportoinnissa ja eri lähteistä saatavaan hankerahoitukseen liittyvässä vaikuttavuusarvioinnissa vaatii luonnollisesti selvittämistä.

Indeksin osa-alueita voisivat tämän artikkelikokoelman pohdintojen perusteella olla esimerkiksi:

- valmistuneet, koulutustasoaan vastaavasti työllistyneet maakuntiin
- arvioinnit, palautteet (sisäiset ja ulkoiset, opiskelijat, henkilöstö, sidosryhmät)
- alueellinen työllisyyskehitys
- yritysten määrän nettomuutos alueella
- aluebruttokansantuotteen muutos
- alueellisen hyvinvointikertomuksen (maakunnan sote-tehtävä) ja/tai THL:n Fin-Soten alueellisten tietojen kuvaajien muutos

- aidon kehityksen indikaattorin (GPI) alueellinen muutos
- aitojen (raha- tai henkilövoimavarapanos mukana) yhteistyökumppaneiden määrän kehitys
- ulkopuolelta hankitun tutkimusrahoituksen määrä
- Xamkin tutkimusyksiköiden palvelumyynnin kehitys
- Xamkin piirissä syntyneet startupit, patentit
- julkaisujen määrän kehitys, vertaisarvioitujen julkaisujen määrän kehitys
- Xamkin asiantuntijoiden suora osallistuminen alueellisen kehittämiseen ja strategiatyöhön
- Xamkin tutkimuksen, tiedon ja asiantuntemuksen välittyminen julkisuuteen ja päätöksentekoon

LÄHTEET

Aistrich M. Liiketoiminnan kehitys. Saatavissa: www.sitra.fi

Avoin tiede ja tutkimus. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: <https://avointiede.fi/>

Ehdotus laadullisen työllistymisen sisällyttämiseksi korkeakoulujen rahoitusmalleihin 1.1.2019 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:8.

Korkeakoulujen arviointineuvosto 2013. Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä. Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2013.

Megatrendit 2017. Saatavissa: www.sitra.fi

OECD Territorial Reviews: Northern Sparsely Populated Areas 13.3.2017. Pohjoisen harvaan asutun alueen tila ja näkymät sekä kehityspotentiaali.

Särkelä, R., Siltaniemi, A., Rouvinen-Wilenius, P., Parviainen, H., Ahola E. (toim.). 2014. Hyvinvointitalous, SOSTE 2014.

Tanskanen, R. 2015. Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian vaikuttavuuden arviointi – välikatselmus. Etelä-Savon maakuntaliitto.

Taylor, M. The three dimensions of effectiveness, Saatavissa: <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/matthew-taylor-blog/2015/04/the-three-dimensions-of-effectiveness>

Tieteen tila 2016. Suomen Akatemia. Saatavissa: http://www.aka.fi/globalassets/30tiede-poliittinen-toiminta/tieteentila/aka_tieteen_tila_yksi.pdf

Vaikuttava korkeakoulu -verkkosivusto. Saatavissa: <http://vaikuttavakorkeakoulu.arene.fi>

Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö. Sote- ja maakuntauudistuksen verkkosivut. Saatavissa: www.alueuudistus.fi

Vataja, K. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Saatavissa: www.sitra.fi

XAMK
KEHITTÄÄ